

magazin istoric

Apare din aprilie 1967

NOIEMBRIE 2012

magazin istoric

Apare din aprilie 1967

NOIEMBRIE 2012

SUMAR

noiembrie

2012

4 Seculară tradiție
și proaspătă înflorire
Ticăloși și ticăloșie
P. CREȚIA

5 Ura! Să trăiască! Al
nostru-i cel mai bun!
Campanii electorale în trecut
I. SCURTU

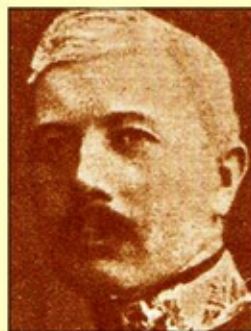
11 În luptă cu sovieticii
și cu gerul
Divizia 1 Blindată la Stalingrad
C. SCAFES

16 Mistificările
Securității
Serviciul „D”
A. ILINCA,
L.M. BEJENARU

21 Diferența
dintre istorie și fizică
V.B. KAȘIRIN

EXCLUSIVITATE

24 Ministrul Apărării
care nu mai voia
să vadă soldați
A. HORNYAK

29 Noiembrie 1940.
Cade blocul Carlton
L. VASILE

33 Unde ești copilărie...
I. POPESCU

36 Evadarea eșuată
L. ALEXANDRESCU

DICȚIONAR ISTORIC

41 Disputa
pentru insulele Diaoyu
A.E. BUDURA

44 Premierul model
Piotr Stolîpin
V. ROTARU

ADDENDA ET CORRIGENDA

49 Ministeriatele
lui Constantin Drăghici
F. BANU

52 Misiune la Istanbul
*Întâia participare a Marinei
Militare Române la o operațiune
multinațională*
M. MOȘNEAGU

magazin istoric

Anul XLVI – serie nouă – nr. 11 (548)

noiembrie 2012

www.magazinistoric.ro

e-mail: mistoric1967@yahoo.com; mistoric@gmail.com

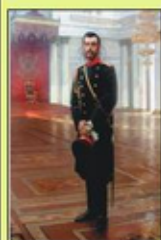
Revista figurează în baza de date EBSCO, din S.U.A.

1 Tetrapylonul de la Palmyra, Siria, unul dintre șantierele arheologice care a beneficiat printre primele de avantajele aerofotografiei. Tetrapylonul era un monument roman de formă cubică, cu câte o intrare pe fiecare parte, așezat de obicei la încrucișările de drumuri

2 Jocurile copilăriei (detaliu), în viziunea din 1560, plină de autenticitate, a unui celebru pictor flamand, Pieter Brueghel cel Bătrân, care s-a consacrat redării unor scene de zi cu zi

3 Ultimul țar al Rusiei, Nicolae al II-lea, pictat de realistul Ilia Efimovici Repin (1844-1930), în 1896, la doi ani de la urcarea pe tronul pe care îl va pierde în condițiile dramatice ale Revoluției din Februarie

4 În această gravură pe lemn, dintr-o ediție a elvețianului Johann Amerbach în 1489, este reprezentat în partea de sus Sfântul Augustin, iar jos o scenă de bătălie între orașele lui Abel și Cain. În dreapta, pe zidurile orașului lui Cain, sunt reprezentați diavolii care apără orașul. Cel de la mijlocul zidului trage cu o bombardă. Iată că pactul cu Diavolul putea îmbrățișa și aspecte militare

Revistă editată de
**FUNDAȚIA CULTURALĂ
MAGAZIN ISTORIC**

Președinte fondator
CRISTIAN POPIȘTEANU
(1932-1999)

Președinte de onoare
DIMITRIE G. STURDZA

Consiliul științific:
academician **DAN BERINDEI**,
academician
DINU C. GIURESCU,
academician
IOAN-AUREL POP

Redactor-șef
Dorin Matei

Secretar general de redacție
Florentina Dolghin

Redactori:
Theo Stănescu-Stanciu,
Irina Țăranu

Secretar de redacție
Theodor Lianos

Director economic
Doina Pascu

Corectura
Georgeta Apreotesei
Secretariat
Constanța Avram

Difuzare
Constantin Petrescu

Consilieri:
Ioana Ursu,
Radu Ion Popescu,
Haralambie Voicilaș

București, Piața Valter Mărăcineanu, nr. 1-3,
sau strada Victor Eftimiu, nr. 2, etaj III,
camerele 283 (secretariat și difuzare), 285, 287,
Sectorul 1, Oficiul poștal nr. 15, Căsuța poș-
tală 15-702, Cod 010155, Telefon, Fax:
021.315.09.91, 021.312.68.77

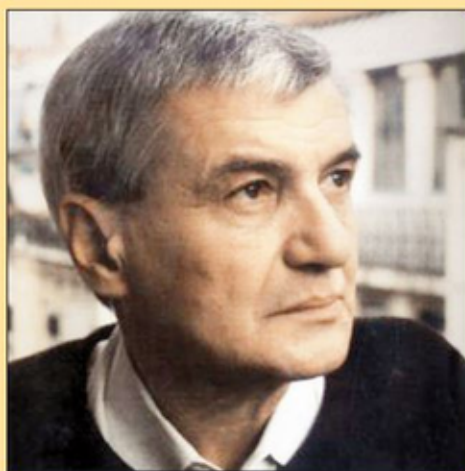
Tipărit la C.N.I. – „CORESI” S.A. București

TICĂLOȘII

[...] Acum, la noi, ticăloși sunt mulți și feluriți, până la speciile cele mai abjecte. Această situație are o componentă naturală, care ține, dincolo de coordonatele noastre de loc și de timp, de caracteristicile speciei. Dar ea a fost considerabil agravată de dezastrul social și moral a două perioade din istoria noastră: secolul fanariot (1711-1821) și jumătatea de secol comunist (1946-1989). Dominația comunistă, impusă dinafară, dar altoită apoi pe bogata moștenire lăsată de vremile fanariote – pe care Eminescu le numea „veacul de tină” – a dat, în ceea ce privește nivelul moral al națiunii, rezultate dezastuoase și adânc coruptive. Ne aflăm cuprinși cu toții, cu buni, cu răi, într-o societate grav deteriorată, ticăloșită, rămasă, din propria ei alegere, pe mâinile oamenilor vechii puteri, ai vechilor rânduiești și ai vechilor mentalități [...]

Vom lăsa să vorbească în locul nostru limba românească însăși, a cărei istorie lexicală s-a desfășurat paralel cu istoria ticăloșiei românești.

Am ales cuvântul *ticălos*, dar mai sunt câtevava lângă el, cu sensul acesta mai general: *nermnic*, *netrebnic*, *mișel* și *canalie*. Dar poți să numești așa pe un om când el și-a perfecționat, și-a îndeplinit destinul și a izbândit. Însă limba știe să facă și portretul ticălosului la tinerețe, oricum la începutul carierei sale. Atunci când, *om de nimica* fiind, vrea să devină cineva; când este doar o mică *secătură*, o *hahaleră* și o *farfara*, se dă pe lângă alții mai ajunși și este încă *slugarnic*, *lingușitor*, *periuță*, *un trepăduș*, *un fripturist*, *un fuțăr* și *un țucălar*. Cu ceilalți însă, pentru că e *răzbătător* și *ajungăreț*, este *înfigăreț* sau *băgăreț*, *obraznic*, *șmecher*, *sforar*, *pișicher*, *fățarnic* și *prefăcut*, *telpiz* și *parșiv*. În ordinea economică nu este încă un mare spoliator și un tâlhar, nu este încă *fur* și *lotru*, el este doar o *javră*, o mică *jigodie* care umblă cu *tertipuri* și cu *șiretlicuri*. Te trage pe sfoară, croiește

PETRU CREȚIA

minciuni, te *șmecherește* așa cum se află a fi: *un coțcar*, *un pezevenghi*, *un găinar*, *un pungaș*, *un borfaș*, *un potlogar* și *un panglicar*, un om care umblă după *ciupeală*, după *chilipir* și după *pleașcă* [...]

Dar această *lepădătură* și această *pramatie* are gânduri mai mari: în el dospește, nemăsurată, lăcomia de bunuri și puteri. Și ticălosul de trei parale, dacă are stofă, trece de la furtișag la jaf și se pune pe *căpătuială* [...] Și reușește adesea, dar pe drum se transformă.

Din *lichea* devine ticălos în toată legea, și toată legea lui este să fure, să mintă și să stăpânească în afara oricărei legi, și de aceea îi spunem acestui *samavolnic*: *om fără de lege* sau *nelegiuit* [...]

Ticălosul nu cunoaște rușinea, orice ar face și orice s-ar vâdi că a făcut. Este așadar *nerușinat* și *fără obraz* sau *gros de obraz*. Și nu arareori ticălosul este și *grosolan*, *mitocan*, *mârlan*, *mojic*, *bădăran*, *țopârlan*, *nesimțit* și *neam prost* [...]

Se află printre noi, mișună și făptuiesc, sunt în fruntea bucatelor, ne otrăvesc viața și ne corup sau ne batjocoresc copiii. Pe ascuns sau pe față, vor să ne stăpânească, reducându-ne la condiția de simple instrumente ale lor. De cele mai multe ori nu avem ce să le facem, pentru că știu să cumpere sau să sperie dreptatea, pentru că știu să lucreze în cârdășie, să se înhăiteze, să se acopere unii pe alții și, împreună, să se revendice de la idealuri, ei, care nu au nimic sfânt, să joace teatrul virtuții. Mai ales știu să mintă și să măsluiască adevărul [...]

Și încă ceva: ticălosul nostru de seculară tradiție și proaspătă înflorire este cu atât mai primejdios cu cât s-a înfipt mai sus. Să luăm mai ales aminte la cârmuitori și dregători. Măcar aceștia ar putea fi cumva înlăturați, cu prăsila lor cu tot.

(fragmente; în *Eseuri morale*, ed. a 2-a, rev., ediție îngrijită de Ofelia Creția, București, Editura Muzeul Literaturii Române, 2000)

56 Săpături arheologice din... avion

Aerofotografia

C.I. NICOLAE

60 Ultimul mare miniaturist al Europei

Picu Pătruț

G. ROȘU

PASTILA DE CUVINTE

63 Dregători la Curtea domnească

M. SALA

65 Milenii, secole și o lună într-o pagină

67 În România acum 100 de ani

G. FILITTI

EȘTI FLOARE DE DOR, BASARABIE!

71 Din nou acasă

I. VARTA

75 Costache Negri, alesul celor de pe malurile Bosforului

N. MAREȘ

77 Instructorul de schi și cuconetul de la Sinaia

V. SCÂRNECI,
A. PANDEA

80 Din temnița cea mică în temnița cea mare

Calvarul chiaburului Ianolide

S. CHEFANI-PĂTRAȘCU

83 O istorie cu părinți iluștri

Pactul satanic

T. STĂNESCU-STANCIU

86 Povestiri interbelice cu „cavaleri în negru“

P.-N. CONSTANTIN

EVENIMENT

88 Crize la București... în conferință

AL. PIȚIGOI

HOOVER INSTITUTION

90 Starea emigrației române

92 Cronicar al Bucureștilor

Panait I. Panait

G. CIOTORAN

RUBRICI

66 Pentru biblioteca dumneavoastră

91 Telex

89, 93, 94, 95 Blitz... Concurs; Blitz 200; Rebus; Dialog

*Cetățeanul, în ziua alegerilor,
așa cum l-a imaginat
și I.L. Caragiale
(caricatură de epocă)*

slujba personală a candidatului; de multe ori agenții se încăierau între ei, și candidatul trebuia să plătească oalele sparte! Toamna și primăvara vizitele electorale mergeau, dar vara pe căldură (însă alegeri în toiul verii pe căldură nu se prea făceau) și iarna mai ales, pe ger, era un supliciu. Intrai într-o cameră încălzită la 30 de grade și în cea următoare erai primit într-o încăpere aproape neîncălzită. Treceai așa toată ziua din cuptorul iatacului intim în ghețăriia huselor și oglinzilor diferitelor saloane. Ce să mai spui de cafelele negre, de paharul cu pelin amar, de diferitele șerbeturi ce urmau fără nicio ordine, pe care nu le puteai refuza sub pedeapsa de pierdere a votului și care pedepseau stomacurile și intestinele neobișnuite cu asemenea amestecături! O campanie electorală iarna, sub regim cenșitar, era un examen de sănătate și de rezistență, pe care foarte puțini puteau să-l treacă nevătămați“.

Campaniile electorale erau importante mai ales la colegiul al II-lea, unde erau mai mulți alegători. O contribuție

importantă o aveau poliștii, care – după cum aprecia chiar ministrul de Interne Vasile Lascăr – „au dus la perfecțiune arta de a rupe afișele adversarului, de a împărți buletine de vot la domiciliu, de a face procese-verbale de contraveniență alegătorilor pentru a-i forța să voteze cu guvernul, de a pregăti întruniri pe culori, de a controla pe alegători cum au votat, de a organiza manifestațiuni spontane“.

Sub regimul votului universal, campaniile electorale s-au modificat substanțial. Numărul alegătorilor a sporit considerabil, de la circa 110.000 în 1914 (în Vechiul Regat), la 3.496.814 în 1920 și 4.649.163 în 1937. Evident, vizitele la domiciliul alegătorilor și-au pierdut semnificația, iar poliștii nu mai puteau struni milioanele de votanți. Evenimentele din 1916-1918 – Marele Război și Marea Unire – au fost marcate de o amplă participare a cetățenilor, inclusiv a țăranilor, deveniți tot mai conștienți de rolul jucat în destinul României. Actele de Unire adoptate la Chișinău, Cernăuți și Alba Iulia au reprezentat expresia voinței colective a românilor, care s-au implicat în înfăptuirea lor. Istoricul Ion I. Nistor scria că, la 27 martie 1918, în momentul când s-a anunțat că Sfatul Țării a adoptat Rezoluția de Unire a Basarabiei cu România, „deputații și publicul se îmbrățișau și se sărutau. Ochii tuturor erau înroșiți de lacrimi de bucurie“. Iar la Cernăuți, în acea zi de 28 noiembrie 1918, vestea Unirii Bucovinei a generat un val de entuziasm popular: „Din balconul Primăriei se

anunță deciziunea Congresului, iar mulțimea izbucnește într-un delir de entuziasm, în aplauze și strigăte“. O intensă trăire au avut și ardelenii aflați la Alba Iulia în ziua de 1 Decembrie 1918. Prezent la eveniment, Lucian Blaga avea să scrie: „În ziua aceea am cunoscut ce înseamnă entuziasmul național, sincer, spontan, irezistibil, organic, masiv“.

Noi partide, noi firi

În noul context istoric au apărut noi partide, receptive la cerințele milioanele de cetățeni, cu denumiri și programe atrăgătoare: Liga Populului, condusă de generalul Alexandru Averescu, și Partidul Țărănesc, inițiat de învățătorul Ion Mihalache, care au dobândit o largă bază de masă în Vechiul Regat. În noile provincii de o reală susținere se bucurau partidele care și-au legat numele de actul Unirii: Partidul Țărănesc din Basarabia, Partidul Democrat al Unirii din Bucovina, Partidul Național Român din Transilvania.

Primele alegeri parlamentare din România întregită și, totodată, cele dintâi pe baza votului universal s-au desfășurat în noiembrie 1919. Campania electorală – ca și cele care au urmat – s-a deosebit radical de cele anterioare. În lupta politică s-au angajat peste 20 de partide și grupări politice, la care se adăugau mai multe zeci de candidați independenți. Mentalul colectiv se schimbase, vechile partide erau blamate, marea masă a cetățenilor dorea ruperea definitivă cu trecutul și edificarea

În iunie 1917 a fost modificat articolul 57 din Constituția României, stabilindu-se: „Adunarea Deputaților se compune din deputați aleși de cetățenii români prin vot universal, egal, direct și cu scrutin secret pe baza reprezentării proporționale”. Decretul-lege pentru reforma electorală din noiembrie 1918 a detaliat prevederile constituționale: „Toți cetățenii români majori vor alege, prin vot obștesc obligator, egal, direct și secret și pe baza reprezentării proporționale, un număr de deputați proporțional cu populația”. Un deputat era ales la fiecare 30.000 de locuitori (bărbați de peste 21 de ani). Senatul se compunea din senatori aleși de cetățenii români de peste 40 de ani, câte un senator la fiecare 70.000 de locuitori, și din senatori de drept (care aveau anumite demnități publice).

CAMPANIILE ELECTORALE DIN ROMÂNIA INTERBELICĂ

IOAN SCURTU

Prin introducerea votului universal, modul de desfășurare a campaniilor electorale s-a schimbat radical, comparativ cu cele din timpul votului cenșitar, pe colegii, atât datorită creșterii numărului de alegători, cât și ca urmare a apariției unui mare număr de partide politice. Sub regimul votului pe colegii, un parlamentar la colegiul I era ales de 150-200 de cetățeni, iar la colegiul al II-lea, de circa 350-400. Țăranii, care alcătuiau colegiul al III-lea, nu contau ca forță electorală, ei votau indirect, prin delegați,

câte un deputat pentru fiecare județ.

O adevărată probă de rezistență

Pentru candidați, obligația electorală era aceea de a-l vizita pe fiecare alegător, pentru a-i dovedi că îl respectă și dorește să-l reprezinte în forul legislativ al României. După cum nota Constantin Argetoianu: „Principala, aproape exclusivă preocupare a candidatului erau vizitele [...] Există pentru aceste vizite o

tradiție, era să zic un protocol, de la care niciun candidat nu se abătea. Odată cu cartea de candidat, care îndrituia intrarea în sala de vot (căci nu era decât o secție de vot), clubul respectiv încredința candidatului și un carnet, în care erau însemnate, pe străzi și numere, numele tuturor alegătorilor. Câte un agent însoțea pe candidați, dându-le lămuriri asupra raporturilor de familie, asupra prieteniiilor politice și asupra chestiunilor speciale care puteau interesa fiecare alegător. Acești agenți nu erau în slujba cluburilor, ci în

Constantin Argetoianu
(primul din stânga)
„cu sport-mans”,
cum sună legenda vremii

după intrarea României în război, generalul a decis, în octombrie 1919, ca Liga Poporului să nu participe la alegeri. Principalul câștigător a fost, astfel, Partidul Țărănesc, care, la mai puțin de un an de la înființare, a devansat Partidul Progresist, devenind – ca influență electorală – a doua organizație din Vechiul Regat, după Partidul Național Liberal.

Rezultatul alegerilor a marcat o schimbare fundamentală a ierarhiei: împingerea spre periferie a Partidului Conservator și prăbușirea rotativei guvernamentale; plasarea în prim-plan a noilor partide din Vechiul Regat și a celor care au condus lupta pentru Unirea Transilvaniei, Basarabiei și Bucovinei.

Deoarece nicio formațiune nu a câștigat alegerile, s-a realizat o coaliție, Blocul Parlamentar, formată din partidele Național Român, Țărănesc din Basarabia, Democrat al Unirii, Țărănesc din Vechiul Regat și Naționalist-Democrat (condus de N. Iorga), pe baza căreia, la 1 decembrie 1919, s-a constituit guvernul condus de ardeleanul Ale-

xandru Vaida-Voevod. Unele dintre inițiativele sale i-au nemulțumit pe regele Ferdinand și pe Ion I.C. Brătianu: o reformă agrară radicală, propusă de Ion Mihalache, dar și proiectul de lege privind chiriile, inițiat de dr. N. Lupu, ministrul de Interne, prin care se institua obligația proprietarilor de a închiria spațiul locativ disponibil celor fără locuință. Se adăuga hotărârea lui Vaida, aflat la Londra, de a accepta negocieri cu guvernul sovietic, fără aprobarea prealabilă a regelui.

La 13 martie 1920, guvernul Vaida a fost demis, locul fiindu-i luat de un cabinet condus de generalul Averescu, iar, la 25 martie, Corpurile legiuitoare au fost dizolvate prin decret regal. Actul marca așa cum avea să aprecieze N. Iorga – „întoarcerea spre un trecut care, hotărât, părea mai comod regelui”. Se revenea la vechea practică, instituită de Carol I, prin care guvernul „făcea” Parlamentul.

În perioada interbelică, regele Ferdinand, Regenta și Carol al II-lea au uzat, dar au și abuzat de dreptul constituțional de a dizolva Parlamentul, nu numai în 1920, ci și în 1922, 1927, 1928, 1931, 1932, 1933 și 1938. De fiecare dată, partidul adus de rege la putere a câștigat alegerile, folosind o gamă largă de metode și mijloace.

Promisiuni, promisiuni...

Pe primul loc s-au aflat promisiunile. Unele vizau marile probleme ale țării: dezvoltarea economiei naționale, înfăptuirea reformei agrare și sprijinirea agriculturii, prin

acordarea de credite ieftine pentru țărani, promovarea unei politici externe bazate pe alianțe eficiente, întărirea forței militare, încurajarea învățământului, științei și culturii etc. Altele se refereau la problemele concrete ale cetățenilor din circumscripția respectivă: construirea de școli, dispensare, spitale, cămine culturale, cinematografe.

Având în vedere lipsa de experiență politică a covârșitoarei majorități a cetățenilor, faptul că circa jumătate din totalul alegătorilor erau analfabeți, ar fi fost firesc ca oamenii politici să se ocupe de educație, pentru a se vota în cunoștință de cauză. În realitate, tentația de a obține victoria cu orice preț a fost mai mare decât desfășurarea unei activități civice, fără rezultate imediate. Ca urmare, s-a recurs la mijloace facile, ca, de exemplu, utilizarea unor semne electorale ușor de recunoscut (Partidul Național Liberal – crucea; Partidul Poporului – steaua; Partidul Țărănesc – secera). De asemenea, după experiența alegerilor din 1919, când alegătorii trebuia să șteargă cu creionul aflat în cabină listele cu care nu erau de acord, s-a decis un sistem mai simplu și eficient: aplicarea ștampilei pe lista partidului votat.

Fiecare campanie electorală a avut o tematică impusă de partidul aflat la putere: în 1920 – Partidul Poporului afirma că generalul Averescu aduce îndreptarea țării și instaurează un regim bazat pe „muncă, cinste, legalitate”; în 1922 – Partidul Național Liberal făgăduia refacerea economiei naționale, aplicarea legii agrare și adoptarea unei noi Constituții; în 1926

unei societăți noi, mai bune și mai drepte. Foarte activi erau socialiștii, care promiteau lichidarea exploatarei omului de către om, desființarea poliției și jandarmeriei, exproprierea tuturor moșiilor și împărțirea lor la țărani etc., etc.

În noul climat politic, cuvântul „conservator“ echivala cu retrograd, reacționar, anti-popular, astfel că Partidul Conservator, condus de Alexandru Marghiloman, și-a luat numele de Partidul Progresist, iar Partidul Conservator Democrat, prezidat de Take Ionescu, și-a zis Partidul Democrat.

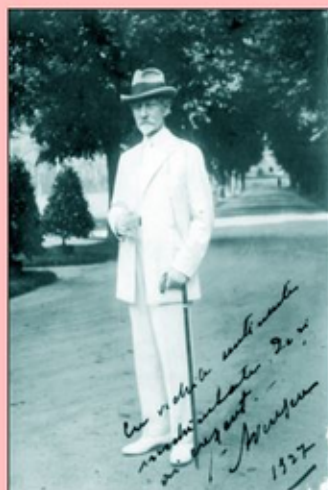
Din momentul publicării decretului-lege în noiembrie 1918 și până la desfășurarea alegerilor parlamentare în noiembrie 1919, candidații au colindat satele și orașele țării. Au fost lansate noi programe politice, s-au difuzat manifeste și broșuri electorale, s-au organizat zeci și zeci de întruniri politice.

O altfel de campanie

Dacă sub regimul votului cenșitar întrunirile electorale se organizau, de regulă, în săli închise, în noile condiții ele se desfășurau în piețe publice,

cu participarea a sute și chiar mii de cetățeni. Până în 1919, satele erau ocolite, neprezentând un interes electoral. Ca urmare a votului universal, aproape că nu a existat comună de pe teritoriul României care să nu fie vizitată de candidați. Întrunirile se țineau, de regulă, în fața Primăriei, dar și la cârciumă, unde participanții erau „cinstiți“, în timp ce candidații țineau discursuri, făcând promisiuni atrăgătoare.

Mulți alegători știau cine le era binefăcătorul și, ca urmare, priveau cu circumspecție strădaniile candidaților de a-i convinge. Salvatorul era generalul Averescu, privit ca un adevărat Mesia, trimis de Pronia Cerească să salveze neamul românesc. Generalul se dovedise un iscusit conducător de oști, la el apelându-se în momentele critice din toamna anului 1916; își legase numele de victoria de la Mărăști, din vara anului 1917. Deși un excelent militar, Averescu, nefiind agreat de șeful guvernului, Ion I.C. Brătianu, și de regele Ferdinand, nu a fost numit șeful Marelui Stat Major. În aprilie 1918, generalul a demisionat din armată și a înființat Liga Poporului, publicând broșura *Răspunderile*, în care cerea pedepsirea celor vinovați pentru „pierderile inutile“ din campania militară a anului 1916. De asemenea, a lansat lozinca: „Muncă, cinste, legalitate“, promițând împroprietărirea

Alexandru Averescu,
fotografie cu dedicație
pentru Șerban Ghica

fiecărei familii de țărani cu câte 5 ha de pământ. Cum foarte mulți români suferiseră în timpul războiului, iar, după încheiere, se confruntau cu grele dificultăți materiale, ajunseseră să creadă că salvarea putea veni numai de la generalul Averescu.

Un nou Mesia

Constantin Argetoianu consemna: „În toamna anului 1919 popularitatea lui Averescu ajunsese la apogeul ei. În sate, oamenii îl vedeau în vis, unii jurau că-l zăriseră coborându-se dintr-un acroplan în mijlocul lor, alții – cei care făcuseră războiul – povesteau că trăiseră cu el în tranșee [...] Popularitatea lui era ceva mistic, ceva supranatural și fel de fel de legende începuse să-și facă drum în jurul acestui nou Mesia al neamului românesc“.

Generalul Averescu nu credea însă că aceea popularitate i-ar putea aduce succesul electoral. Deoarece guvernul Văitoianu nu a ridicat starea de asediu și cenzura, instituite

Pe cine să alegem?

Partidul Național Liberal și Partidul Poporului.

Documentele atestă faptul că demagogia și promisiunile deșănțate au avut un rol important în câștigarea alegerilor. Este cazul lui D.R. Ioanițescu, care a avut succes în alegerile parlamentare din județul Vlașca, promițând exproprierea poligonului de la Dadilov (Mihai Bravu) și împărțirea pământului la țărani, sau a lui Corneliu Zelea Codreanu, însoțit în campania electorală de un „secretar”, care nota toate cererile alegătorilor pentru a le satisface când va ajunge deputat.

Importantă a fost și metoda calomnierii adversarului politic. Nichifor Crainic își amintea că în campania electorală a fost „gardat” de un agent al partidului de la putere, care le spunea alegătorilor că adversarul său era un străin, albanez de origine, care „se încuie în casă și cântă toată noaptea *Riki-tiki-tavi*, imnul albanezilor”. *Riki-tiki-tavi* era numele unei piese care, în 1929, se juca la Teatrul Național din București, dar efectul onomatopeic asupra alegătorilor a fost extraordinar. „Auzind această grozăvie neînțeleasă, țărani, a căror mulțime era împănată

cu alți agenți, strigau din răsuputeri: «Afară cu el! Nu ne trebuie!»”. Spre deosebire de respectivul „albanez”, Dumitru Luca, liberal, Nichifor Crainic, înscris pe listele P.N.-Ț., era un adevărat patriot. „Pe când candidatul nostru – numele nu mi-l putea rosti bine! – el cântă din zori până în seară numai «Deșteaptă-te Române pe ogoarele voastre!»”. «Ura! Să trăiască!», striga mulțimea, satisfăcută de această ispravă a mea.” Și șeful organizației locale explica: „Candidatul nostru e profesor universitar, adică d-ăia care face pe studenți. Candidatul nostru este scriitor, adică așa cum aveți voi la primărie. «Ura, să trăiască!»”. «Să trăiască, trăiască!» urlau țărani. Dacă am pune într-o balanță, nu pe Luca albanezul, dar pe Brătieni, cu partidul lor cu tot, și în cealaltă pe candidatul nostru, tot el ar atârna mai greu! «Ura, să trăiască!» striga mulțimea înflăcărată de agenți”. După o astfel de campanie, Nichifor Crainic a fost ales „cu o majoritate zdrobitoare”.

Unii politicieni au folosit pe scară largă relațiile personale, cununând zeci și zeci de alegători și apoi botezându-le copiii. Renumit era fruntașul liberal dr. Constantin Angelescu, cu sute de fini în județul Buzău, care, de fiecare dată, votau cu nașul.

Din 1934, rolul Parlamentului s-a diminuat

considerabil, deoarece guvernul Tătărescu, stimulat de Carol al II-lea, a început să recurgă la conducerea prin decrete-lege, supuse aprobării Parlamentului, după ce ele își făceau efectul.

De la mijlocul anilor '30 au început să câștige teren legionarii, tineri care veneau în sat mergând pe jos, înocolași, intonând cântece patriotice. Ei își instalau corturi, în care locuiau mai multe zile sau chiar săptămâni, timp în care contribuiau efectiv la construirea unor troițe, biserici, podețe, poduri, ajutau la muncile agricole etc. Duminica și în alte zile de sărbătoare erau prezenți la slujba religioasă din biserica satului, dar și la horă, îmbrăcați în costume naționale. Sătenii îi priveau cu interes și simpatie și aflau că liderul lor, căpitanul Corneliu Zelea Codreanu, dorea să facă din România „o țară mândră ca Soarele de pe cer”.

În alegerile parlamentare din decembrie 1937, niciun partid politic nu a câștigat cel puțin 40% din totalul voturilor pentru a-și constitui o majoritate parlamentară. Partidul aflat la putere, P.N.L., nu a mai reușit să obțină decât 35,92 % din voturi, fiind urmat, la distanță apreciabilă, de P.N.-Ț. – 20,40 %, Total pentru Țară (Mișcarea Legionară) – 15,58 %, Partidul Național-Creștin – 9,15% etc. Noua realitate a fost fructificată de Carol al II-lea, care, după un efemer guvern (de numai 44 de zile), condus de Octavian Goga, a recurs la lovitură de stat din 10 februarie 1938, prin care a pus capăt regimului democratic. ■

Propagandă electorală, în 1928

– Partidul Poporului promitea reducerea impozitelor și un sprijin sporit pentru țărănime; în 1927 – Partidul Național Liberal se angaja să aplice actul de la 4 ianuarie 1926 (Legea privitoare la instituirea Regenței), în privința succesiunii dinastice; în 1928 – Partidul Național-Țărănesc dădea asigurări că în România „legea nu va mai fi o literă moartă”; în 1931 – Uniunea Națională solicita încrederea, pentru a rezolva problemele cu care se confrunta România, fără implicarea partidelor politice și chiar împotriva lor; în 1932 – Partidul Național-Țărănesc viza normalizarea vieții politice prin revenirea la conducerea țării a partidelor politice; în 1933 – Partidul Național Liberal cerea votul alegătorilor pentru redresarea situației economice a țării și desființarea organizațiilor extremiste; în 1937 – Partidul Național Liberal (de fapt, guvernul Tătărescu) viza o politică de continuitate și de strânsă colaborare cu regele Carol al II-lea.

Credibilitate mai mare aveau promisiunile și angajamentele candidaților parti-

dului aflat la putere, care dispuneau – cel puțin teoretic – de mijloacele necesare pentru a le materializa. Se adăuga așa-numita „zestre guvernamentală”, rezultată din faptul că votul era obligatoriu, iar cetățenii care nu

aveau o anumită opțiune politică își făceau „datoria cetățenească”: se prezentau la urne și puneau ștampila pe semnul electoral al partidului aflat la putere.

Ilegalitățile și actele de violență ale aparatului de stat împotriva opoziției au avut un rol important în asigurarea succesului listelor guvernamentale. Se practica pe scară largă împiedicarea adversarilor politici de a lua contact cu alegătorii, prin reținerea la postul de jandarmi pentru „declarații”; împrăștierea participanților la adunări, sub motiv că nu erau aprobate legal; declararea unor localități în care opoziția era mai influentă ca fiind în carantină și deci cetățenii nu aveau dreptul de a se deplasa la secțiile de votare; admonestarea unor propagandiști sau chiar candidați.

Ca urmare, de fiecare dată partidul de la putere declara că alegerile au fost corecte, în timp ce opoziția afirma că alegerile s-au caracterizat prin violență și furt de urne. De exemplu, Iuliu Maniu aprecia că scrutinul din martie 1922 s-a transformat „într-o rușine națională și un scandal european”, iar Partidul Țărănesc a dat publicității un comu-

Secție de votare în Primăria Capitalei, în 1924

nicat în care afirma: „Actualul Parlament, nefiind expresia adevăratei voințe a țării, liber arătată, este lipsit de bază legală și de autoritate morală”. Referindu-se la alegerile din decembrie 1933, ziarul național-țărănist *Dreptatea* scria că au fost „o sinistră comedie, caracterizată printr-un dezmăț electoral fără pereche, prin dezlănțuirea unui regim de teroare, abuz și fraudă. Astfel ales, Parlamentul este lipsit de baza constituțională a liberei exercitări a dreptului de vot, el nu are și nu poate avea autoritatea morală de a da legi valabile”.

Calomnii, strategii și metode

Dezbaterile privind validarea rezultatului alegerilor au fost, de fiecare dată, tensionate, dar majoritățile parlamentare își impuneau voința, apreciind că alegerile au fost corecte, iar ilegalitățile semnalate de opoziție erau exagerate sau chiar inexistente. Au fost și situații când opoziția, revoltată de atitudinea guvernamentului, s-a retras: în mai 1928 – Partidul Național-Țărănesc și în iulie 1929 –

Se mai întâmpla și așa!

La sfârșitul lunii august 1942 bătălia pentru Stalingrad intrase într-o nouă fază. Grupul de armate „Sud”, din care făcea parte și Corpul 6 Armată român comandat de generalul Corneliu Dragalina – fiul generalului Ion Dragalina mort eroic în Primul Război Mondial –, a fost nevoit să se oprească în fața orașului de pe Volga din cauza acerbii rezistențe a Armatei Roșii. Pentru rezolvarea impasului, germanii au solicitat marelui Ion Antonescu să aducă pe front noi unități. Ca urmare, Marele Stat Major a ordonat mobilizarea unor comandanamente și unități care la sfârșitul anului 1941, după eliberarea Basarabiei și Bucovinei de Nord și cucerirea Odessei, fuseseră retrase în țară și demobilizate. Dintre aceste unități a făcut parte și Divizia 1 Blindată.

Divizia, comandată de generalul Radu Gherghe, a început deplasarea spre front la 20 august. La 29 august 1942, unitățile sale au debarcat din garniturile feroviare în zona localității Stalino (nord-est Rostov pe Don). Între 30 august-începutul lunii oc-

tombrie 1942 s-au deplasat până în sud-vestul Stalingradului, unde s-au alăturat trupelor ce formau Armatele 3 și 4 române. Au ocupat cantonamente în localitățile Cernîșevskaia (unde se afla comandamentul Armatei 3 române, căreia i se subordona), Varlamov, Osinski, Oserski, Petrovka, Naumov. Armatele 3 și 4 române încadrau Armata 6 germană, care se afla în dreptul Stalingradului.

Profitând de faptul că nu a fost introdusă în linia întâi, Divizia 1 Blindată și-a continuat instrucția începută în țară, întreținerea armamentului și vehiculelor, cât și completarea dotării cu materiale noi primite din Germania (tancuri mijlocii, tunuri antitanc de cal. 75 și 50 mm și autoblindate).

La 10 noiembrie 1942, din ordinul comandamentului Grupului de Armate „B”, Maximilian von Weichs, a fost constituit Corpul XLVIII Blindat format din Divizia 1 Blindată română și Divizia 22 Blindată germană. Comandantul corpului a fost numit generalul german Ferdinand

Generalul Mihail Lascăr, comandantul grupului de divizii române încercuite la Stalingrad

Heim. Din acest moment, divizia a fost subordonată Grupului de Armate „B”. Valoarea combativă a noului corp mixt româno-german era scăzută. Divizia 1 Blindată română dispunea doar de 22 tancuri mijlocii moderne de fabricație germană (T-3 și T-4), dar cu echipaje neinstruite complet, și de 109 tancuri ușoare R-2, de fabricație cehoslovacă, cu o valoare combativă scăzută (tun de putere mică și blindaj care putea fi străpuns de gloanțele perforante ale infanteriei). Situația Diviziei 22 Blindată germană, care până la data constituirii corpului acționase în sectorul Armatei 8 italiene, era și mai dificilă decât a diviziei române. Ea avea unitățile de infanterie moto (*panzergrenadier*), artilerie te-restră și antitanc cu o capacitate combativă între 50-80%, iar regimentul de tancuri cu o capacitate operativă de doar 25% (blindatele aflate în funcțiune fiind de șapte tipuri diferite!).

Contraofensiva sovietică a început în zorii zilei de 19 noiembrie, lovitura principală fiind îndreptată împotriva

Infanteriști români la Stalingrad

DIVIZIA 1 BLINDATĂ ÎN BĂTĂLIA STALINGRADULUI

CORNEL SCAFES

Tanc R-2 din Regimentul 1 Care de Luptă, Cotel Donului, ianuarie 1943

La 19 noiembrie se împlinesc 70 de ani de la începutul contraofensivei sovietice de la Stalingrad. Bătălia care a urmat nu a fost numai „o afacere” germano-sovietică, cum lasă, în general, istoriografia să se înțeleagă. În bătălia de la Cotel Donului au fost implicați din plin și românii, italienii, ungurii, croații și slovaci. Între aliații Germaniei, românii au avut cea mai însemnată pondere, iar pierderile suferite de cele două armate române în intervalul 19 noiembrie 1942-7 ianuarie 1943 s-au cifrat la 158.854 militari morți, răniți și dispăruți. Cifra este de luat în seamă pentru că ea reprezenta efectivele a circa 16 divizii dintre cele 18 angajate pe frontul Stalingradului

Generalul de divizie
Radu Gherghel,
comandantul Diviziei
1 Blindate

și jumătate din totalul celor 31 de divizii active ale armatei române.

În general, după război mai ales, prezența românească a fost ținta unor critici din partea fostului aliat. Procedul era menit să discolpe armata germană și comandantii ei de dezastul cu care s-a încheiat bătălia. După Al Doilea Război Mondial istoriografia română a păstrat multe decenii tăcerea asupra războiului din Est. Abia după 1990 subiectul a fost adus în atenția amatorilor de istorie.

Tanc german mijlociu „PzKpfw III Ausf N”
(indicativ românesc T-3), pe frontul de la Stalingrad

Tanc mijlociu „PzKpfw IV Ausf G” (indicativ românesc T-4), la Centrul de Instrucție al Motomecanizării

Armata română s-a comportat onorabil pe câmpul de luptă, militarii noștri încercând să țină pasul cu cel al camarazilor germani, defecțiunile intervenite avându-și originea mai ales în diferența de dotare, efective și motivație.

Între marile unități care au acționat bine s-a numărat și Divizia 1 Blindată română, unitate care își avea reședința în orașul Târgoviște.

putut porni decât cu mare întârziere tancurile, cărora le fuseseră roase cablurile de soarecii de câmp. Divizia 1 Blindată română, deși o vreme a avut sprijinul Diviziei 5 Infanterie române, nu a reușit să înainteze prea mult din cauza ripostei sovietice, ocupând în cele din urmă poziții defensive pe înălțimi aflate la 4 km vest de Zariza. În timpul acestor lupte a fost ucis comandantul secund al diviziei, colonelul Alexandru Pastia, iar pierderile s-au ridicat la 20 de tancuri. Pierderile sovieticilor provocate de divizie s-au ridicat la 21 tancuri și peste 1.000 oameni, morți sau prizonieri.

Fiind încercuită, spre seara zilei de 21 noiembrie, Divizia 1 Blindată a început să-și croiască drum spre sud. Ea s-a retras până la 8 km sud-vest de localitatea Șirkovski, iar mai apoi, conform ordinelor primite, și-a continuat retragerea spre Perelazovski. Manevra s-a făcut în contact cu trupe ale Diviziei 21 Cavalerie și ale Corpului 8 Cavalerie sovietice, ariergarda Diviziei 1 Blindate, nesuținută de tancuri, suferind pierderi grele. În după-amiaza zilei de 22 noiembrie (temperatură -20°C), în urma unui puternic atac cu blindate efectuat de trupele sovietice care avansau în zona Kalaci, direcția de deplasare a fost schimbată spre sud, în seara zilei ajungându-se în localitatea Petrovka. În aceea zi, Divizia 1 Blindată a pierdut zece tancuri și un numeros armament automat, artilerie și auto, provocând, ce e drept, importante pierderi sovieticilor: 65 tancuri, aproape 1.100 de militari morți și prizonieri și o mare cantitate de armament distrusă.

Profitând de slăbirea presiunii asupra ei, datorată in-

tervenției Diviziilor 24 și 16 Blindate germane în zona Kalaci și Sovetskaia (ultima încercare de a împiedica joncțiunea trupelor sovietice și închiderea cercului de la Stalingrad), Corpul XLVIII Blindat, purtând în continuare lupte, s-a retras spre sud-vest.

La 23 noiembrie (temperatură -20°C), Divizia 1 Blindată a încercat să pătrundă în Cernîșevskaia, însă riposta Corpului 8 Cavalerie sovietic a fost puternică, impunând retragerea trupelor române, care au suferit pierderi grele în oameni și materiale (27 tancuri față de două tancuri sovietice). Profitând însă de slăbirea presiunii sovietice, unitățile Armatei Roșii fiind preocupate să consolideze încercuirea Armatei 6 germane și a resturilor Armatei 3 române, realizată în aceea zi, Divizia 1 Blindată s-a retras la sud de valea râului Kurtlak și s-a regrupat în zona Novoria-buhin-Oserski-Klipovski. Divizia 1 Blindată mai avea o valoare combativă de doar 50%. Regimentul 1 Care de Luptă mai avea în funcțiune 11 tancuri mijlocii T-3 și T-4 și 19 tancuri R-2.

General-locotenent Ferdinand Heim, comandantul Corpului XLVIII blindat româno-german între 10 noiembrie-1 decembrie 1942

Deoarece Divizia 22 Blindată germană rămăsese în încercuire în zona vest Perelazovski-Bolșaiă Doncinskaia, Divizia 1 Blindată română a primit ordin să-i vină în ajutor. A fost aprovizionată în noaptea de 23/24 noiembrie și dimineața zilei de 24 noiembrie cu carburant și muniție aduse de o coloană auto și aviația de transport româno-germană. Ordinul nu a mai fost însă pus în aplicare, deoarece la 24 noiembrie (temperatură -25°C) Divizia 1 Blindată a fost atacată de

Militari români în tranșee la Cota Donului

**Generalul de armată
Petre Dumitrescu,
comandantul Armatei 3 române**

Diviziilor 13 Infanterie și 1 Cavalerie din Armata 3 română. Condițiile atmosferice foarte grele – ger de -20° – -25° și viscol – au împiedicat intervenția aviației de bombardament în picaj germano-române pentru anihilarea tancurilor sovietice care străpunseseră frontul. Până la sfârșitul zilei, trupele sovietice au realizat o pătrundere de cca 30-35 km, îndreptându-se spre Kalaci. Părți importante din Diviziile 5, 6, 13, 14 și 15 Infanterie române, circa 40.000 militari, au căzut în încercuire. Ele au format, sub comanda generalului de corp de armată Mihail Lascăr, o grupare ad-hoc numită Grupul general Lascăr, care a continuat rezistența.

In aceste condiții, Grupul de Armate „B” a ordonat Corpului XLVIII Blindat să contraatace în direcția Kletskaia pentru a veni în sprijinul Grupului general Lascăr. În timp ce unitățile corpului avansau spre trupele române încercuite, ordinul a fost anulat de Adolf Hitler

fără știința Grupului de Armate „B”, care a cerut corpului blindat să contraatace grosul forțelor sovietice între Deviatkin și Serafimovici. Schimbarea cu 90° a direcției de atac a provocat o mare întârziere. Avansând, cele două divizii blindate au avut neșansa să intre în zona de acțiune ofensivă a Armatei 5 Tancuri sovietice, fiind obligate să acționeze pe mai departe separat.

În dimineața zilei de 20 noiembrie, Divizia 1 Blindată a ajuns în apropierea Grupului general Lascăr, dar nu a mai reușit să facă joncțiunea cu acesta, deoarece a primit un nou ordin prin care i se cerea să anihileze trupele sovietice pătrunse în sectorul Diviziei 14 Infanterie, în zona Kalmukovski, apoi să caute să facă la Pestani joncțiunea cu Divizia 22 Blindată germană. Ca urmare, Divizia 1 Blindată a atacat în direcția nord-vest, la sud de râul Cir, afluent al Donului, în condiții atmosferice foarte grele (ger de -20° C), sprijinită în dreapta de Divizia 5 Infanterie română. Ea a purtat lupte grele la Nijnii-Zarinsk și Sirkovski cu trupe din Brigada 219 Blindată și Divizia 119 Infanterie sovietică, dar nu a izbutit să

realizeze joncțiunea cu Divizia 22 Blindată germană, deoarece sovieticii au forțat unitatea germană să se retragă spre sud. În timpul acestor lupte, Divizia 1 Blindată română, care a pierdut 25 de tancuri, a provocat pierderi însemnate sovieticilor, cifrate la 62 tancuri, 61 autocamioane și o însemnată cantitate de armament.

Divizia 1 Blindată română a păstrat pozițiile cucerite până în seara zilei de 20 noiembrie, când Grupul de Armate „B” a ordonat Corpului XLVIII Blindat să se desprindă de inamic și să se retragă spre vest, pe valea râului Kurtlak. Cartierul general al lui Hitler a anulat ordinul, cerând în schimb Corpului XLVIII Blindat să despresoare Grupul general Lascăr.

A doua zi, 21 noiembrie, divizia română a pornit să execute ordinul primit, confruntându-se cu o situație meteorologică extremă, asemănătoare zilelor precedente: ger de -20° , dublat de un puternic viscol, care troienea zăpada. Nici acum unitatea română nu a izbutit să facă joncțiunea cu cea germană, din cauză că Divizia 22 Blindată nu și-a

**Generalul de divizie Constantin Pantazi, ministrul Apărării Naționale,
în timpul unei vizite pe frontul de la Stalingrad**

Dezinformarea a figurat între metodele utilizate de Securitate încă de la înființarea acesteia. După cum se exprima consilierul sovietic pentru coordonarea acțiunilor de dezinformare duse de Securitate, acestea a-

veau drept scop să „întărească sistemul comunist, prin slăbirea imperialismului, din interiorul său“. Un organism special care să elaboreze și să pună în aplicare acțiunile de dezinformare a fost creat abia în 1968.

ALINA ILINCA, LIVIU MARIUS BEJENARU

În baza Decretului Consiliului de Stat nr. 710/1967 privind organizarea și funcționarea Ministerului Afacerilor Interne, se înființează în cadrul Ministerului de Interne Departamentul Securității Statului (D.S.S.; *Magazin istoric*, nr. 5/2012), cu sarcina de a „coordona, controla și îndruma în mod unitar întreaga activitate pe care o desfășoară organele de securitate pentru asigurarea prevenirii, descoperirii și lichidării acțiunilor îndreptate împotriva securității statului“.

Limbile străine, condiție esențială

La 6 aprilie 1968, prin Hotărârea Consiliului de Miniștri (H.C.M.) nr. 715, era prevăzut în structura organizatorică a aparatului Consiliului Securității Statului (C.S.S.; înființat la 3 aprilie, același an,

înlocuind D.S.S.) „Serviciul «D» – dezinformarea serviciilor de spionaj străine“. Totodată, necesitatea organizării activității de dezinformare a mai fost discutată și în cadrul ședinței din 13 mai 1968, când s-a hotărât ca „asupra problemelor deosebite ce eventual vor apare“ să fie informat Consiliul. În afara „serviciilor de spionaj străine“, acțiunile de dezinformare erau organizate și împotriva „unor organisme politice, guvernamentale, militare, economice și culturale, care desfășoară o activitate ostilă statului român“, în scopul „apărării și promovării intereselor Republicii Socialiste România, în legătură cu acțiunile de ordin politic, militar, economic, tehnico-științific și cultural ce urmează a fi întreprinse pe plan intern și extern“. În realizarea acestor

sarcini, Securitatea colabora și cu „ministerele și celelalte organe centrale, care, potrivit competenței lor și normelor legale, întrețin contacte cu misiunile diplomatice acreditate în Republica Socialistă România, cu organisme politice, guvernamentale, economice, militare, culturale și turistice străine“.

Ministerele și celelalte organe centrale trebuia să pună la dispoziția C.S.S. documentația necesară elaborării planurilor și acțiunilor de dezinformare, datele și informațiile fiind redactate cu participarea directă a ministrului sau a conducătorului organului central, iar în lipsa acestora, a unuia dintre adjuncți special desemnat. Pentru asigurarea securității acestor planuri, ele aveau caracter de „strict secret de importanță deosebită“, neputând fi cunoscute decât

**Colonelul Alexandru Pastia,
comandantul secund
al Diviziei 1 Blindate**

Diviziile 58 și 112 Cavalerie sovietice, susținute de o puternică coloană de blindate, și a fost nevoită să se retragă spre sud. Între Oserski și Osinovski au venit în sprijinul ei avioane de bombardament în picaj Stuka, ce au produs mari pierderi trupelor sovietice. Spre sfârșitul zilei, divizia a reușit să rupă lupta și să iasă din încercuire după ce a traversat râul Cir, regroupându-se în zona Solotovski-Mihailovka. În confruntările din acea zi, divizia română a produs adversarilor pierderi cifrate la 2.100 militari morți, un tanc, 52 de autovehicule și 200 de piese de artilerie și aruncătoare. Prețul plătit a fost mare: aproape 400 de militari morți,

răniți și dispăruți, două tancuri mijlocii, 84 de autovehicule.

În aceeași zi de 24 noiembrie, după-amiază, Divizia 22 Blindată germană, întărită cu forțele Grupului general Sion, 3.600 de militari români din Grupul general Lascăr care reușiseră să scape din încercuire, a cucerit Cernîșevskaia. Deoarece a parvenit știrea că în noaptea de 24/25 noiembrie Grupul general Lascăr a fost capturat de trupele sovietice, comandamentul Corpului XLVIII Blindat a hotărât ca în continuare acțiunile să fie duse pentru scoaterea din încercuire a propriilor unități. Ca urmare, la 26 noiembrie (temperatura -25°C), el a ordonat Diviziei 1 Blindate să intre din nou în spatele liniilor sovietice și să atace forțele ce asediau la Cernîșevskaia Divizia 22 Blindată germană. Intervenția românească a salvat divizia germană, refăcându-se astfel, după o săptămână, Corpul XLVIII Blindat.

Corpul româno-german a primit ordin să apere un aliniament de-a lungul râului Cir, în zona Cistiakova-Cernîșevskaia, de ambele părți ale localității Cernîșevskaia. Cu modificări neesențiale,

Corpul XLVIII Blindat, comandat de la 1 decembrie de generalul Otto von Knobelsdorff, a menținut aliniamentul între 27 noiembrie - 4 decembrie 1942. Luptele pentru apărarea pozițiilor încredințate au făcut ca pierderile Diviziei 1 Blindate să crească. La 29 noiembrie, capacitatea combativă era: Regimentele 3 și 4 Vânători Moto mai aveau între 180-200 luptători fiecare, Regimentul 1 Care de Luptă mai dispunea doar de trei tancuri în funcțiune, Grupul de Cercetare Moto împreună cu batalionul anticar mai avea doar 47 de luptători, iar Regimentul 1 Artilerie Moto mai dispunea de un divizion de obuziere Skoda cu materialul complet și un divizion de tunuri lungi Schneider 105 mm. Efectivul luptător (din prima linie) era de 94 ofițeri și 1.204 trupă, iar efectivul din linia a doua era de 290 ofițeri și 6.045 trupă.

Din resturile combatante ale Diviziei 1 Blindate (mai puțin Regimentul 1 Care de Luptă) s-a creat la 30 noiembrie Detașamentul colonel Constantin Nistor (comandantul Regimentului 3 Vânători Moto), restul trupelor fiind retrase pentru refacere în zona Kotelnikovo-Șirkov. Acest detașament a menținut pozițiile încredințate până la 4 decembrie, când a fost înlocuit cu trupe din Divizia 7 Cavalerie română. După această dată, detașamentul întărit cu tancuri a fost dislocat, tot în linia întâi, în spațiul dintre Cernîșevskaia și Poltavski, între Divizia 7 Cavalerie română (în sud) și Divizia 22 Blindată germană (în nord).

(Continuare în p. 20)

Militari români în iarna din 1942-1943

puneri de închi-dere și clasare a dosarului de ac-țiune (caz).

Serviciul „D” își desfășura activitatea la etajul patru dintr-un imobil ascuns privirilor cetățenilor, aparținând D.S.S. Era cunoscut în cadrul Securității de puținii inițiați ca fiind o mică unitate de „Arhivă Docu-mentară” și având indicativul U.M. 0.682. Sarcina sa principală consta în furnizarea documentației necesare și pregătirea unor documente contrafăcute, aceste activități derulându-se în colaborare cu Direcțiile și Inspectoratele județene din cadrul D.S.S.

Descrierea unei zile de lucru în cadrul Serviciului „D”, când acesta era condus de gene-

Anwar Sadat și secretarul de Stat american Cyrus Vance

ralul-maior Mihai Ilie, a re-alizat-o defectorul Ion Mihai Pacepa în cartea sa *Orizonturi roșii*, chiar dacă, așa cum observă judicios istoricul britanic Dennis Deletant, „cartea în ansamblu ar putea să fie rodul aceluiași talent cu care și-a lansat în Occident ac-țiunile de «dezinformare» sau minciunile, conform practicii spionajului românesc din străinătate”.

Odată ce docu-mentele contra-făcute erau reali-zate – scria Pa-cepa –, acestea pri-meau diferite ni-veluri de clasifi-care și apoi „erau «uite» într-o ser-vietă lăsată într-un hotel de lux de o presupusă ofi-cialitate guverna-mentală de nivel înalt, sau «văzute»

pe masa vreunei oficialități occidentale, care era, de fapt, agent secret român, sau discret transmise unui ziarist de către un civil occidental care era de fapt agent DIE”. Pacepa afirmă că a văzut mostre ale acestor documente contrafăcute în baza de date a colonelului Valentin Leonte, adjunctul Serviciului „D”, nume codi-ficat pentru Valentin Lipatti, ambasador în cadrul M.A.E.

Primul șef al Serviciului „D” a fost locotenent-colonelul Mihail Bozianu. Născut la 28 ianuarie 1927 la Câmpina, absolvent în anul 1949 al Facultății de geologie-geografie, din București, a fost numit, la 2 octombrie 1951, la Școala de ofițeri M.A.I. nr. 2 Oradea ca profesor de geografie, având gradul de locotenent.

În martie 1956 a fost trimis la studii la Moscova, unde și-a manifestat nemulțumirea în legătură cu retribuția primită și a fost retras de la curs. Situația a devenit delicată, pentru ofițer punându-se chiar problema îndepărtării sale din Securitate. În cele din urmă, memoriul pe care i l-a adresat, la 20 iulie 1956, lui Alexandru Drăghici, în care, după ce recunoștea că „am făcut raportul în termeni nepotriviti, am dat dovadă de liberalism atunci când am conceput acest raport și regret nespuse de mult acest fapt”, amintea și că „sunt însă la prima mea abatere și ar fi prea aspru sancționată cu

scoaterea din cadrul Ministerului Afacerilor Interne”, a făcut ca Bo-zianu să fie sancționat numai cu trimiterea „la fosta regiune de se-curitate Dobrogea, unde a muncit ca lucrător operativ și locuitor șef birou până la 1 ianuarie 1958, când a fost mutat la UM 0.123/I”.

Ulterior, a fost transferat în ca-drul Direcției Generale de Informații Externe (D.G.I.E.), fiind trimis, la începutul anilor '60, ca rezident la Roma și Paris, iar din octombrie 1966 a fost numit la con-du-cerea biroului Învățământ din cadrul ser-viciului Cadre din Direcția I. Avansat la gradul de colonel, Bozianu a funcționat ca șeful Serviciului „D” din aprilie 1968 până în decembrie 1971, când a fost readus în cadrul D.G.I.E., fiind ulterior trimis la rezidența din Paris.

Activitatea sa în organizarea noului Serviciu „D” a fost una foarte apreciată de către șefi, care i-au acordat calificative foarte bune.

de persoanele însărcinate cu elaborarea și punerea lor în aplicare.

Pentru îndeplinirea obiectivelor urmărite prin activitatea de dezinformare trebuia realizate următoarele cerințe: documentarea cât mai precisă și temeinică asupra obiectivelor urmărite; alegerea celei mai potrivite metode de dezinformare, cât mai bine conspirate; măsurile întreprinse să fie credibile și să reziste oricărei încercări de verificare; acțiunile de dezinformare să aibă un caracter ofensiv, dinamic, trecându-se de la faza de apărare la preluarea inițiativei; asigurarea unei stricte conspirării a acțiunilor întreprinse și a mijloacelor folosite; obținerea aprobării factorilor de conducere competenți în vederea evitării implicațiilor politice.

Cunoașterea limbilor străine, de circulație internațională, reprezenta o condiție fără de care ofițerul care muncea pe profil „D” nu-și putea îndeplini sarcinile din ordinul de misiune. Din acest punct de vedere, șefii Serviciului „D” din cadrul Securității nu au făcut excepție. Ca limbi străine cunoscute, dosarele de cadre ale celor cinci ofițeri care au fost la conducerea Serviciului menționată engleza și franceza în cazul lui Mihail Bozianu și Mihail Ilie, engleza în cazul lui Dumitru Borșan (deși în dosarul său de cadre se menționează și

Generalul Mihai Caraman

faptul că, trimis pentru prima dată la post în exterior la Tokio, „a avut greutatea destul de mari, în special datorită necunoașterii în suficientă măsură a limbii engleze, nemaivorbind de faptul că limba țării unde lucra nu o cunoștea”), rusa și franceza (Ioan Toma), italiană și franceză (Dumitru Tatu), ultimul fiind și absolvent al Facultății de Filologie București, Secția de Limbă și Literatură Română, precum și a Școlii de limbi străine din cadrul Securității.

Documente contrafăcute

În privința metodelor de dezinformare cea mai des

folosită consta în plasarea *versiunii de dezinformare*. Aceasta se realiza prin „așazise «scăpări», «confidențe» sau «divulgări» ale unor «secrete», din neglijență ori pălăvrăgeală, până la folosirea unor documente contrafăcute sau fabricate, a unor manuscrise, benzi magnetice cu imprimări, fotografii etc., care erau strecurate destinatarului, prin diverse combinații informative”.

Cel mai important mijloc folosit de Securitate pentru a transmite date, informații și chiar documente în scopul de a ascunde o realitate îl reprezenta rețeaua informativă. Aceasta era folosită pentru stabilirea legăturilor cu ofițeri și agenți ai serviciilor de spionaj, cu emisari ai organizațiilor naționalist-iredentiste, ai diverselor culte și secte, organizații teroriste.

Dosarul de acțiune (caz) de dezinformare și influență trebuia să aibă următorul conținut: 1. Raportul cu aprobarea și materialele care au stat la baza deschiderii dosarului de acțiune (caz); 2. Planurile de măsuri în acțiune (caz); 3. Note de analiză a evoluției situației operative în acțiune (caz); 4. Materiale speciale (versiuni, documente contrafăcute ș.a.) și mijloace active (presă, tipărituri, radio, film, televiziune) folosite în acțiune (caz); 5. Informații obținute despre efectul măsurilor întreprinse (reacții înregistrate); 6. Raportul cu pro-

Mihai Pacepa (dr.), însoțindu-l pe Nicolae Ceaușescu într-o vizită pe un șantier naval din străinătate

Nota anexă a Ordinului menționa cadrele care „vor răspunde, sub îndrumarea nemijlocită a comandanților, de activitatea de dezinformare a centrelor de spionaj, precum și a unor organisme politice, militare, economice și culturale străine, care desfășoară activitate ostilă statului nostru”. Componenta și repartizarea cadrelor în cadrul Direcțiilor era următoarea: în cadrul Direcției a III-a Contraspionaj, de acțiunea de dezinformare

răspundeau generalul-maior Gheorghe Moga, colonelul Gheorghe Vâlceleanu, colonelul Gheorghe Blidaru și locotenent-colonelul Nicolae David. La Direcția I Informații Interne răspunzător cu această activitate era colonelul Dumitru Tăbăcaru, iar la Direcția a II-a colonelul Emilian Georgescu. În cadrul Direcției Contrainformații Militare, de activitatea de dezinformare răspundea colonelul Constantin Nuță, care,

din 22 iulie 1978, avea să preia funcția de șef al Inspectoratului General al Miliției. În cadrul Direcției de Informații Externe, lista era cea mai numeroasă: general-maior Mihai Caraman, general-maior Ion Duma, colonel Virgil Panturu, colonel Nicolae Petrescu, colonel Ervin Șonca, locotenent-colonel Gavrilă Rus, locotenent-colonel Adrian Afrim și locotenent-colonel Ion Scarlat.

(*Va urma*)

DIVIZIA 1 BLINDATĂ ÎN BĂTĂLIA STALINGRADULUI

(*Urmare din p. 15*)

Intervalul în care divizia s-a apărut pe Cir a fost folosit de comandamentul român pentru refacerea capacității combative a acestei importante unități. La 6 decembrie 1942 Divizia 1 Blindată a fost întărită cu Batalionul 993 Infanterie independent (inclusiv în Detașamentul Nistor), iar în zilele următoare cu un detașament de 700 de oameni trimis de partea sedentară de la Târgoviște. Pe lângă o serie de tancuri reparate, Divizia 1 Blindată a fost dotată cu noi autoblindate și tractoare semisenilate germane pentru tractarea tunurilor antitanc.

La 12 decembrie, în sud, Armata 4 română a fost angajată în operațiunea „Wintergewitter” (Viscolul), organizată de Gruparea de Armate Hoth-Manstein, o contraofensivă prin care s-a urmărit despresurarea unităților Axei încercuite la Stalingrad. Riposta Armatei Roșii a fost însă promptă. Sovieticii au rupt la 16 decembrie frontul în zona Armatei 8 italiene și au obligat trupele germano-române să bată în retragere. Pentru a face față înaintării rapide a sovieticilor, în aceeași zi, 16 decembrie 1942, Divizia 1 Blindată, Divizia 7 Cavalerie și părți din Diviziile 7, 9 și 11 Infanterie au fost reunite în Gruparea general Radu Gherghe, cu misiunea de a apăra aliniamentul Cernîșevskaia-sud-est

Masosovici. În zilele următoare, Grupul general Gherghe a purtat lupte susținute cu inamicul.

La 22 decembrie, după ce ofensiva sovietică a căpătat amploare, rupând pozițiile de apărare, generalul Radu Gherghe a preluat comanda tuturor trupelor de pe frontul Cirului (Diviziile 294 Infanterie și 22 Blindată germane, 14 Infanterie și 7 Cavalerie române) și începând cu 23 decembrie a retras trupele româno-germane spre vest. După ce între 27-31 decembrie mișcarea de recul a înregistrat un moment de pauză, din 31 decembrie ea a reînceput, Divizia 1 Blindată îndreptându-se spre Nikolaevsk.

A doua zi, 1 ianuarie 1943, Divizia 1 Blindată a traversat Donețul, ajungând la Novoșahhtinsk unde, la 2 ianuarie, a fost trecută în subordinea Armatei 3 române. Decizia a reprezentat și momentul scoaterii din linia întâi.

După 42 de zile de confruntări, Divizia 1 Blindată mai avea următoarea capacitate operativă: efective 6.646 (din 12.196 militari); armament: 5.966 puști, 589 pistoale-mitralieră, 202 puști-mitralieră, 34 mitraliere, 20 mitraliere antiaeriene, 4 tunuri antiaeriene, 27 tunuri antitanc, 33 tunuri și obuziere de câmp, 9 aruncătoare de flăcări, 6 autoblindate, 44 tancuri, 797 autovehicule, 191 de motociclete.

Din 10 februarie 1943, Divizia 1 Blindată a început deplasarea spre țară, ultima unitate din componența ei ajungând în garnizoanele de pace la 31 martie 1943. ■

și vechi agent D.I.E. Acestea purtau semnătura prim-ministrului francez Jacques Chirac, a secretarului de Stat american Cyrus Vance sau erau atribuite diferitelor servicii de informații externe, printre care cel vest-german, și se refereau la politica regimului comunist de la București, punând accentul pe politica sa de independență față de Moscova.

Responsabili la fiecare Direcție

Chiar dacă, după informațiile pe care le deținem, în timpul când generalul-maior Mihai Ilie a fost șeful Serviciului „D” adjunctul său era

Nicolae Ceaușescu și premierul francez Jacques Chirac, cu soțiile; primul din stânga, Manea Mănescu

maiorul Nicolae David, este neîndoiește că genul acesta de documente au existat. Astfel, într-un documentar elaborat de Securitate despre evoluția activității de dezinformare, din 17 februarie 1988, se arăta: „elaborarea și contrafacerea de documente a constituit un mijloc important pentru realizarea unor acțiuni de dezinformare care au contribuit la promovarea și apărarea

intereselor țării noastre, la influențarea pozitivă a unor guverne, personalități politice sau cetățeni ce prezentau interes operativ în efectuarea altor misiuni importante încredințate organelor de securitate”.

Înființarea Serviciului „D” reprezenta numai o etapă în acțiunile de dezinformare, pe care regimul comunist dorea să le inițieze. Astfel, la 7 februarie 1975, „în scopul intensificării și a unei mai bune organizări a activității de dezinformare”, prin Ordinul ministrului de Interne nr. 00.562, la nivelul tuturor structurilor informative se stabileau responsabilități pentru organizarea activității de dezinformare.

De la 1 decembrie 1971, conducerea Serviciului „D” a revenit generalului-maior Mihai Ilie, născut la 4 septembrie 1929, în comuna Chiajna, județul Ilfov. A absolvit Școala tehnică profesională din Constanța, în 1950, calificându-se lăcătuș mecanic. Avându-se în vedere, după cum era menționat în dosarul de cadre, faptul că era „inteligent, studios și cu înclinații literare”, a fost trimis, în septembrie 1950, la școala D.G.S.S., pe care a absolvit-o în martie 1951, fiind avansat sublocotenent și repartizat la Direcția Contraspionaj din cadrul Securității.

În perioada 1957-1958 a fost trimis la studii la Moscova, unde a obținut cele mai bune rezultate. Ca recompensă, Ilie a primit, așa cum menționează în autobiografie, „un pistol cu numele meu gravat pe el și muniția respectivă, la 1 ianuarie 1957, și un ceas de mână, la 1 ianuarie 1958”.

În cadrul Direcției Contraspionaj din cadrul Securității, a fost încadrat la început ca lucrător operativ, fiind promovat succesiv până la funcția de adjunct șef direcție, responsabil pentru spațiul Anglia și S.U.A. În martie 1960 a fost transferat la D.G.I.E., unde a îndeplinit, până în decembrie 1971, funcțiile de rezident la Londra, director și locțiitor director general. În anul 1968 a fost avansat la gradul de general-maior. Ca șef al Serviciului „D”, deși avea un program de lucru redus, de numai șase ore, ca urmare a diabetului insipid cu care a fost diagnosticat în anul 1961, activitatea sa era deosebit de apreciată. La 22 aprilie 1977, prin Decretul prezidențial nr. 100, a fost trecut în rezervă și s-a retras la o proprietate pe care o avea la Cheia, unde a scris mai multe cărți de spionaj sub pseudonimul I. Mocanu.

personal – în condițiile în care la București nu erau prea multe automobile, iar al lui era foarte cunoscut –, mergea la întâlniri cu persoane confidențiale. Din punctul de vedere al serviciilor speciale de azi era un act flagrant de neprofesionalism. O naivitate. Și nu acționa singur. Avea o serie de agenți din rândul forțelor militare române, ofițeri în rezervă, ofițeri activi ai armatei române. Unul dintre ei era ofițer topograf, cu numele de familie Ioanid, un om care venea acasă la Semionov, ceea ce era o încălcare a celor mai elementare reguli ale muncii conspirative.

Același lucru este valabil și pentru agenții germani în România, care erau și ei foarte activi. A existat unul care pur și simplu s-a îmbătat la restaurant și a început să se laude că este ofițer al serviciilor speciale germane. A fost imediat rechemat. Ne aflam în epoca amatorilor foarte activi și foarte naivi, care își doreau să fie profesioniști.

Dacă au influențat serviciile evoluția unor conflicte? De pildă serviciile secrete rusești în Balcani, de care m-am ocupat mai mult, au prognozat corect intrarea Bulgariei în război de par-

Problema cea mai importantă a spionajului este nu să comunice pur și simplu informația, ci să obțină ea, pe baza acelei informații, să fie luate anumite decizii strategice, la cel mai înalt nivel

tea Puterilor Centrale. Informația circula lună de lună despre pregătirea politică și militară asiduă și totală a Bulgariei de a intra în război. Dar conducerea de atunci a Rusiei, dispunând de această informație, nu a putut nicicum să se pregătească, să adopte măsuri preventive, militare și diplomatice, să preîntâmpine situația. Vreau să spun că problema cea mai importantă a spionajului este nu să comunice pur și simplu informația, ci să obțină ea, pe baza acelei informații, să fie luate anumite decizii strategice, la cel mai înalt nivel. Iar sub acest aspect spionajul se dovedește adesea neajutorat. Este o problemă gno-seologică pentru servicii cum să realizeze ca ceea ce știu ele, respectiv, informațiile de care dispun să fie convertite în soluții strategice competente,

valabile. Acest aspect a existat dintotdeauna și există până astăzi.

– Și toate aceste informații trebuie bine verificate...

– Desigur, verificate, completate, confirmate, din mai multe surse.

– În ce raport considerați că trebuie să fie istoricul cu realitatea imediată?

– Eu cred că fiecare decide pentru el. Cel care se ocupă cu descifrarea inscripțiilor privind titlurile purtate de faraoni stă ca într-un turn de fildeș, se află cam în afara vremii în care trăiește. Tema cercetării lui nu se leagă deloc de contemporaneitate. De obicei, sunt oameni foarte pasionați, plini de lumină interioară. Dar, repet, eu cred în libertatea persoanei, fiecare hotărăște pentru el dacă să fie cetățean sau numai om de știință. Eu, de pildă, simt că am obligația să fiu cetățean al țării mele, mă simt patriot, nu mi-e indiferentă soarta patriei

mele, prezentul ei, relațiile ei cu alte state. Dar n-aș impune nimănui conduita mea. Fiecare alege singur. Există însă și oameni cu poziții cosmopolite, antipatriotice. În principiu, pe mine nu mă interesează po-

Puține mașini erau în București la începutul de secol XX...

„ISTORIA NU ARE LEGI, CA FIZICA, CI REGULI“

VASILII BORISOVICI KASIRIN (născut în 1981), cercetător principal la Institutul de Slavistică al Academiei de Științe a Federației Ruse, a prezentat la recenta Ședință a Comisiei bilaterale a istoricilor din Rusia și România, de la Constanța (septembrie 2012), o comunicare intitulată Cooperarea trupelor ruse și române în cursul campaniei din

toamna anului 1916 (pe baza materialelor din arhivele rusești). Tema de doctorat, susținut în anul 2006, a fost Spionajul militar rus în Balcani în ajunul și în timpul Primului Război Mondial (1913-1915), ceea ce ne-a îndemnat să-l întrebăm mai întâi ce crede despre rolul serviciilor speciale în evoluția unor con-

flicte armate.

– Cred că pentru a înțelege corect rolul serviciilor secrete în orice conflict, atât în vreme de război, cât și în vreme de pace, cel mai important este să nu le supraestimăm, să nu facem din ele un soi de fetiș, deci să le apreciem în mod realist. Asta este foarte important. Pentru că niciun serviciu secret, nici cel mai eficient, nu este un panaceu. El în sine nu poate rezolva integral niciun conflict, este doar unul dintre instrumente. Să facem o comparație. Conducerea unei țări se află în stare de război sau este implicată într-un conflict; este ca un chirurg care se pregătește de o operație complicată. El are nevoie de un întreg instrumentar, bisturiu, foarfecă, pensă, clești etc. La fel și un stat, și lui îi trebuie un întreg instrumentar: forțele armate, armata terestră, flota, aviația, o bună diplomatie, un bun serviciu ideologic, de propagandă și agitație și, în sfârșit, spiona-

jul, contraspionajul. Toate sunt instrumente indispensabile, care trebuie să corespundă unele cu altele sub aspectul calității, să se completeze unul pe celălalt. Deci un singur instrument, chiar dacă este vorba despre bisturiu, nu este de ajuns. Așa și cu serviciile secrete.

– Primul Război Mondial pare a vă preocupa sub mai multe aspecte, judecând după studiile pe care le-ați scris în ultimul timp, cu o privire specială pe aspectele spionajului militar.

– Da, dar în istoria Primului Război Mondial spionajul și contraspionajul profesionist erau în epoca tinereții lor, a copilăriei lor instituționale. Abia se formau ca organisme de sine stătătoare ale serviciului militar, încă nu acumulaseră o experiență profesională instituțională îndelungată. Din acest punct de vedere, serviciile secrete

rusești au multe trăsături comune cu cele ale altor țări, ca Germania, Austro-Ungaria, dacă apelăm la compararea amintirilor șefilor lor din diferite țări. Erau cam la același nivel. Și au făcut cam aceleași greșeli, care ne par copilărești, de tinerețe, din unghiul serviciilor speciale de astăzi.

– Un exemplu?

– Da, colonelul B.A. Semionov, un agent militar rus în România. Nu avea pregătirea profesională corespunzătoare. Era colonel de Stat Major, absolvise Academia Statului Major, or, acolo ofițerilor nu li se predase un curs special de spionaj. Tot ce era legat de agenda profesională, de activitatea conspirativă, de munca cu agentura era rezolvat de fiecare, în funcție de experiența personală. Semionov, șeful rezidenturii oficiale militare ruse în România, cu automobilul

Exclusivitate

● Fraza care l-a făcut celebru ● Armata înlocuită cu o gardă națională ● Nu te puteai baza pe naționalități ● Dreapta îi cere demisia ● Primar la Pecs ● Scandalul francilor francezi falși ● Recrutări pentru viitoarea revoluție ● O poliție prea bine informată ● Legături cu partizanii iugoslavi ● Membru al partidului comunist ungar ● Se ceartă cu Matyas Rakosi ● Din nou în exil ● Speranțele din 1956 ● La mila fiului vitreg

Bela Linder și soldații pe care nu mai voia să-i vadă, reîntorcându-se de pe front

PORTRETUL UNUI AVENTURIER POLITIC BELA LINDER

HORNYAK ARPAD (Ungaria)

La sfârșitul Primului Război Mondial și în perioada imediat următoare, Ungaria se găsea într-o situație disperată, fiind dominată de haos: era înfrântă, epuizată, tensiunile sociale atinseseră punctul culminant, minoritățile manifestau aspirații secesioniste, iar guvernul lipsit de putere nu se bucura de recunoaștere internațională.

Se întâmplă uneori ca unele persoane să fie judecate pe baza unei formulări nefericite sau a unei fraze scoase din context. Bela Linder a fost o astfel de persoană. El și-a câștigat cele-

britatea pentru afirmația: „Nu vreau să mai văd vreodată soldați!”. A făcut-o la 1 noiembrie 1918, scurt timp după ce fusese numit ministru al Apărării în guvernul instalat cu greutate și condus de

contele Mihaly Karolyi. Puțini oameni fac însă legătura între Bela Linder și semnarea Convenției militare de la Belgrad, din 13 noiembrie 1918; și mai puțini îl leagă de crearea așa-numitei Re-

litica, ci numai știința. Deși socotesc că istoria secolelor al XIX-lea și al XX-lea, mai ales cea a relațiilor interstatale, deci istoria modernă și contemporană, nu poate fi liberă de influența politicii. Vrem sau nu vrem. Istoricilor academici le place să spună că ei resping hotărât influența politicii, dar desigur se înșală, pentru că practic este imposibil.

– Dincolo de datele existente pe internet în ce privește biografia dumneavoastră profesională, studiile universitare terminate cu medalie de aur, articolele publicate în revistele de istorie de popularizare, ca Rodina (Patria), sau pentru specialiști, ca Russki sbornik (Culegere rusească), ați lucrat o vreme, prin 2009, ca analist, la Agenția de informații federale „Regnum”. Este o încercare de a scoate istoria din perimetrul arhivelor?

– Acum funcționez în două ipostaze profesionale. De istoric, cercetător științific principal la Institutul de Slavistică al Academiei de Științe a Rusiei, și de cercetător științific principal la Institutul Rus de Cerce-

Fără o stăpânire solidă a cunoștințelor istorice nu poți judeca actualitatea

tări Strategice de pe lângă președintele Rusiei. Acolo studiem, în special, probleme de politică actuală: istoria politicii Rusiei în Balcani, istoria Primului Război Mondial, istoria serviciilor secrete rusești în Balcani. Eu mă ocup ca istoric al Institutului de Slavistică de problemele contemporane ale politicii Rusiei în Republica Moldova, în Transnistria, Republica Moldovenească Transnistreană și, parțial, destul de puțin, deocamdată, și de relațiile ruso-române.

– Deci cunoștințele istorice vă sunt foarte utile.

– Indiscutabil. Istoria oferă cheia înțelegerii contemporaneității, pentru că toate procesele cărora le suntem martori în Basarabia, în Transnistria, oriunde, n-au început ieri. S-au plămădit în decenii și secole. Eu lucrez

ca sociolog, analist, politolog, geopolitician, conflictolog.

Vorbeam deunăzi cu o doamnă de la Academia Diplomatică din Moscova și îmi spunea: „voi, istoricii, studiați fel și fel de fapte, amănunte, noi însă operăm cu noțiuni globale, pe noi ne interesează cine cu cine e prieten și cine cu cine dușman. Date despre ce s-a întâmplat într-un an sau altul, ce acord s-a semnat și de ce, ce război a fost, ce pace s-a încheiat ne lasă reci. Noi gândim global”. Mi s-a părut așa de amuzant... cred că fără o stăpânire solidă a cunoștințelor istorice nu poți judeca actualitatea. Istoria este o știință fundamentală, care formează concepția despre omenire. Evident că nu este o știință exactă, nu e nici fizică, nici chimie, nu formulează legi clare, precise, ci anumite reguli. Înțelegeți diferența între legi și reguli, adică acele coordonate indispensabile cercetării. Cunoașterea de bază a istoriei, a etnografiei, a geografiei istorice, a istoriei relațiilor economice, ele toate imprimă cursul istoriei și nicio geopolitică sau conflictologie nu le poate înlocui.

**A consemnat
Florentina
DOLGHIN**

.. cum se vede și în această fotografie a Splaiului Unirii, către Piața Unirii

Din cauza manifestărilor sale în plan politic și a relațiilor strânse cu social-democrații, membrii guvernului Karolyi cu orientări de dreapta i-au cerut demisia, ceea ce s-a și întâmplat la 6 decembrie 1918. După aceea, și-a „legalizat” conexiunile cu social-democrații, înscriindu-se în partid. A avut timp și să-și aranjeze afacerile și viața privată. A primit o pensie foarte generoasă și o alocație pentru casă. În aprilie 1919 s-a căsătorit cu Romana Predragovici, o sârboaică, văduvă, de religie romano-catolică (lucru destul de rar), care avea deja un fiu din prima căsătorie. În vremea Republicii Sovietice Ungare, a îndeplinit sarcini diplomatice; între altele, a acționat pentru facilitarea intervenției trupelor rusești bolșevice contra României. După prăbușirea Republicii Sovietice Ungare, a decis să emigreze.

In august 1920, Linder a sosit în orașul Pecs, aflat sub stăpânirea iugoslavilor, unde, la scurtă vreme, a fost ales primar. În această calitate a făcut pregătirile pentru așa-numitul „proiect de la Pecs”, care urmărea obținerea inde-

Adunare la Budapesta în favoarea noului guvern

pendenței pentru teritoriile ocupate de sârbi sub protectoratul Regatului Iugoslav. El spera să îl convingă pe contele Karolyi, prim-ministrul și apoi președintele primei Republici Ungare în 1918-1919, să devină președintele miciei republici. Linder a condus negocierile pe această temă de la Belgrad. Guvernul iugoslav, deși nu a susținut oficial proiectul, nici nu i s-a opus. Din cauza condițiilor internaționale schimbate, în ciuda atitudinii binevoitoare, nu a putut să acorde vreun sprijin Republicii Sârbo-Ungare de la Baranya.

Linder a decis să nu se mai întoarcă la Pecs, de la Belgrad.

S-a stabilit în Iugoslavia și a devenit liderul emigranților unguri din acea țară, pentru mai mulți ani. A întemeiat Organizația Economică a Refugiaților din Baranya, devenind președintele asociației ce număra 600 de membri. Nu după multă vreme au apărut dezacorduri între el și acei emigranți care aderaseră necondiționat la ideile conelui Karolyi. Linder a fost blamat pentru că acceptase cererile iugoslave în prea mare măsură, fiind acuzat că servea interesele sârbilor. Acuzația avea oarecare temei. De exemplu, el a încercat să acționeze în favoarea lor în prima lună a anului 1926, atunci când a izbucnit la Paris și Londra scandalul francilor francezi falși. (Un grup de ofițeri unguri, trecuți în rezervă și care fuseseră reactivați, dispunând de pașapoarte diplomatice, au încercat să plaseze la Amsterdam 1.000 de franci francezi, care fuseseră realizați la Institutul Cartografic de stat al Ungariei; au fost implicate cele mai înalte cercuri oficiale și semioficiale). Este adevărat că acele persoane care îl acuzau că

Deși la 3 noiembrie 1918 Comandamentul Suprem al armatei austro-ungare a semnat armistițiul de la Padova, unitățile militare ale Antantei au continuat înaintarea. La 7 noiembrie, contele Karolyi a călătorit în fruntea unei delegații la Belgrad pentru a negocia o sistare a operațiunilor militare, prin care ar fi obținut și o recunoaștere *de facto* a guvernului său. La 13 noiembrie, Bela Linder semna în numele guvernului ungar Convenția Militară de la Belgrad. Ungaria accepta să își reducă forțele armate la opt divizii și recunoștea dreptul Antantei de a ocupa toate punctele strategice de pe teritoriul său. De asemenea, își retrăgea trupele dincolo de o linie de demarcație ce pornea din Valea Szamos până la confluența Mureșului cu Tisa, apoi către sud de Szeged, nord de Baja și Pecs, până la râul Drava.

publici Sârbo-Ungare de la Baranya.

Așadar, cine a fost personajul care a rostit acele nefericite cuvinte, într-un context istoric neprielnic și al cărui nume a devenit sinonim cu trădarea în Ungaria interbelică și chiar până astăzi?

Bela Linder s-a născut în februarie 1876, la Majs, un sat mic din comitatul Baranya, locuit mai ales de germani și sârbi. Din 1896 a devenit locotenent de artilerie, iar apoi, după absolvirea Academiei Militare, ofițer de stat-major. În toamna lui 1918 reușise să ajungă colonel în armata austro-ungară. Fiind o persoană nealiniată politic și considerat un expert militar, a fost numit ministru al Apărării în guvernul Karolyi, la 31 octombrie 1918.

Declarația amintită a ministrului Apărării venea în continuarea spiritului pacifist al politicii contelui Karolyi, care dorea să demonstreze vulnerabilitatea Ungariei și faptul că era la mila Aliaților. Karolyi a caracterizat mai târziu declarația lui Linder drept „acel anunț nefericit”. Potrivit lui

Karolyi, Linder era îngrijorat că soldații care s-ar fi întors înarmați de pe front puteau jefui populația. Era într-adevăr un pericol real și s-a întâmplat în multe locuri. Linder, în acord cu Karolyi, dorea să

desființeze consiliile soldaților, care se înființaseră în ultimele zile de război, sperând că astfel „putea restabili ordinea, răspândind propaganda pacifistă printre soldați”. Urmărea să îi trimită acasă și plănuia să înlocuiască armata cu o gardă națională. „Voiam să dezarmez întreaga armată aflată în stare de rebeliune și în locul ei doream să creez garda națională, condusă de ofițeri de încredere, care încă luptau pe linia frontului. Dar cine a rămas până la urmă? Doar elementele de cea mai proastă calitate, pescuitori în ape tulburi, cu arma în mână”. Linder a scris aceste fraze abia după 30 ani de la declarația sa, într-un articol publicat în periodicul *Hungaria*, care apărea în Franța. Documentele epocii și stenogramele ședințelor de guvern arată că așa gândea și în 1918. În același articol, încercând să își justifice acțiunile, se referea și la pericolul războiului civil, prin care înțelegea conflictul armat cu naționalitățile din Ungaria. „Trebuie să nu uităm că nu existau trupe ungurești pure; chiar și cele numite astfel erau amestecate în mare măsură cu

naționalități pe care nu te puteai baza. Dacă aș fi anunțat războiul, frații noștri ar fi avut de dat serioase lupte prin inelele dușmane care ne înconjurau, formate de naționalitățile din jurul nostru. Războiul civil ar fi fost inevitabil.”

Atunci când Consiliul de Miniștri a acceptat propunerea ca armata ungară să fie formată doar din cele cinci generații, cele mai tinere, Linder, care se opunea ideii, a demisionat, la 9 noiembrie. A participat apoi la lucrările preliminare pentru pregătirea negocierilor de pace, ca ministru fără portofoliu. Primul și cel mai semnificativ act al său a fost semnarea Convenției militare de la Belgrad, la 13 noiembrie 1918. Actul a fost considerat în perioada interbelică, de către cercurile oficiale ungare și de către opinia publică din Ungaria, drept începutul sfârșitului, actul legal care a pornit procesul de destrămarea Regatului Istoric Ungar. S-a afirmat că a provocat ocuparea teritoriilor ungurești. Totuși, faptele contrazic această idee, din moment

ce trupele sârbești începuseră ocuparea cu o săptămână înainte de semnarea Convenției. Dar nu este mai puțin adevărat că documentul a sancționat și legalizat intrarea lor în Voivodina.

Prim-ministrul Mihály Karolyi rostind un discurs

derii comuniști Matyas Rakosi și Mihaly Farkas, cărora le-a prezentat planurile de viitor. Voia mai întâi să se informeze despre situația din Ungaria, apoi, după ce se vor restabili relațiile diplomatice dintre Ungaria și Iugoslavia, să se întoarcă la Belgrad, ca ambasador al Ungariei. Dar proiectele sale ambițioase nu au găsit sprijin la liderii comuniști, Linder a rămas în Budapesta și a intrat în partidul comunist. Guvernul i-a aprobat o pensie și i-a oferit o locuință și 25 acri de pământ în Soroksar, lângă Budapesta. Din nou a apreciat greșit situația din țară și pe cea internațională. Nu a înțeles adevăratele obiective ale U.R.S.S. A mai făcut o greșală, mai gravă: a început să critice politica partidului comunist ungar și pe liderul său Matyas Rakosi; a sugerat autorităților sovietice să creeze o opoziție față de acesta. În februarie 1946, a părăsit partidul comunist, explicând că dorea să poată critica în mod liber partidul și

să aibă mâinile libere pentru viitoarele acțiuni. A fost ales copreședinte al Ligii Republicane. Până la urmă, în iunie 1946, a părăsit Ungaria și, cu sprijinul Ambasadei britanice, s-a mutat în Franța.

Într-o petiție adresată autorităților iugoslave prin care cerea o pensie, în anii '50, Linder își justifica subita plecare din Ungaria prin controversa cu Rakosi, susținând că el, Linder, era cel mai mare avocat al apropierii ungaro-iugoslave. O afirmație discutabilă, pentru că apropierea respectivă constituia obiectivul liniei oficiale a diplomației ungare în acel moment. Probabil că motivul l-au constituit criticile aduse lui Rakosi.

La Paris Linder s-a alăturat Ligii Ungare a Drepturilor Omului. A avut și dificultăți financiare, chiar dacă a primit anumite subvenții din partea Națiunilor Unite. În condițiile în care i s-a refuzat o viză pentru Statele Unite, în 1950 s-a reîntors la Belgrad. Bătrânul

cuplu spera în bunăvoința guvernului iugoslav, care se arăta zgârcit, așa că a avut nevoie de sprijinul fiului vitreg, specialist în fizica nucleară.

Pentru Linder, aflat într-o situație financiară grea și bolnav, speranțele au renăscut după căderea lui Rakosi în Ungaria. În septembrie 1956, cu doar o lună înainte de revoluția din 1956, Linder a decis să se reîntoarcă în Ungaria. Dar autoritățile iugoslave, pretextând situația instabilă din Ungaria, l-au descurajat, promițându-i în același timp o pensie adecvată. Linder a acceptat sfatul și a abandonat ideea călătoriei în Ungaria. Dar a apelat totuși la Ambasada Ungariei la Belgrad, cerând să i se acorde pensia întreagă pe care guvernul ungar i-o aprobase în 1945 și restituirea celor 25 acri de pământ confiscați, cât și casa din Soroksar. Nu știm ce răspuns a primit la cererea sa, dar putem bănuși că a fost unul negativ, dacă a primit vreunul. Peste patru luni, apela la Comitetul executiv al Republicii Populare Sârbe pentru sprijin financiar.

Linder a murit în aprilie 1962. După patru decenii de emigrație, primul ministru al Apărării al primei Republici Ungare și-a găsit odihna în capitala fostului comitat Bacs-Bodrog, Zombor (Sombor). A fost însoțit pe ultimul drum de membri ai elitei intelectuale ungare din Iugoslavia, iar secretarul Federației Comuniștilor Iugoslavi din Zombor a rostit un necrolog plin de elogii. O „carieră” aiurită, atât de tipică pentru Europa de Est în secolul al XX-lea, lua sfârșit. ■

Amiralul Horthy la Pecs, în 1921

Petar Dobrovici

servea prea mult interesele iugoslavilor erau gata și ele să facă unele favoruri acestora, ca dovadă a resentimentelor față de regimul Horthy.

Bela Linder nu pare să fi fost o persoană condusă în primul rând de idei și ideologie. Acțiunile sale erau motivate mai curând de scopurile și ambițiile personale, ceea ce l-a împins uneori către acțiuni aventuroase. În vara anului 1925 a început organizarea unui complot pentru a provoca o revoluție și a „elibera” Ungaria prin forța armelor. Karolyi și Oszkar Jaszi, unul dintre principalii ideologi ai revoluției burghezo-democratice din octombrie 1918, au semnat un memorandum privind necesitatea stabilirii unui comitet care să aibă sarcina de a organiza, coordona și controla revoluția din Ungaria, care să îndeplinească programul revoluției din octombrie și să obțină recunoașterea internațională. Linder a recrutat oameni de încredere, cei mai mulți dintre minerii imigranți din Lens, Franța, și i-a trimis în

Ungaria, pentru a face alte recrutări și a organiza o rețea secretă, formată din grupuri de două-trei persoane. Plănuia ca revoluția să se declanșeze în octombrie 1925. Dar poliția ungară, foarte bine informată, i-a prins pe agenți unul câte unul, așa încât operațiunea a fost un fiasco. Aceasta dovedește că Linder nu a fost un politician adevărat. Nu înțelegea procesele și relațiile internaționale. În acel moment, guvernele iugoslav și ungar făceau eforturi pentru îmbunătățirea relațiilor și Belgradul nu era dispus să sprijine revoluția planificată.

După eșec, ruptura dintre Linder și Karolyi a fost definitivă, chiar dacă fostul premier s-a abținut să îl atace în public, pentru a nu aduce atingere memoriei revoluției din octombrie. Dar adepții lui Karolyi l-au înlăturat din fruntea Organizației Economice a Refugiaților din Baranya.

În ciuda urii cu care era privit în Ungaria (o curte de justiție ungară judecase un proces și se dăduse un verdict contra lui), Linder nu a renunțat la cetățenia ungară. Pe cartea de vizită se prezenta, în 1945, drept colonel și fost ministru al Republicii Ungare.

Nu dispunem de informații foarte multe privind evoluția lui după 1930, dar Al Doilea Război Mondial l-a găsit, împreună cu soția, la Belgrad. În timpul bombardării orașului, s-au mutat în Herțegovina, iar după capitularea armatei iugoslave, a revenit în Belgrad. Nu după multă vreme, s-a ascuns și a supraviețuit, cu sprijinul fiului vitreg, până la sfârșitul războiului, în orașul sârbesc Leskovac. A declarat apoi că a păstrat legătura cu partizanii și i-a ajutat cu modesta sa contribuție. La sfârșitul anului 1944, i-a cerut ambasadorului britanic să îl ajute să ajungă la Londra, pentru a-l întâlni pe contele Karolyi. Dar Londra a găsit nepotrivită vizita lui, chiar dacă, potrivit ambasadorului britanic, nutrea sentimente pro-britanice 100%.

După război a revenit la Belgrad, apoi a mers la Pecs, în primăvara lui 1945. Nu a fost bine primit acolo. Noile autorități locale l-au bănuit că urmărea anexarea comitatului Baranya la Iugoslavia, așa cum procedase în 1920-1921. Cum nu a reușit să obțină o locuință în oraș, a plecat la Budapesta. În Capitală s-a întâlnit cu li-

Republica sârbo-ungară Baranya a fost proclamată la 14 august 1921 și s-a dizolvat la 20, aceeași lună. Prin Conferința de Pace, comitatul Baranya, cu orașul Pecs, revenea Ungariei. Sârbii doreau însă foarte mult această zonă, mai ales pentru minele de cărbuni, și s-au folosit de ungurii care se opuneau regimului lui Horthy. Atunci când marile puteri au cerut sârbilor să evacueze zona, autoritățile locale iugoslave au organizat o lovitură. La 14 august Marea Adunare Populară de la Pecs a proclamat o republică independentă. Un pictor sârb, Petar Dobrovici, a devenit președinte al comitetului executiv al noii republici. Cum autoritățile iugoslave nu au putut oferi sprijinul sperat, republica și-a încetat existența rapid.

nu sting luminile. Orașul e aproape adormit.

La ora 03:39, pământul începe să se cutremure. Sunt 150 de secunde în care clădirile se înclină amenințător, tencuiala cade de pe tavan, zidurile troznesc, de parcă edificiile urmează să se transforme toate în mormane de moloz. Oamenii, treziți din somn, sunt înspăimântați. Unii încep să țipe, alții o iau la fugă pe scări. Câțiva, precum jurnalista R.G. Waldeck, pe care seismul o prinde în camera ei de la etajul 1 al Hotelului Athenée Palace, își ascund capul sub pături. Nu crede că va scăpa, dar nici nu dorește să vadă cum moare.

În apartamentele din blocul Carlton, ca în tot orașul, domnește spaima. În dormitorul lor de la etajul 7, Anton Strob și Leontina Piticariu dorm oboșiți după ce veniseră la ora 2 noaptea dintr-o vizită. În alt apartament, soția avocatului Stoenescu este surprinsă la birou și se decide să rămână pe loc, punându-și un picior pe birou pentru a se sprijini. Actorul Grigoriu de la Teatrul Național și logodnica sa Angela Arapu se gândesc la ce e

mai rău și se strâng în brațe, așteptând finalul trepidațiilor. Sergentul Dumitru Băgu, care își are instalat pe acoperișul clădirii postul de observație a incendiilor, își acoperă ochii și fuge spre intrarea în mansardă. Blocul Carlton se înclină o dată puternic, revine la poziția verticală, se mai înclină o dată, se îndreaptă din nou doar pentru a se mai apleca încă o dată. Se aude o troznitură puternică și se prăbușește într-un imens nor de praf.

Trezirea din coșmar

Agonia se termină, iar pământul se liniștește. Bucureștenii sunt în stare de șoc, uimiți și înspăimântați. Secundele care urmează sunt de liniște apăsătoare, de conștientizare a ceea ce se întâmplase. Începe să plouă peste orașul zguduit, iar picăturile acoperă praful provocat de dărâmbături. Abia acum se vede dezastrul blocului Carlton la intersecția Bulevardului Brătianu (actualul Bd. Nicolae Bălcescu) și a Străzii Regale (Ion Câmpineanu de azi) nu se mai găsește decât un morman

de moloz. Probabil înspăimântat, sergentul Băgu deschide ochii și se trezește viu, doar cu câteva zgârieturi, pe o placă de beton, în mijlocul Străzii Regale. Văzând ceea ce s-a petrecut, fuge spre sediul pompierilor, de unde anunță prăbușirea imobilului Carlton și, imediat, leșină.

Vestea potrivit căreia cel mai mare block-haus (cum i se spunea în epocă) din centrul orașului s-a preschimbat într-un morman de moloz se răspândește rapid, iar primii sosiți la locul dezastrului sunt soldații germani, care încep să caute eventualii supraviețuitori. În scurt timp, sosesc și soldați români și grupuri de legionari (la vremea aceea, România se declarase stat național-legionar, astfel încât presa nu pregeta să găsească prilejuri de a lauda activitatea cămășilor verzi în sprijinul cetățeanului, cu sau fără te-me), iar o mulțime de curioși se adună în Bulevardul Brătianu, urmărind operațiunile de salvare. Printre aceștia și doctorul Alfred Edelstein care primise la ora 02:30 un telefon de la un pacient care îi cerea urgent ajutorul. A vrut să plece numai el, din locuința sa din blocul Carlton, dar soția insistase să vină cu el, pentru că nu voia să doarmă singură. Dacă ar fi rămas acasă, s-ar fi aflat îngropată sub betonul clădirii. De data aceasta, pacientul își salvase medicul.

Autoritățile se organizează și sunt aduse camioane pentru încărcarea molozului. Mașinile staționează la Piața Romană și vin pe rând pe Strada Regală, sunt încărcate și merg apoi pe Bulevardul Elisabeta până la Arena Venus (unde

Pe treptele Palatului de Justiție

Seismul din noaptea de 9 spre 10 noiembrie 1940 a reprezentat un șoc pentru o țară care deja trecuse printr-o serie de lovituri: pierderi teritoriale, schimbări politice, abdicarea unui rege și instaurarea regimului legionar. Cele câteva zeci de secunde au lăsat urme adânci în peisajul urban din Vechiul Regat, sute de imobile fiind grav afectate și mii de oameni lăsați fără adăpost.

Blocul Carlton, înainte și după cutremur

Cea mai mediatizată dramă s-a consumat în Capitală, unde unul dintre cele mai înalte blocuri s-a prăbușit lăsând în urmă zeci de morți, dar și câteva povești incredibile de supraviețuire. Presa de epocă este o sursă de prima mână pentru a înțelege într-un cadru cât mai larg evenimentul din noiembrie 1940.

CRONICA UNUI DEZASTRU NOIEMBRIE 1940

LUCIAN VASILE

9 noiembrie. E sâmbătă seară, iar locuitorii Capitalei se distrează, fiecare după posibilități. Mahalaua în birturi și bodegi sărăcicioase, iar cei „din oraș” la cinematografele și teatrele din centru. Unii dintre ei se duc la Teatrul Național, de pe Calea Victoriei, unde se joacă *Icarii de pe Argeș* al lui Ion Luca (1894-1972), poem dramatic din 1933 inspirat din legendele Meșterului Manole. La Teatrul Comedia se pune în scenă piesa *Tâlharii*, iar la Savoy sunt ultimele reprezentații

pentru *Curaj, Tănase!* Tinerii, mai ales, preferă cinematograful la Aro, în elegantul bloc construit de Horia Creangă, se vizionează *Cetatea Tăcerii*, o dramă franțuzească din 1937 despre studenții polonezi care voiau să ucidă un guvernator al țării Nicolae al II-lea, iar la Capitol rulează *Infernul Deșertului* o dramă sentimentală. La sala Carlton, la demisolul blocului omonim cu 12 etaje (unul dintre cele mai înalte și elegante imobile din țară, căruia i se spunea, nu fără mândrie și invidie, „zgârie-

nori”), oamenii vin pentru a vedea comedia *Lună de miere la Paris*, cu Franciska Gaal și Bing Crosby.

Momentele de groază

Spre miezul nopții, toate teatrele și cinematografele și-au terminat reprezentațiile. Luminile sunt stinse, deoarece autoritățile au hotărât să aplice regulamentul de apărare pasivă. Pe străzi nu mai vezi decât polițiști care fluieră după cei care nu respectă liniștea și

Vodă, sau și-au pierdut mansardele, precum Hotelul „Dinu” din fața Gării de Nord (devenit apoi Hotel „Dunărea”). Din Biserica Popa Tatu nu mai rămăsese decât altarul.

După-amiază se reia parțial circulația tramvaielor. La Carlton sosesc Regele Mihai cu Regina-Mamă. La puțină vreme după plecarea familiei regale, din mormantul de moloz începe să iasă fum s-a aprins rezervorul de păcură de la subsolul blocului. Soarta celor care telefonaseră cu speranță la ora 10 este pecetluită: fie sunt înecați, fie sunt arși. În timp ce pompierii încep să arunce spumă peste ruine, legionarii continuă să sape tunelul dinspre Strada Regală. Operațiunile vor continua și în timpul nopții, așa că se aduc reflectoare atât ale germanilor, cât și ale Primăriei. Cele mici sunt montate pe clădirile înalte din apropiere, iar în curtea din fața sălii Dalles este instalat un reflector folosit la apărarea antiaeriană. Mai târziu, pentru a se ușura munca și a se grăbi eliberarea

locului, este adusă și o macara pentru ridicarea plafoanelor de beton. În alt punct al orașului, la Institutul Medico-legal de pe Splai, lumea se adună la porțile clădirii. Nu sunt doar cei care și-au pierdut rudele și prietenii, ci și multe doamne (mai ales), venite din curiozitate, să vadă cu ochii lor ce se întâmplase cu cei prinși sub dărâmături.

Viața de după

Generalul Antonescu, conducătorul statului român, face apel la calm și, întors de la inaugurarea Universității din Sibiu, vizitează și el șantierul de la intersecția Bulevardului Brătianu cu Strada Regală. Cutremurul a mai avut câteva replici destul de puternice, însă nervii oamenilor se tociseră. Spaima și nevoia de senzațional încep să își piardă din intensitate în zilele următoare. Bucureștenii își repară cum pot clădirile, își îngroapă morții și revin în birturi, cinematografe și teatre. Seismul mai captează doar atenția arhitecților, constructorilor și ziariștilor care

urmăreau procesul ce urma să stabilească dacă frații Schindl și G.M. Cantacuzino, cei ce au ridicat blocul, erau sau nu vinovați pentru prăbușirea lui.

Cei foarte credincioși cred că zguduirea pământului fusese mâna lui Dumnezeu care îi pedepsise pe oamenii pierduți în cele lumești, uitând să mulțumească Cerului. Pentru ei, cutremurul reprezintă reamintirea nevoii de rugăciune, așa că sâmbătă după-amiază, la două săptămâni după eveniment, zeci de mii de bucureșteni, împreună cu peste 400 de preoți și înaltul cler, sute de legionari și tineri studenți, în sunetul clopotului din Dealul Patriarhiei și cu moaștele Sfântului Dimitrie cel Nou și a icoanei făcătoare de minuni de la Mitropolia Iașilor, pleacă într-o procesiune publică pe străzile Capitalei. Coboară în Piața 6 Septembrie (denumirea legionară a Pieței Unirii), cotesc la stânga spre Piața Sf. Gheorghe, unde se opresc pentru o scurtă rugăciune, și își continuă drumul spre statuia lui Ion C. Brătianu de la Universitate. La trecerea cortegiului, trecătorii îngenunchează, își fac semnul crucii și se roagă să nu se mai zguduie niciodată pământul de sub ei. Mulțimea cu icoanele și cântece religioase merge apoi prin fața Universității, coboară pe Bulevardul Elisabeta, până la Liceul „Gh. Lazăr”, o ia la stânga pe strada Silfidelor, oprindu-se pentru o rugăciune și la biserica legionară Sf. Ilie-Gorgani. Oamenii pleacă apoi pe strada Gutenberg, trec Dâmbovița și se întorc la Patriarhie. ■

Procesiunea cu moaștele Sfântului Dimitrie cel Nou pleacă de la Patriarhie

astăzi este parcul Operei), descarcă molozul și se întorc. Societatea de Radiodifuziune trimite o mașină specială dotată cu microfon și stație de amplificare, prin care se asigură coordonarea operațiunilor. Sunetul megafo-nului se aude până la Uni-versitate. La sala Dalles se amenajează o cantină, unde salvatorii se odihnesc și mănâncă în pauzele de lucru, iar la parterul blocului „Creditu-l Minier“, din colțul bu-levardului Brătianu cu Strada Băteștei se află birourile de unde se dirijează lucrările. Exista pericolul ca blocul din-tre Carlton și biserica Enei (existent și azi) să se pră-bușească, deoarece pilonii de susținere din partea sa nordică fuseseră dislocați în urma colapsului imobilului vecin.

Legionarii colectează di-feritele lucruri personale ale foștilor locatari găsite, pe care le depun într-un sediu spe-cial amenajat la parterul blocului „Sindicatelor Agri-cole“. Săpăturile continuă și salvatorii aud strigătele celor prinși sub dărâmături. Unele dintre acestea veneau de la Anton Strob și Leon-tina Piticariu. Vor fi găsiți de o echipă de germani și cămăși verzi și transportați imediat la spitalul Colțea din apropiere. În schimb, sunt descoperite și multe cadavre care sunt puse în mașini speciale ce pleacă spre Piața Unirii, către Splai, ca să le lase la Institutul Medico-Legal. La Radio și în presă se face apel la cei care au prieteni dispă-ruți în urma cutremurului să meargă la Institut pentru a-i identifica.

Lucrările de salvare la blocul Carlton

Telefonul de sub dărâmături

Dimineața, la 10:00, un telefon sună la Poliția Ca-pitalei de pe Calea Victoriei. Autoritățile află cu uimire că la celălalt capăt al firului sunt câțiva supraviețuitori prinși în subsolul blocului și care cer ajutor urgent. Se fac planuri pentru forarea unui tunel spre aceștia și echipele de salvatori încep să sape dinspre Strada Regală. Cei de la suprafață continuă să dea la o parte molozul și este găsită soția avocatului Stoenescu cu piciorul prins sub o grindă. Blocul de beton este înlăturat, dar femeia moare în drum spre spital. La puțină vreme după, actorul Grigoriu și Angela Arapu sunt găsiți îmbrățișați și fără suflare în patul lor.

Bucureștenii încep să iasă în oraș și să-și caute cunoscuții. Tramvaiele nu mai circulau, fiindcă exista riscul ca fața-dele clădirilor de pe trasee să se prăbușească din cauza tre-pidațiilor mijloacelor de trans-port. Nici cu mașina nu se mai

poate ajunge oriunde. Pe Calea Victoriei, între Strada Ber-thelot și Strada Regală, este interzisă circulația din cauza unor clădiri a căror prăbu-șire este iminentă. Pe recent renovatul Athenée Palace apăruseră largi crăpături, iar Hotelul Continental și Blo-cul Generala fuseseră evacu-ate din cauza avariilor. Podul Teatrului Național se pră-bușise, dar pagubele cele mai mari erau în interior, unde scena și unii pereți se de-plasaseră.

Oamenii care merg înspre Piața Senatului privesc ui-miți distrugerile suferite de clădirile din oraș. Cupola de pe colțul dinspre Strada Stra-vropoleos a Palatului Poștei se prăbușise peste un taxi, rănindu-l grav pe șofer, iar biserica Zlătari era grav afec-tată. Palatul de Justiție ră-măsese în picioare, dar mai multe sculpturi de pe fațadă au căzut, sparte, pe treptele localului, iar în locul ceasu-lui din vârful clădirii este doar o gaură imensă. Multe alte imobile se prăbușiseră par-țial, precum cel din Schitu Măgureanu colț cu Știrbei

Proclamarea independenței Albaniei, la 28 noiembrie 1912

Imagine dintr-o țesătorie de bumbac din Louisiana, Statele Unite, la începutul secolului trecut

ALBUM ISTORIC

*Fotografiile din acest Album au un element comun:
au fost realizate în luna noiembrie, desigur, în ani diferiți.*

*Pregătiri pentru Salonul aeronautic de la Paris,
găzduit în perioada interbelică de Grand Palais*

Imagine dintr-o fabrică de muniții din timpul Primului Război Mondial

Marcat cu x, Josef Friedrich Matthes (10 februarie 1886-9 octombrie 1943), liderul efemerei Republicii Renane, proclamată la Aachen, în octombrie 1923, pe când Bazinul Ruhr era ocupat de trupele franceze (în imagine este surprins la Koblenz, la 22 noiembrie 1923)

La 11 noiembrie 1921 este inaugurat Mormântul Eroului Necunoscut la cimitirul Arlington, din Washington

Așa se culegeau ziarele și revistele, până spre sfârșitul secolului al XX-lea, când a apărut fotoculegerea. Imagine dintr-o tipografie din Bombay, la 1909

Coadă în fața unei bănci din Berlin, în 1931

însărcinată cosea în tivul cămășii un cățel de usturoi, o cruce de nucă, un fir de pelin, un ban de argint sau alte talismane. La gât purta Rugăciunea Sf. Arhanghel Mihail – pe care o copiasse cu mâna ei –, iar în Munții Apuseni, la brâu purta lanțuri cu inele sau chei să o apere de Zburător (ființă nevăzută, care fură pruncul încă din pântecul mamei sau îl pocește/ucide după naștere).

Astăzi, chiar și la oraș, grăvida nu este lăsată să poștească în van, are grijă să nu întâlnească om pocit, să nu pronunțe vorbe rele, ci să privească și să asculte doar lucruri frumoase.

Înainte vreme, prin practici magice, putea fi influențat sexul viitorului prunc: dacă femeia se așeza călare pe sucă (ustensilă din lemn, folosită la răsucirea firului pe suveica războiului de țesut), avea să nască băiat, iar dacă stătea pe albie sau pe lighean, avea să nască fată. Astăzi, sexul copilului poate fi doar ghicit: cu verigheta atârnată de un fir de ață roșie în dreptul pântecului ori presărând puțină sare în creștetul femeii însărcinate și urmărind dacă duce mâna la nas sau la gură. E drept, ar mai fi și ecografia...

Nu mă pot împiedica să adaug aici o credință veche, care vorbește în variantă țărănească despre mitul androginului. Narațiunea spune că dacă o femeie însărcinată ar merge în genunchi până unde bea curcubeul apă și acolo ar zice de trei ori „Tatăl nostru” și ar bea apă mai la vale, copilul pe care îl va naște va fi o lună fată și o lună băiat, va ști tot ce e pe lume și va fi năzdrăvan.

Ursita

Ființele nevăzute care vin în prima noapte după naștere

... și copil vânzător de păsări (două fotografii realizate de unul dintre cei mai mari fotografi români interbelici, Iosif Berman)

la căpătâiul nou-născutului populează imaginarii tuturor culturilor europene. Zănișoarele grăsuțe zburând deasupra leagănului fiicei de împărat, trei la număr, dintre care cea bătrână și rea stabilesc moartea timpurie, apar în majoritatea poveștilor și basmelor occidentale.

Variantele lor românești sunt mult mai puțin definite fizic, dar soarta pe care o mensesc pruncilor nu mai poate fi întoarsă. Așadar, mult mai înspăimântătoare, ele se numesc Ursitoare, Ursători, Ursoni, Ursoaice, Zâne, Mire, Vrajitoare, Cașmete, Albe, Hărăsite, Surzuite, Rusalii, Șoimane, Măiestre, Puternice, Ale Sfinte, Milostive, Șchioape, Ursite adevărate, Sânziene pe numele lor Diana, Prita, Rochita, Pricochita, Molna, Prisca, Vârja, Hârja, Trișca, Elena, Floarea, Magdalena, Bogăția, Sărăcia, Potrivita, Capul Lunii. Pot fi în număr de una, două, trei, șapte, nouă, 12, 24, 40 sau nenumărate. Cel

mai adesea sunt trei, una care toarce firul vieții, alta care îl deapănă și alta care îl taie. Una ursește aur, alta argint și ultima pământ. Ele locuiesc în pânțele omului sau în maul mărilor, în văzduh, în pădurile părăsite, în pustietăți, în locuri curate de picior de om necălcate, în locuri cu flori semănate și de păsări cântate, în Munții Eleonului, într-o sală de palat luminată de candelă sau închise într-o casă părăsită.

Ca să mensească o viață bună pruncului, li se pregătea pentru noaptea în care veneau o masă cu trei tacâmuri și cu bunătăți de mâncare și băutură. Pe masă li se puteau pune ace, apă, argint, aur, azimă, bani, bomboane, betele/brăcirile mamei sau ale moașei, brânză, busuioc, carte, un cot de pânză nouă, caier de lână, ceapă, ciorapi, colaci, creion, făină, flori, fluier, fructe, fusta moașei, găleată cu apă, ițe și spată, haine de la copil, lapte, legume, lingură nouă, untură de urs, lumânări și una aprinsă, maramă, mălai, mărgele, mei, miere, muguri, nuci, pahar legat cu trei fire de mătase, oglindă, pene, pâine, pâine unsă cu miere, pieptene, salba de cununie a mamei, sare, slănină, stafide, statul copilului (o sfoară de lungimea trupului copilului), ștergar, topor, untdelemn, usturoi, vin, zahăr.

Sunt povestiri care amintesc despre fiul de împărat venit să moară prin înec.

Biberoane de altădată...

Unde ești,

copilărie...

IOANA POPESCU

Poate e bine să spun de la bun început că în satul vechi perspectiva asupra copilului și a copilăriei – despre care am scris și în numărul din luna septembrie al revistei – nu se plasează într-un orizont de așteptare neapărat drăgălaș. Pentru că sarcina femeii nu e întotdeauna ușoară, pentru că îngrijorările și spaima de necunoscut ale viitoarei mame sunt inerente; pentru că, vai, din varii motive, uneori pruncul poate fi ucis încă din pântec; pentru că abia la nașterea de-a doua, prin taina botezului, coboară Duhul Sfânt și curăță locul de duhurile rele; și pentru că, odată botezat, chiar dacă moare, pruncul a câștigat deja o lume viitoare, pentru care e pregătit să prindă aripi...

Dacă ne gândim la copilăria în orașul vechi, nici acolo memoria pasivă nu pare să coloreze lucrurile în roz. Pentru că psihologia a adus la lumină în ultimul secol întunecimile telurice ale subconștientului copilului, dar și pentru că e de ajuns să activăm amintirea propriilor noastre nefericiri infantile. Ceea ce suscită întrebarea: chiar niciun adult nu-și mai amintește de ezităările și neputințele primelor activități? De spaimile și monștrii întunericului sau de poveștile triste ale lui Andersen? De frustrările, ambițiile și concurența între prieteni sau între colegii de grădiniță? De gelozii și de conflictele cu frații pentru iubirea părinților? De disperarea că ursul sau păpușa preferată au rămas fără cap?

Copii și părinți în scrânciob...

Așadar, nu numai în satul vechi românesc, dar și la oraș, ca și în tradițiile din lumea largă, ivirea pruncului în pântecul mamei, viața lor de cuplu organic în timpul gesta-

ției, apoi violența sfâșierii trupesti la naștere și suferința golului rămas în fiecare dintre cele două ființe devenite autonome se cer echilibrate prin gesturi și comportamente rito-magice și prin respectarea unor credințe verificate în timp.

Încerc în cele ce urmează să selectez din multitudinea de practici dictate de mentalitatea colectivă tradițională pe cele mai răspândite, subliniind însă că variantele locale sunt nenumărate și uneori diferă sau se contrazic de la un sat la altul, chiar dacă acestea sunt strict învecinate.

Băiat sau fată?

La țară, ca să se protejeze de ființele nevăzute, femeia

O EVADARE ÎN TIMPUL PRIMULUI RĂZBOI MONDIAL

HEITLER

RAIOVA
ROMANIA

Nonu Olteanu, la 15 decembrie 1905...

Într-o seară de vară a anului 1917, doi prizonieri au încercat să evadeze din lagărul militar de la Sopronnyék. Lagărul acesta se afla la 100 km sud de Viena și la 216 km vest de Budapesta (localitatea poartă astăzi numele de Neckenmarkt și este în Austria). Unul dintre ei era bunicul meu: colonelul Nonu Olteanu, celălalt era ordonanța lui, Baroga, din Calafat. Făcuseră parte din „Divizia de la Cerna“, una dintre primele formații pornite pe front în 15 august 1916. Câteva luni mai târziu, prin Ordinul de zi nr. 32, din 4 octombrie 1916, al Armatei 1, semnat de generalul Dragalina, colonelul Olteanu, din Regimentul 1 Artilerie, fusese citat pentru „vrednicia cu care a știut să-și conducă unitatea în fața inamicului“.

Nu l-am cunoscut (a murit înainte de a mă naște eu), nu i-am auzit glasul niciodată, nu-i știu mișcările, nici privirea (și totuși, printr-un misterios transfer, de la el am moștenit culoarea părului blond – și a ochilor – albaștri). Din două poze, făcute la Craiova în 15 decembrie 1905 (avea pe atunci 32 de ani), la atelierul fotografic Heitler, din str. Sf Dumitru nr. 26, „vis-à-vis de Hôtel Theodor“, îi desprind silueta zveltă în tunică strânsă pe corp și gestul elegant cu care își sprijină mâna

stângă pe sabie, în timp ce în mâna dreaptă ține (obligatoriu) mănușile albe. N-am fost niciodată la mormântul lui, iar toți cei care mi-ar fi putut vorbi despre el au murit. Dar în această tăcere, în această absență, în această ignorare, cineva a întredeschis într-o bună zi o ușă: câteva pagini dintr-un volum, apărut în 1940, în pragul altui război mondial, l-au readus ca într-un film de altădată pe cel demult dispărut. Acest fragment din istoria lui personală, târâtă în vârtejul Istoriei mari, doresc să-l scot din nou la lumină.

LILIANA ALEXANDRESCU

În fosta bibliotecă a părinților mei, la București, am găsit, îndărătul unui șir de cărți, un volum fără copertă, dar încă întreg și lizibil: *Divizia de la Cerna. De pe front în captivitate. 1916-1918. Amintiri – Gânduri – Impresii*,

Editura „Ramuri“, Craiova, 1940, 313 pp. Autorul lui, căpitanul Nic. Defleury, care a făcut parte din Grupul „Cerna“ în calitate de ofițer din rezerva infanteriei și de aghiotant al colonelului Scarlat Demetriade, a urmărit cu inte-

ligență, probitate și umor, în această carte profund umană, evenimentele care i-au prins într-o capcană implacabilă pe combatanții acestei divizii, claustrându-i în spațiu și timp. „Previn pe cititorii acestor pagini – câți se vor găsi – că

Moaşa s-a prefăcut că doarme în noaptea ursirii şi a auzit ce moarte i-a prevestit pruncului cea de-a treia ursitoare. A doua zi i-a povestit împăratului şi acesta a poruncit de îndată să se împrejmuiească toate apele din împărăţie, să se pună capace peste toate fântânile, iar peste ghizdul puţului din mijlocul castelului, să se aşeze o acoperitoare din piele de vacă. Aşa se face că fiul împăratului a crescut în primii zece ani fără să vadă vreo pânză de apă, aşadar fără să se afle în pericol de moarte. Doar că în ziua în care împlinea zece ani, Dumnezeu a dat o ploaie cu bulbuci, pe acoperitoarea puţului s-a adunat un ochi de apă, copilul care alerga prin ploaie s-a împiedicat, a căzut cu nasul în băltoaca aceea şi s-a înecat.

Astăzi, chiar dacă femeile nasc la spital, în prima noapte după ivirea pruncului, multe dintre ele, chiar şi la oraş, au grijă să aşeze la fereastră o felie de pâine şi un pahar cu apă. Să nu plece Ursitoarele neomenite...

Laptele mamei şi somnul pruncului

Prin practici magice, laptele mamei era uşor de stricat, de furat sau de secăt. Ca să aibă lapte, lăuza trebuia să meargă la fântână în trei dimineţi,

începând cu ziua de marţi, înainte de răsăritul soarelui. Ducea cu ea faşa copilului, în care era legată o ceapă din care trebuia să muşte de trei ori şi o lingură cu care trebuia să bea apă din vadră, zicând, *beau cu lingura, să-mi vină laptele ca la vacă şi îmbuc din ceapă, să-mi vină laptele ca la vacă*.

Ca să nu piardă laptele, lăuza nu avea voie să dea sau să împrumute ceva din casă după apusul soarelui sau să dea copilul din braţele ei direct în braţele altei femei. Nu trebuia să iasă din casă în timpul nopţii, să treacă peste o apă în primele 40 de zile după naştere sau să lase furnicile să bea din picătura de lapte căzută pe pământ.

Primul lapte pe care îl sugea pruncul îi era dat, până nu demult, printr-o gură de lup (tăiată de la un lup vânat, uscată şi înfăşurată în cârpe). Ca laptele să fie sănătos, lăuza îşi spăla sânul cu agheasmă şi purta o cămaşă anume, cusută cu cruci pe piept.

La ţară, echivalentul suzetei de astăzi era şomoigul de cârpă îmbibat cu miere sau cu ţuică. Dar al biberonului? Din cercetări rezultă că cel mai răspândit biberon al satului era *doica*. Atenţie însă: ca să nu-şi piardă laptele, doica trebuia să şteargă pruncul la gură cu propria ei cămaşă. Nu este mai puţin adevărat că în satele de olari s-au realizat variante locale de biberoane din lut smălţuit, care reproduc în mic formă ulciorului cu ţăţă, doar că toarta/mănuşa acestuia este amplasată în unghi drept faţă de ţăţă. Astfel, pruncul pu-

tea suga laptele din ulcioraş şi chiar să apuce singur toarta cu mâna.

Mentalitatea rurală tradiţională impunea faptul că este bine ca înţârcarea pruncului să nu se facă înainte de şapte luni şi nici după doi ani (sic!), altfel se face viclean sau rămâne mut. Mama trebuia să înfarce în zi de post, mănîndu-şi sânul cu funingine sau întorcând cămaşa cu gura la spate. Era apoi absolut interzis ca pruncul să se mai întoarcă la ţăţă, cu ameninţarea că, după moarte, se va face strigoi.

Ca să aibă copilul somnul uşor, leagănul era confecţionat din lemnul uşor al bradului. Ca să nu-şi piardă pruncul somnul, leagănul nu trebuia legănat niciodată gol, iar la aromâni era obiceiul ca în prima noapte după naştere, în leagăn să fie lăsată să doarmă o pâine, pentru a avea siguranţa că pruncul va creşte asemenea ei. Românii din Bucovina, în schimb, legau de leagănul copilului o furnică, încât cel mic să fie repede la mers ca şi ea. Pentru ca somnul nou-născutului să nu fie furat de Muma Pădurii pentru copiii ei şi ca să nu primească în schimb plânsul acestora, părinţii pruncului aveau grijă ca în leagăn să îi aşeze o carte de rugăciuni sau o cruce, iar dacă plecau de acasă, să sprijine de leagăn o mătură, pentru ca niciun duh rău să nu mai îndrăznească să se apropie.

Dacă ne gândim că aceste informaţii constituie o infimă parte din tezaurul de credinţe şi practici rurale vechi, dar mai ales dacă reuşim să ne imaginăm că toate acestea erau transmise oral din generaţie în generaţie şi că ele urma să fie păstrate aşadar în memoria fiecărui om, începem poate să înţelegem şi să ne cutremurăm de bogăţia şi de puterea lumii vechi. ■

... şi sucală (fotografii din arhiva de imagine a Muzeului Țăranului Român)

câteva zile de catastrofa de la Turtucaia", avea să spună aproape un secol mai târziu istoricul Florin Constantiniu.)

O strategie defectuoasă, o insuficiență de comunicare între diferitele puncte ale frontului au dus, între altele, la izolarea Grupului „Cerna”, abandonat (unii au zis: sacrificat) de conducerea de la București. Un ordin sub formă de notă telefonică spunea scurt: „Interese superioare cer ca Grupul „Cerna” să rămână pe loc și să reziste până la ultimul om. Patria va fi recunoscătoare”. În lipsa unei coordonări pe teren, „niciuna din pozițiile noastre strategice – atât de

mult cântate în tratatele militare – n-a mai fost folosită ca să poată opri înaintarea vrăjmașului” – scria Nic. Deffleury.

Prinși ca într-un clește de încercuirea din ce în ce mai presantă a inamicului, fără nicio viziune de ansamblu asupra situației militare, demoralizați, ostașii se străduiesc totuși să continue rezistența. „Coborârea din munții care fuseseră pentru noi un adăpost se făcea cu mare greutate prin bezna unei nopți de noiembrie, umedă și rece. Într-o nesiguranță apăsătoare, osteniți și cuprinși de teama de necunoscut, abia ne târam picioarele prin mocirla drumurilor desfundate.”

Într-o ultimă încercare de a redresa situația, Grupul „Cer-

na” atacă, inutil, orașul Turnu-Severin, ocupat de nemți, apoi își continuă marșul către Olt, pentru a se alipi de unitățile românești din Muntenia, neștiind că ele între timp capitulasera și că în ziua de 23 noiembrie, la orele 12, în Capitală intraseră trupele germane și austro-ungare!

Ofițeri români și săbiile lor, în preajma Primului Război Mondial

Bani de lagăr

În aceeași seară de 23 noiembrie, gornistii români au sunat prelung încetarea focului. La marginea satului Izbiceni, combatanții scoși din luptă, așteptând să fie preluați de către administrația militară inamică, și-au distrus echipamentul, au aruncat cartușele, au îngropat drapelele regimentelor și și-au rupt săbiile, ca să nu cadă în mâna ocupantului. Apoi a apărut pe șosea comandantul diviziei austro-ungare, urmat de o escortă numeroasă de ofițeri și gradați, toți călări. În fața lor veneau, pe jos, ofițerii și gradații români, care purtau stegulețe albe. Să încercăm să reținem, alături de

mulțimea siluetelor în uniformă, clipa de tristă solemnitate când un grup de învingători îi transformă pe învinși în deținuți. Și să reținem acel ultim element romantic din istoria bătăliilor și care nu va supraviețui Marelui Război din 1916: sabia, armă totodată materială și imaterială, simbol al

onoarei și al integrității militare. În toate fotografiile bunicului meu, fotografii-portret sau de grup, sabia e nelipsită. O legendă din familia mea, relativă la captivitatea bunicului, pretinde că ofițerii superiori din Grupul „Cerna”, ca omagiu adus bravurii, n-au fost obli-

gați să-și predea săbiile: li s-a permis să le păstreze și în prizonierat.

Prin forța împrejurărilor, prizonierii și-au petrecut prima noapte de captivitate sub același acoperiș cu dușmanul. Prilej, pentru Nic. Deffleury, de a face o constatare interesantă cu privire la relațiile inter-umane necenzurate de convențiile politice. Prin săli și culoare circulau laolaltă ordonanțele ofițerilor din ambele tabere. „Auzeam din camerele noastre cum stau de vorbă, fiecare în graiul lui. Istorisau pățaniile din timpul retragerii, spuneau de unde sunt, cum îi cheamă și-i dau așa înainte cu vorba, fără să se preocupe niciunul de ceea ce spune

nu e vorba de povestirea unor operațiuni militare din războiul nostru. Las aceasta pe seama celor competenți în materie [...] Amintirile mele, mai toate, se deslușesc în jurul vieții petrecute în lagărul de prizonieri de război din Ungaria [...] Tratatamentul ca și viața din captivitate sunt lucruri prea puțin cunoscute. Nu s-a scris nimic mai precis, sau aproape nimic, după câte știu eu. Am crezut că nu este cu totul lipsit de interes ca să dezvălui un colț din viața unor oameni valizi, dar condamnați la o completă inactivitate și lipsă de libertate. Viața din lagăr ca și aceea din tranșee – este monotonă. Dar viața din tranșee poate să aibă, la un moment dat, o mișcare și o intensitate nebănuite, pe când aceea din captivitate rămâne întotdeauna searbădă și monotonă“.

Un atac inutil

Defleury se arată așadar preocupat de la început să-și definească demersul în această narațiune relativă la marea confruntare din 1914-1918: nu batalioanele în mișcare pe câmpul de bătaie, nu soldații atacatori sau atacați măcelărindu-se reciproc, nici morții scoși definitiv din joc (dar liberi!), ci prizonierii, acești combatanți deveniți dintr-o dată non-persoane, internați sub pază îndărătul țărcurilor de sârmă ghimpată, formează obiectul lui de observație. Pentru ei, captivii, și în numele lor, vrea el să depună mărturie. În sensul acesta, în relatarea lui fără pretenții, dar pe care o consideră necesară („nu s-a

... și la șase ani, în costum național, deci în 1879

scris aproape nimic“), Defleury manifestă, la sfârșitul anilor '30, o mentalitate de cercetare mai modernă, mai completă și mai nuanțată, cu un spectru mai larg de interes pentru evenimentul istoric.

În ultimele decenii istoriografia occidentală a reevaluat Marele Război, lărgindu-și sfera de investigare de la operațiunile militare la aspectul lui de traumă a tuturor categoriilor implicate, ca memorie de familie sau ca memorie a colectivităților, ca situații-limită „trăite de o manieră ireductibil individuală“, după cum remarcă profesorul Luchian Deaconu. Grupul „Cerna“, format din două brigăzi, și-a luat numele de la Munții Cerneli, aflându-se la extrema stângă a Armatei I de la Jiu, adică în zona de sud-vest a României, acolo unde arcul Carpaților Meridionali coboară până la Dunăre. „Prin

ținuturile acelea – lipsite complet de șosele – niciun vehicul nu pătrunsese până la anul războiului“, notează Defleury. „Peste tot numai păduri de fag sau de stejar și creste de munți care se înălțau semeț în zare [...] Sus pe Munții Cerneli, unde nu pătrund decât pasările și fiarele sălbatice, acolo se usucă – de bătrânețe – copaci imenși“. În această natură atemporală pătrunde Istoria: printre stânci, pe poteci, pe margini de prăpastie, se pândesc și se distrug soldați în plină tinerețe, secerați de mitraliere sau sfârtecați de obuze.

În august 1916, momentul ieșirii din neutralitate și al intrării în război, armata română, într-un mare elan patriotic, a trecut vertiginos munții pătrunzând în Transilvania, întâmpinată cu entuziasm de populația românească. Comandantul Diviziei I era generalul Ioan Dragalina. Trupele sale acopereau o zonă mare de pe frontiera de sud-vest a țării și s-au distins prin dârzenia lor, reușind să țină piept dușmanului și să-și mențină pozițiile cucerite, în ciuda grelelor pierderi. În după-amiaza zilei de 12 octombrie, generalul Dragalina este însă grav rănit în Defileul Jiului (moare în 24 octombrie 1916). Între timp, masiva contraofensivă a armatelor austro-ungară și germană – superioare numeric, bine organizate și înarmate – respinge îndărăt spre Dunăre tot frontul românesc, culminând cu dezastrul de la Tur-tucaia, unde intervin ca aliați ai nemților și bulgarii. („Debutul fericit al ofensivei în Ardeal a fost compromis la

cauza regimului de înfometare stăteau lungiți pe pat și oftau, cu gândul la atâtea nenorociri pe care nu le bănuiau. Dezinformarea sistematică, denaturarea evenimentelor de pe front și din țară, zvonurile, ruptura totală de cei de acasă subminau rezistența fizică și morală a multora dintre prizonieri. Astfel, autorul cărții află târziu, printr-un anunț în ziar, de moartea soției lui, în octombrie 1918, la Iași, unde se refugiase cu copilul lor în vârstă de opt luni. „Îmi secasera sufletul și puterile. Eram de nerecunoscut la sfârșitul captivității.”

Un adevărat noroc a fost comandantul lagărului, maiorul Florian Dumitru, român din Ardeal, invalid de război din primele ciocniri cu sârbii. El a înlăturat pe cât a putut condițiile de captivitate ale ofițerilor români și i-a ajutat, cu fapta și cu sprijinul moral. Avea

un frate în Regat, care lupta ca ofițer de rezervă pe unul dintre fronturile din Carpați. „Ce-ar fi să văd într-o bună zi pe frate-meu intrând pe poarta lagărului?” Situația limită din romanul lui Rebreanu *Pădurea spânzuraților* avea nenumărate variante posibile în cotidian...

O consecință a păcii separate de la Bufta din 5 martie 1918 a fost schimbul de prizonieri de război și repatrierea în țările respective. În ziua de 18 martie,

comun, solidar, de eroi ai Grupului „Cerna”, a încetat să mai funcționeze. El le supraviețuiește însă, consemnat în paginile de istorie. Dar și în memoria urmașilor, în scrisori vechi și noi, în obiecte transmise de la o generație la alta. Pe neașteptate, am primit un mesaj de la o doamnă din California: Oprea Dragalina Popa. Am tresărit la vederea numelui: *Dragalina*. După ce a citit textul de față (ajuns sub ochii ei fără ști-

rea mea, prin gestul amical al unui prieten comun), mi-a scris. Printre altele, își amintea: „Pe șemineul de marmură din casa noastră de la București era un ceas cu vulturi de bronz și cu steaguri. Purta inscripția: *D-lui General*

Dragalina – cu onoare și recunoștință Grupul «Cerna». Copil fiind, nu știam ce înseamnă Grupul «Cerna». Doar mai târziu am înțeles. Iar acum am întâlnit pe unul dintre eroii lui!”.

(Va urma)

Prizonieri ruși la Sopronnyek și o bancnotă „de lagăr”

în prima serie, au sosit în gara Iași cei de la Sopronnyek. După ce au primit ordinul de a se prezenta, peste zece zile, la regimintele refăcute din Moldova, s-au răspândit toți pe la familiile lor refugiate, iar destinul lor

**Radio
România
București fm** [98,3 FM]

celălalt în limba lui. Era o amestecătură de românească, de nemțească și de ungurească de nu mai înțelegeai nimic: un adevărat «Turnul lui Babel» [...] După câteva ore, se împrieteniseră. Râdeau, se băteau pe burtă, își împărțeau merindele, parcă se cunoșteau de când lumea [...] Poate că s-ar evita mai ușor războaiele dacă s-ar ține socoteală mai ales de mentalitatea celor mulți, care plătesc atât de larg tributul morții».

A doua zi, înainte de plecare, au fost confrunțați cu un alt aspect al condiției de prizonier – confiscarea bunurilor, elementara lipsă de drepturi. „Vedeam cum soldați unguri sau austrieci scoteau din grajduri caii ofițerilor noștri ca să-i predea – cu har-
nașament cu tot – ofițerilor lor. Peste 100 de cai de călărie, unul mai frumos ca altul, au trecut deodată în stăpânirea dușmanilor noștri fără altă formalitate!...” Înstrăinarea cailor, credincioși camarazi de luptă, a fost o încercare grea pentru ofițeri. „I-am văzut cum se uitau, neputincioși și triști, la caii care plecau de la ei – în mers legănât și sprinten – pentru totdeauna. I-am văzut cum și-au petrecut cu ochii plini de lacrimi tovarășii care le-au fost, atâtea vreme, fala și grija lor de toate zilele”. Încă o imagine „romantică” mile-
nară: ostașul cu calul său –

familiară pe câmpul de bătaie în Primul Război Mondial –, care a dispărut astăzi din arsenalul confruntărilor armate.

Convoiul de prizonieri a fost ulterior transportat întâi pe Dunăre până la Orșova, după aceea cu trenul (prin Timișoara) până la Sopronnyék. Situat pe o colină nisipoasă, era alcătuit de fapt din două lagăre, închise fiecare cu un gard de sârmă. Cel mai mic era destinat ofițerilor, celălalt

raționalizată la 180 grame pe zi. Conform convențiilor internaționale, prizonierii aveau și o soldă lunară (din care își achitau și mâncarea) de 180-300 de coroane, plătită în bancnote valabile doar în interiorul lagărului („bani de lagăr”).

Ceasul de pe șemineu

Treptat, viața a început să-și aibă ritmul și tabieturile ei, dictate de atmosfera de reclusiune forțată. Unii prizonieri jucau cărți, alții chibăteau, alții stăteau de vorbă sau citeau volumele întâmplătoare care treceau din mână în mână. Se adunaseră însă în lagăr și destule lucrări de calitate,

Dezastrul rămas în Pasul Turnu Roșu după retragerea armatei române

trucei (soldați, gradați). Inițial, ofițerii au fost cazați toți într-o singură mare baracă friguroasă de 300 de paturi, fără podea, neîncălzită, izolată. În februarie 1917 rămân însă numai 150 de ofițeri, restul fiind internați în alte lagăre din Germania (Krefeld) sau Austria, unde condițiile se vor dovedi mai proaste decât la Sopronnyék.

Din primăvara lui 1917, cei rămași se mută în noile barăci, cu pereți exteriori dubli, camere de două persoane și instalații sanitare ameliorate. Ca hrană primeau mai ales supă, uneori cu mici bucățele de carne, iar pâinea, lipicioasă, din paie de grâu,

care puteau satisface și pe cititorii mai exigenți. Puse una lângă alta, s-ar fi putut înjgheba o mică bibliotecă foarte variată. Se găsea, de pildă, *Istoria literaturii franceze* de Gustave Lanson, dar și *Dama cu camelii* de Dumas-fiul. De asemenea, opere de seamă de autori germani, traduse în franceză și apărute în ediții nemțești foarte ieftine, sau manuale practice pentru învățarea limbilor străine, cumpărate ilegal (cu „banii de lagăr”) de la librăria din orașul vecin, printr-un intermediar (cointerestat!) din personalul lagărului.

„Cei cu o fire mai impresionabilă sau anemiati din

Noiembrie 1943, conferința de la Cairo:
Jiang Jieshi, F.D. Roosevelt, W. Churchill

In decembrie 1941, guvernul Chinei declară oficial război Japoniei, anunțând că anulează toate tratatele încheiate între China și Japonia. Exact doi ani mai târziu, în Declarația de la Cairo (încheiată în urma conferinței anglo-americano-chineze din 22-26 noiembrie 1943), cele trei puteri semnate precizează că „Teritoriile chineze acaparate de Japonia, cele patru provincii din nord-est, Taiwan, Arhipelagul Penghu etc., se retrocedează Republicii China. De pe celelalte teritorii răpite de Japonia prin forța armată sau corupție este imperativ ca Japonia să fie alungată dincolo de granițe“. În iulie 1945, articolul 8 al Declarației de la Potsdam prevedea: „Condițiile stipulate în Declarația de la Cairo vor fi puse în aplicare, iar suveranitatea Japoniei va fi circumscrisă insulelor Honshu, Hokkaido, Kyushu, Shikoku și altor insule mărunte, după cum vom hotărî noi“. În septembrie 1945, guvernul Japoniei semnează actul capitulării necondiționate, prin care se obligă să

îndeplinească prevederile Declarației de la Potsdam. În ianuarie 1946, într-un ordin al Înalțului Comandament al Forțelor Aliate, se preciza: „Arealul jurisdicției Japoniei cuprinde cele patru insule principale ale Japoniei (Hokkaido, Honshu, Kyushu, Shikoku), precum și aproximativ 1.000 de insule apropiate ale arhipelagului Ryukyu, aflate la nord de paralela 30 latitudine nordică“. În decembrie 1945, în cursul ceremoniei acceptării capitulării Japoniei, desfășurată la Taipei, Taiwanul

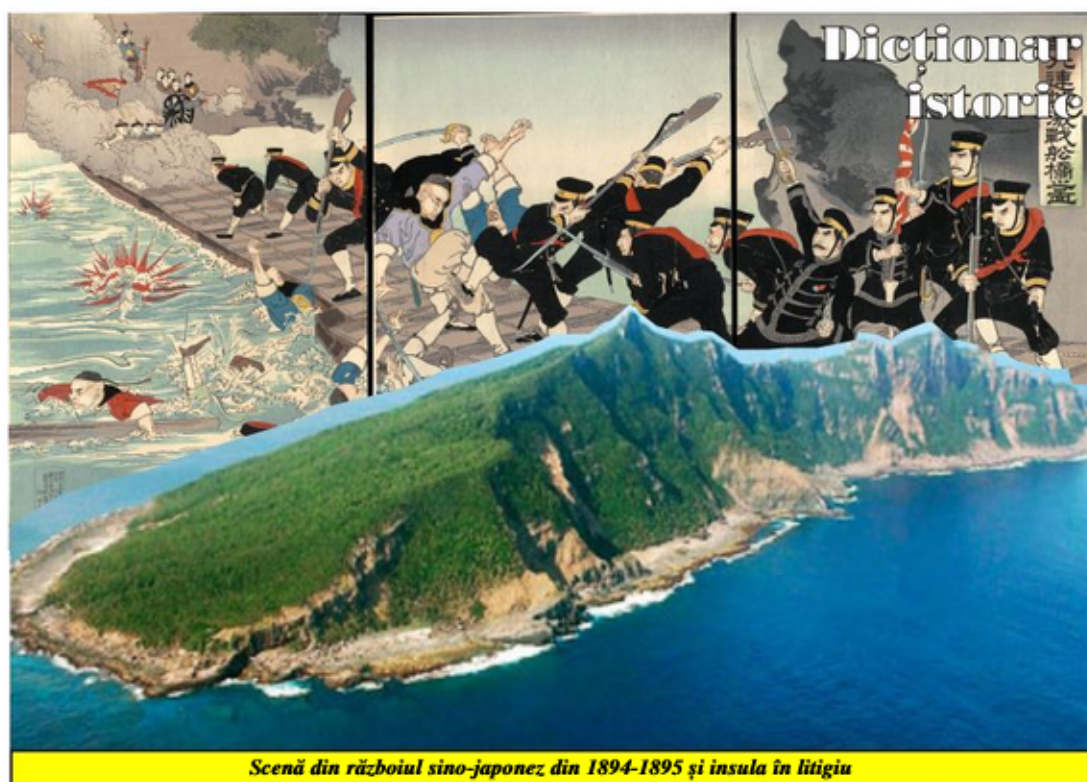
este retrocedat formal Chinei. În declarația comună a guvernelor Chinei și Japoniei, din 29 septembrie 1972, guvernul Japoniei își reafirmă recunoașterea Taiwanului ca parte integrantă a Chinei, precum și asumarea articolului 8 al Declarației de la Potsdam.

La 8 septembrie 1951, S.U.A. și alte câteva țări semnează tratatul de pace cu Japonia, la San Francisco. Potrivit acestuia, insulele de sud-vest, situate la sud de paralela 29 latitudine nordică, sunt trecute sub tutela Organizației Națiunilor Unite, S.U.A. fiind singura putere administrativă. Nu peste multă vreme, în februarie 1952 și în decembrie 1953, administrația civilă americană din arhipelagul Ryukyu emite un ordin, apoi un comunicat, prin care extinde aria tutelei, incluzând în arealul acesteia și grupul de insule Diaoyu. China s-a pronunțat cu hotărâre împotriva acestei decizii, considerând-o lipsită de temei legal. Armata americană testa pe acele insule diverse tipuri de rachete.

La 17 iunie 1971, S.U.A. și Japonia încheie acordul cu-

Septembrie 2012. Tratatul între delegațiile
Ministerelor de Externe chinez (stânga) și japonez (dreapta)

Scenă din războiul sino-japonez din 1894-1895 și insula în litigiu

INSULELE DIAOYU ÎN LITIGIU

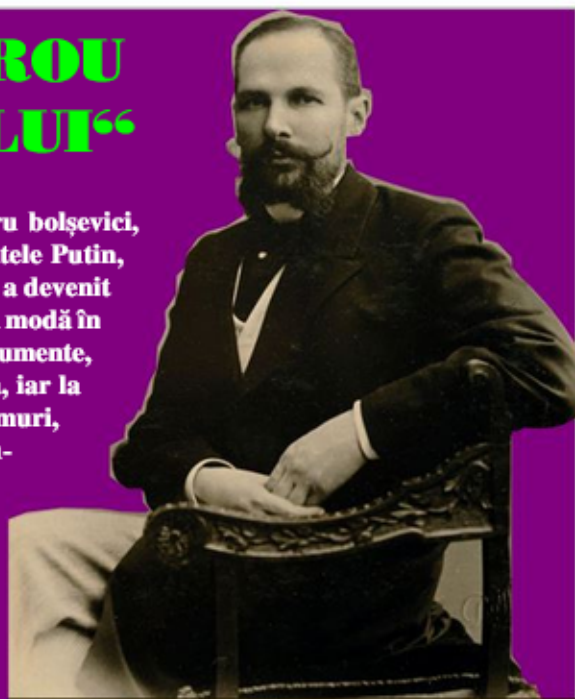
ANNA EVA BUDURA

Grupul de opt insule (recife coraliere) denumite Diaoyu, situat între coordonatele 123°20'-124° 40' longitudine estică și 25°40'-26° latitudine nordică, are o suprafață de 5,69 km². Se numesc astfel din secolul al XV-lea, când pescarii chinezi le foloseau ca platforme pentru pescuit. De fapt, Diaoyu este cea mai mare insulă din grup, cu o suprafață de 3,91 km², și are semnificația de Insula de pe care se prinde pește. Pe hărțile japoneze, apar aceleași ideograme, doar că în japoneză ele se pronunță Uotsuri-jima. Europeanii le numeau Pescadores. Toponimul figurează în numeroasele scrieri și hărți chineze vechi, începând din anul 1403. Grupul se află în vecinătatea Insulei Taiwan și la o distanță mult mai mare de insulele japoneze Ryukyu, de care este separat prin așa-numitul canal Okinawa, adânc de 2.000 m și străbătut de un curent puternic, care nu favorizează abordarea lui dinspre nord-est.

Japonezii vor numi principala insulă Senkaku, Insula pavilionului ascuțit, în anul 1900. De-abia din 1892-1893, în ambiția de a-și extinde teritoriul pe acea direcție vizând arhipelagul Penghu (Pescadores) și insula Taiwan (Formosa), japonezii din Prefectura Okinawa au încercat să încorporeze în perimetrul japonez și insulele Diaoyu. Guvernul central a respins intenția, de teama reacției Imperiului Qing. În 1894, când evoluția războiului sino-japonez prefigura înfrângerea Chinei, administrația locală și-a împlănit dorința, pentru ca, în 1895, odată cu încheierea războiului și semnarea păcii Maguan (Shimonoseki), Japonia să ocupe arhipelagul Penghu și insula Taiwan. De atunci până în 1945, grupul de insule Diaoyu a fost încorporat în Prefectura Taiwan.

„ULTIMUL EROU AL IMPERIULUI“

„Opresor brutal al poporului“ pentru bolșevici, model de profesionalism pentru președintele Putin, Piotr Stolîpin (Magazin istoric, nr. 5/1992) a devenit în ultima vreme unul dintre personajele la modă în Rusia post-comunistă. Au fost ridicate monumente, redenumite străzi și vapoare în cinstea sa, iar la 14 aprilie 2012, conferințe, seminarii, forumuri, discursuri ale înalților oficiali, filme documentare și o expoziție organizată de Muzeul de Istorie din Piața Roșie, sub titlul „Ultimul erou al Imperiului“, au marcat cu mare fast 150 de ani de la nașterea lui Piotr Stolîpin, prim-ministrul reformator al ultimului țar al Rusiei.

Piotr Arkadievici Stolîpin

VASILE ROTARU

Piotr Arkadievici Stolîpin s-a născut la 14 aprilie 1862, la Dresda, acolo unde mama sa plecase să-și viziteze rudele. Cu vechi origini nobiliare, familia lui Stolîpin i-a servit pe țari încă din secolul al XVI-lea, iar ca recompensă a primit întinse terenuri în mai multe provincii din Rusia. Una dintre strămoșii lui Stolîpin era rudă cu Lermontov, iar părinții săi erau prieteni cu Gogol și Tolstoi. Tatăl lui Stolîpin a fost aghiotantul țarului Alexandru al II-lea, iar mama – nepoata lui Aleksandr Gorceakov, influent ministru de Externe la acea dată.

În 1881, Piotr a absolvit gimnaziul din orașul Oriol și a devenit student la Facultatea de Fizică și Matematică a Universității din Petersburg. Viitorul prim-ministru vorbea deja fluent franceza, germana și engleza. Unul dintre profesorii universitari ai lui Stolîpin

a fost celebrul chimist Mendeleev, care, la examenul de chimie, i-a acordat calificativul foarte bine.

Stolîpin s-a căsătorit cu Olga Neidgardt, stră-strănepoată a comandantului rus Aleksandr Suvorov, domnișoară de onoare a împărătesei Maria Feodorovna (soția lui Alexandru al III-lea), dar și fosta logodnică a fratelui mai mare al lui Piotr, Mihail. Fratele lui Stolîpin a fost grav rănit în timpul duelului cu cneazul Șahovskii, iar pe patul de moarte ar fi pus mâna lui Piotr pe cea a logodnicei sale. Se spune că, urmare a morții lui Mihail, și Piotr s-ar fi dus la duel cu cneazul și că ar fi fost rănit la mână dreaptă, pe care a mișcat-o mai greu toată viața. După o perioadă de la moartea fratelui, Stolîpin i-a cerut mâna Olgăi, spunându-i tatălui acesteia că neajunsul său este „tinerețea“, la care viitorul socru i-a răs-

puns că „tinerețea este acel neajuns care se corectează în fiecare zi“. În urma căsătoriei lui Piotr cu Olga s-au născut cinci fete și un băiat.

Un guvernator model pentru țar

Piotr Stolîpin și-a început cariera ca funcționar în cadrul Ministerului Agriculturii și Industriei Rurale, unde a avut o evoluție fulminantă. În doar doi ani, a urcat cinci trepte în ierarhia birocratică a funcționarilor, până la gradul de tânăr nobil de Curte. A trecut apoi în slujba Ministerului de Interne, iar în 1889 a fost numit mareșal al nobilimii din județul Kovno, o provincie polono-lituaniană unde soția deținea o proprietate imobiliară. Aici Stolîpin a devenit preocupat, pentru prima oară, de problemele fermelor țărănești.

noscut drept „Acordul privind retrocedarea insulelor Okinawa“, potrivit căruia jurisdicția asupra insulelor arhipelagului Ryukyu și insulelor grupului Diaoyu va fi retrocedată Japoniei. Chinezii de pretutindeni, din țară și de peste hotare, au condamnat acțiunea. În același an, Ministerul chinez al Afacerilor Externe a declarat solemn: „Este într-un totu ilegală includerea insulelor Diaoyu, ce aparțin țării noastre, în zona ce urmează a fi retrocedată, includere operată de guvernele S.U.A și Japoniei, în acordul dintre ele privind retrocedarea Okinawei; aceasta nu poate nicidecum modifica suveranitatea teritorială a Republicii Populare Chineze asupra insulelor Diaoyu“.

Autoritățile din Taiwan s-au pronunțat, de asemenea, cu fermitate împotriva înțelegerii nipono-americane. Guvernul american s-a văzut nevoit să arate, în octombrie 1971: „Retrocedarea către Japonia a jurisdicției asupra insulelor obținute inițial de la Japonia nu afectează în niciun fel pretențiile privind suveranitatea. Statele Unite ale Americii nu pot nici spori drepturile juridice pe care Japonia le deține pe aceste insule, înainte ca jurisdicția asupra lor să ne fi fost remisă nouă, și nici diminua drepturile celorlalți pretendenți, ca urmare a faptului că jurisdicția a fost retrocedată Japoniei [...] Pretențiile în orice litigiu privind aceste insule sunt treburi ce se cuvin a fi rezolvate între cei interesați“. În același an, în noiembrie, guvernul american a mai declarat că, în contextul pretențiilor teritoriale conflictuale ale Chinei și Japoniei

privind insulele, S.U.A. vor adopta o poziție neutră și imparțială.

În perspectiva săvârșirii transferului jurisdicției, în mai 1972, Japonia se grăbește, prin declarații unilaterale și alte acte, să consacre suveranitatea sa asupra grupului de insule Diaoyu, chiar dacă dialogul privind normalizarea relațiilor diplomatice se afla în desfășurare și se convenise ca litigiul să fie soluționat la o dată ulterioară. Construcția unui far, amenajarea unui heliport, patrularea apelor adiacente și hărțuirea pescarilor chinezi se suprapun cu tulburările din China anilor „revoluției culturale“.

In 1982 se estimează că depozitele de țiței în perimetrul apelor din jurul insulelor s-ar cifra la 737-1.574 miliarde de barili.

Deși în 1972, când au fost normalizate relațiile diplomatice, ca și în 1978, când a fost încheiat tratatul de prietenie între China și Japonia, se convenise ca litigiul să fie

soluționat la o dată ulterioară propice, la 10 septembrie 2012, cercuri politice de dreapta din Tokyo hotărăsc să cumpere insulele Diaoyu în favoarea municipalității, cu motivarea naționalizării acestora. Reacția guvernului Republicii Populare Chineze nu întârzie, cu atât mai mult cu cât, în zilele următoare, la 18 septembrie, se împlinesc 81 de ani de la înscenarea de către trupele invadatoare japoneze a incidentului de la Shenyang (1931), pretext pentru declanșarea cotozirii întregului teritoriu al Chinei (*Magazin istoric*, nr. 8/2005). Poporul chinez avea să fie implicat în războiul de rezistență împotriva agresiunii Japoniei timp de 14 ani, perioadă în care China suferă distrugerii masive și se jertfesc peste 35 milioane de chinezi, dintre care 3,7 milioane combatanți, țara aducându-și o contribuție substanțială la triumful puterilor aliate în Al Doilea Război Mondial, împotriva nazismului, fascismului și militarismului. ■

Știința în cuvinte potrivite
cu **Corina Negrea și Dan Manolache**
luni-vineri de la 13.15

... și cu țarul Nicolae al II-lea la Kiev, în 1911

grei de închisoare sau exilați fără a fi judecați.

Stolîpin era conștient că măsurile punitive nu erau suficiente pentru restabilirea ordinii, așa că a demarat un amplu program de reformare a imperiului. Viziunile sale politice erau direct influențate de experiența provincială, el fiind interesat în principal de agricultură și administrația locală. Considera esențială împroprietărirea țăranilor. Noua clasă de țărani conservatori deținători de terenuri, credea el, nu va suporta ordinea existentă decât dacă vor fi făcuți cetățeni cu drepturi politice și juridice egale cu cei care dețin alte proprietăți. Stolîpin era convins că „mai întâi trebuie creat cetățeanul, mic proprietar, și apoi problema țăranimii va fi rezolvată”.

Cum nu găsea sprijin pentru reforme, n-a avut nicio reușcare în a dizolva Duma și a modifica legea electorală. În viziunea sa, Duma trebuia să fie un organism public care susține politicile guvernului, dar fără dreptul de a verifica sau conduce administrația. Modelul lui constituțional era mai degrabă prusac decât englez. Suveranitatea trebuia să rămână monarhului și

guvernului și nici odată cedată parlamentului.

La un pas de demisie

Noua Dumă s-a întrunit în noiembrie 1907, iar partidele pro-guvernamentale (Octombriștii, Cei de Dreapta și Naționalisții) controlau peste 60% din locuri. Dar nici cu un parlament obedient, Stolîpin nu a avut

viață ușoară. Neînțelegerile cele mai acute au apărut când Octombriștii au cerut reformarea conducerii armatei, subordonată direct monarhului și dominată de aristocrație și doctrine militare de secol XVIII. În 1909, Duma a amenințat că va refuza votarea bugetului pentru flota militară, dacă agenția de planificare strategică a acesteia, Statul Major Naval General, nu va trece din controlul Curții în cel al Guvernului. Țarul Nicolae al II-lea era furios. El vedea în acțiunea Dumei o încercare de a smulge Coroanei comanda militară a flotei și și-a folosit dreptul de veto pentru a bloca

proiectul de lege referitor la Statul Major General Naval.

Faptul că Stolîpin și Consiliul său de Miniștri au susținut acest proiect de lege a complicat lucrurile. Apăruse un conflict de interese între guvern, care considera că ar trebui să controleze forțele armate, și Curte și aliații săi, care insistau că acesta este un drept ce aparține exclusiv țarului. Stolîpin s-a oferit să demisioneze, iar Nicolae al II-lea era presat de aliați să accepte demisia. Dar în acel moment, restaurând ordinea la un anumit nivel, Stolîpin era indispensabil și regalității au trebuit să se mulțumească cu o victorie mai mică, forțarea lui Stolîpin de a reconfirma prerogativele exclusive ale țarului în sfera militară.

În spatele acestei crize a conducerii navale era o problemă fundamentală, care va submina eforturile lui Stolîpin de a salva sistemul țarist prin reformarea sa. Țarul era tot mai îngrijorat că programul politic al lui Stolîpin amenința schimbarea balanței de putere între Curte și instituțiile statului. Proiectul de lege referitor la conducerea Statului Major General Naval era văzut ca un semnal clar al acestei intenții.

Grodno. Cel mai tânăr guvernator numit vreodată în Imperiul Rus, în mijlocul funcționarilor de stat

Cei doi frați, Piotr (în stânga) și Mihail, împreună cu profesorul lor

Stolîpin a petrecut în slujba din Kovno aproape 13 ani (1889-1902), cea mai liniștită perioadă din viața lui, după cum afirmă fiica sa Maria.

În 1902, a fost numit guvernator de Grodno, devenind astfel cel mai tânăr guvernator numit vreodată în Imperiul Rus, iar un an mai târziu, guvernator de Saratov, o provincie mare, ai cărei țărani erau printre cei mai săraci și mai rebeli din imperiu. Aici, Stolîpin s-a dovedit capabil să mențină un control ferm asupra țăranilor răzvrățiți, iar curajul și eficiența cu care a reprimat tulburările țărănești au devenit cunoscute la Curtea țarului. A fost primul guvernator care a folosit cu succes metodele polițienești împotriva suspecților. Se spune că ar fi avut cazierile tuturor bărbaților din provincia sa.

Cei mai mulți guvernatori de provincie se baricadau în reședințele oficiale sau părăseau postul din cauza răscoadelor țărănești. Stolîpin însă vizita cele mai rebele sate din Saratov, înfruntându-i deschis pe cei mai radicali agitatori. Într-un sat l-a convins pe un rebel, care plănuia să-l asasi-neze, să renunțe la gest, după

ce și-a deschis haina și i-a cerut în public să-l împuște în piept. Altă dată, în timp ce se adresa unei adunări, conștientizând intențiile aparent periculoase ale unui țăran, care stătea lângă el, și-a întrerupt discursul, s-a întors către agitator și i-a cerut să-i dea haina. Obedient, țăranul a luat haina lui Stolîpin din mâinile unui secretar și i-a dat-o guvernatorului. Astfel, cu un gest arrogant, Stolîpin a reușit să-și impună autoritatea asupra adversarului său.

De la guvernator la prim-ministru

Populația Rusiei anului 1906 era cuprinsă de tulburări revoluționare. Țarul avea nevoie de un „om puternic“, care să facă față crizei prin care trecea țara. Datorită succesului cu care restabilise ordinea la Saratov, în aprilie 1906, Stolîpin a fost numit ministru de Interne, iar în iulie, același an, după ce țarul a dizolvat Duma și a dispus noi alegeri, președinte al Consiliului de Miniștri sau prim-ministru. Dar a păstrat și funcția de ministru de Interne, până la sfârșitul vieții.

Stolîpin era diferit de restul elitei conducătoare. El nu și-a croit drumul printre birocrații Petersburgului, ci a fost numit șef al guvernului direct din provincie. Acesta va fi unul dintre motivele de fricțiune cu rivalii săi. Ca prim-ministru sarcina sa era de-a dreptul herculeană, să restaureze ordinea într-un imperiu în care organizațiile de stânga organizau campanii împotriva autocrației, iar polițiștii, oficialii și birocrații erau asasinați pe tot cuprinsul țării.

Stolîpin a reușit să restabilească ordinea, dar cu măsuri care i-au adus oprobiul liberalilor. A introdus un sistem de tribunale militare care judecau rapid rebelii, iar condamnații la moarte erau executați în cel mult 24 de ore. Ștreangul a fost supranumit în acea perioadă „cravata lui Stolîpin“, iar trenurile folosite pentru transportul deținuților politici în Siberia „trăsurile lui Stolîpin“, termen care va fi folosit și atunci când se vor îndrepta spre Gulag. În primii săi trei ani de mandat, sute de ziare radicale au fost închise și multe sindicate interzise, aproape 60.000 de deținuți politici – executați, condamnați la ani

Cu soția, Olga (stră-strănepoata lui Suvorov), în 1906 ...

distrugă, în cazul în care nu se mai întoarce. A ignorat avertizările Poliției că se pregătea un complot împotriva sa. A plecat fără pază și a refuzat să poarte vesta antiglonț.

La 1 septembrie 1911, Opera din Kiev puna în scenă spectacolul *Povestea Țarului Saltan* de Rimskii-Korsakov. Nicolae al II-lea și fiicele lui au ocupat loja imperială de lângă orchestră, iar Stolîpin s-a așezat în primul rând. În pauza de după al doilea act, în timp ce discuta cu contele Fredericks în fața fosei pentru orchestră, un tânăr s-a apropiat, a îndreptat spre el un pistol ascuns de program și a tras de două ori. Un glonț l-a lovit pe Stolîpin în brațul drept, iar cel de-al doilea în piept.

Stolîpin și-a scos mânușile, și-a deschis nasturii de la sacou, a văzut că vesta este plină de sânge și s-a așezat pe scaun, spunând „Sunt fericit să mor pentru țară”. Văzându-l pe Nicolae al II-lea în loja de deasupra sa, i-a făcut semn cu mâna să plece, pentru siguranța sa. Țarul a rămas nemișcat, în timp ce Stolîpin, cu un ultim gest, l-a binecuvântat cu semnul crucii. Rănitul a fost dus la spital, unde starea sa a rămas stabilă pentru patru zile. Țarul și-a continuat programul serbărilor de la Kiev și l-a vizitat la spital. La 5 septembrie starea lui Stolîpin s-a înrăutățit și prim-ministrul a murit în seara acelei zile. A doua zi dimineața țarul a venit la spital, unde s-a rugat la căpătâiul lui Stolîpin și a repetat de mai multe ori: „Iartă-mă”.

Asasinul lui Stolîpin era un student evreu revoluționar, Dmitri Bogrov, care fusese și informator al Poliției secrete țariste. Nimeni nu a reușit să afle pentru cine lucra Bogrov pentru Stângă sau pentru Dreapta. Oricum, Stolîpin avea mulți dușmani în ambele

tabere. Bogrov a fost spânzurat la zece zile de la asasinat. Investigațiile judiciare au fost tergiversate din ordinul țarului. Acest fapt a ridicat suspiciuni că în spatele asasinatului s-ar fi aflat nu extremiștii de dreapta sau de stânga, ci mai degrabă monarhiștii conservatori, cărora le era frică de reformele lui Stolîpin și de influența sa asupra țarului. Acest lucru nu a fost niciodată dovedit. Stolîpin a fost înmormântat la Mănăstirea Lavra Pecherska din Kiev. Iar în centrul orașului Kiev i-a fost ridicată o statuie, demolată de comuniști.

Din nou un posibil model?

Admiratorii actuali ai lui Stolîpin consideră că acesta a fost cel mai mare om de stat al Rusiei, cel care ar fi putut salva Rusia de la revoluție și război civil. Dacă s-ar fi dat timp suficient reformelor sale, Rusia ar fi devenit o societate liberală capitalistă. Stolîpin spusese că avea nevoie de 20 de ani pentru a transforma Rusia, dar nu a dispus decât de cinci. Se spune că atunci când

țarul Nicolae al II-lea a semnat decretul de abdicare, ar fi afirmat că dacă Stolîpin ar fi fost în viață acel decret nu ar mai fi existat.

Stolîpin a introdus reforme agrare importante, le-a acordat țăranilor egalitate civilă, a modernizat administrația locală, a introdus reforme pentru protejarea libertăților civile și eradicarea discriminării împotriva evreilor, a instituit învățământul primar universal și obligatoriu, îmbunătățirea condițiilor de muncă din fabrici etc. Ca și modelul său, cancelarul Bismarck (*Magazin istoric* nr. 10/2012), Stolîpin era mai degrabă un „conservator liberal”, reformele sale neurmărind crearea unei ordini democratice ca atare, ci întărirea sistemului țarist.

Dacă ar fi fost versat în „arta posibilului” ar fi câștigat mai mult timp și pentru el, și pentru reforme. El a aderat atât de rigid la scopurile și principiile sale, încât a pierdut din vedere nevoia de a negocia și a ajunge la compromis cu oponenții. A antagonizat vechea elită, privând-o brutal de vechile privilegii, și a pierdut susținerea liberalilor prin dizolvarea Dumei, ori de câte ori îi stătea în cale. A acționat ca și cum totul trebuia să se supună intereselor statului. El credea că poate introduce reforme prin decrete administrative și nu și-a pus problema să mobilizeze o masă mare de susținători. Astfel Rusia a avut un Stolîpin, dar nu și stolîpiniști, iar când Stolîpin a murit, reformele sale au murit odată cu el.

Unii analiști politici afirmă că Vladimir Putin s-ar vedea pe el însuși un Piotr Stolîpin de succes, care însă va supraviețui, va suprima orice proteste dăunătoare și va construi o Rusie glorioasă și puternică. ■

Socul monumentului din Moscova unde ar trebui să se înalțe statuia lui Stolîpin, cu ocazia celor 150 ani de la naștere (fotografia autorului)

Studentul atentator Dmitri Bogrov (aici în 1910)

Mai mult, în timp ce prim-miniștrii anteriori fuseseră tratați mai mult sau mai puțin ca niște funcționari de casă de către țar, Stolîpin evita în mod deliberat Curtea și prefera să-și petreacă week-end-urile mai degrabă acasă în familie decât la partidele de vânătoare ale țarului. El vedea statul deasupra intereselor aristocrației și chiar ale dinastiei înseși, ceea ce nega noțiunea ordinii sociale bazate pe vechile ranguri nobiliare.

Țarul se temea că dacă reformele lui Stolîpin vor reuși, atunci puterea sa va fi umbrată de instituțiile statului și ordinea socială tradițională va fi subminată. Aceste temeri erau alimentate de grupurile vechii elite, care avea propriile interese în a se opune reformelor lui Stolîpin. Ele se bucurau de susținerea unor instituții puternice, Consiliul de Stat, Biserica Ortodoxă Rusă, Poliție, unele părți ale birocrăției. Chiar dacă operau pe canale informale, acestea erau destul de puternice pentru a submina practic orice inovație politică a lui Stolîpin. Astfel, propunerea de a extinde sistemul de stat asupra învățământului

primar a fost respinsă de Biserică, ca și legile de diminuare a discriminării minorităților religioase.

Eforturile sale de a curma practicile ilegale ale birocrăției și Poliției au eșuat, din moment ce Stolîpin nu le controla în totalitate nici pe una nici pe cealaltă. Guvernatorii provinciali, cu legăturile lor de familie la Curte, îi sabotau constant reformele, în timp ce birocrății seniori din Petersburg țesau intrigi contra lui. Iar în ce privește controlul Poliției, Stolîpin era practic lipsit de orice putere. Candidatul preferat al împărătesei, generalul Kurlov, a fost numit șef al serviciilor secrete, în ciuda protestelor lui Stolîpin. Kurlov se folosea de poziția sa pentru a deturna sume importante de bani guvernamentali în favoarea grupurilor extreme și ziarelor de dreapta. El l-a pus pe Stolîpin sub supraveghere, îi intercepta corespondența și o informa pe împărăteasă despre intențiile lui, mai ales în cazul favoritului acesteia, Rasputin. Când Stolîpin a fost asasinat, în septembrie 1911, circulau

zvonuri că generalul Kurlov ar fi comandat asasinatul. Zvonurile nu au fost confirmate nici până în ziua de azi.

Asasinarea unui prim-ministru

În timpul mandatului lui Stolîpin, au fost mai multe atentate la viața lui, inclusiv un atac cu bombă la reședința sa, în urma căruia au murit câțiva servitori și a fost rănită una dintre fiice. Dar Stolîpin nu s-a descurajat. Purta vestă antiglonț și era însoțit de pază. Totuși, părea că se aștepta la o moarte violentă. La începutul testamentului său, pe care l-a întocmit la scurt timp după ce a devenit prim-ministru, a scris „Îngropați-mă acolo unde sunt asasinat“. Îi plăcea să se creadă un om al destinului.

La sfârșitul lui august 1911, a plecat la Kiev, pentru a participa la festivitățile care marcau dezvelirea statuii țarului Alexandru al II-lea. Înainte de a părăsi Petersburgul i-a dat unui funcționar de încredere o cutie cu documente secrete, cerându-i să le

Vila prim-ministrului, după un atentat eșuat, în august 1906

De la stânga la dreapta: C.I. Parhon, Alexandru Drăghici, Ana Pauker și Gheorghe Gheorghiu-Dej, la mitingul din Piața Victoriei, organizat cu prilejul sărbătoririi zilei internaționale a femeii, 8 martie 1950. Fototeca online a comunismului românesc, cota: 32(19)/1950

mai 1952); ministru adjunct al Afacerilor Interne (11 ian. 1951-28 mai 1952); a fost numit ministru de Interne la 28 mai 1952, după destituirea lui Teohari Georgescu, funcție în care a rămas până în 1965. În perioada 20 sept. 1952-sept. 1953, este ministru al Securității Statului. La 6 oct. 1952, primește gradul de general-locotenent. Între sept. 1953 și 28 mart. 1957, este șef al Departamentului Securității Statului" (Corneliu Crăciun, *Dicționarul comunizantilor din noaptea de 23 spre 24 August 1944*, Oradea, Editura Primus, 2009, p. 199). După cum se poate observa, autorul nu a simțit nevoia să explice deținerea simultană de către Drăghici a două portofolii (Interne și Securitatea Statului) în perioada sept. 1952-sept. 1953, evitând să precizeze dacă a fost ministru *ad-interim* la unul dintre cele două ministere care, într-adevăr, au funcționat în acea perioadă.

Potrivit Doinei Jela, Alexandru Drăghici a fost „cel mai longeviv și mai puternic

ministru de Interne comunist (1952-1965) [...] Din 28 mai 1952 până la căderea lui, va fi ministru de Interne sau al Securității Statului, sau cumlând amândouă domeniile, în funcție de cum s-au contopit, separat și din nou contopit acestea" (*Lexiconul negru. Unelte ale represiei comuniste*, București, Editura Humanitas, 2001, p. 103). Nedumerirea unui cititor interesat în identificarea titularului portofoliului Internelor este sporită, în mod legitim, de datele pe care aceeași autoare le inserează la p. 216, cu privire la cariera lui Pavel Ștefan: „în urma înlăturării grupului Pauker-Luca-Teohari Georgescu (anume din 24 ianuarie 1953 până în 19 martie 1957), devine ministru al Afacerilor Interne, într-o perioadă când instituția Securității și cea a Internelor se separă, pentru a se reuni apoi sub portofoliul celui alt titular al poliției politice, Alexandru Drăghici, devenit, din ministru al Securității, titularul Internelor înglobând și Securitatea”.

Autocontrazicerea este flagrantă și în cazul lui Mihai Pelin, autor cu vaste preocupări în scrierea istoriei serviciilor secrete românești. Acesta susține în cadrul unuiu și aceluiași volum (*Un veac de spionaj, contraspionaj și poliție politică. Dicționar alfabetic*, București, Editura Elion, 2003) că, la 20 martie 1956, „Alexandru Drăghici îl înlocuiește pe Ștefan Pavel la conducerea Ministerului Afacerilor Interne, având în subordine și Securitatea” (p. 18), pentru ca peste câteva zeci de pagini să afirme că „la 20 martie 1957, după reîncorporarea Securității în Ministerul de Interne, a revenit la conducerea întregului aparat informativ, represiv și de ordine publică din România, până la 24 iulie 1965, când a fost eliberat din funcțiile de vicepreședinte al Consiliului de Miniștri și ministru de Interne” (p. 104). Nu este vorba de o banală greșală de tipar, cum am fi tentați să credem, întrucât ambele date sunt încadrate corect din punct de vedere cronologic într-o expunere evenimențială.

Confuzia este sporită dacă cititorul consultă și fișa lui Pavel Ștefan unde, același autor, scrie negru pe alb: „La 7 septembrie 1953, Securitatea revenind în structurile M.A.I., fotoliul ministerial al lui Ștefan Pavel a ieșit din cărți. Titularul lui nu a acceptat noul post care i se oferise, în Comandamentul Aviației, și a fost sancționat corespunzător de către partid [...] Din brânci în brânci, Ștefan Pavel a ajuns simplu muncitor într-o întreprindere de pe Calea Dudești” (p. 212).

Imprecizia cu privire la perioada în care Alexandru Drăghici a condus M.A.I.-ul este ușor detectabilă și în fișa

ADDENDA ET CORRIGENDA

ALEXANDRU DRĂGHICI ȘI MINISTERIATELE SALE

FLORIAN BANU

Alexandru Drăghici. Un nume care, timp de aproape două decenii, a fost pentru mulți români sinonim cu puterea discreționară, un nume care, prin simpla rostire, trezea fiori reci. Dar cine era, în fond, Alexandru Drăghici?

Prin prezentul demers nu ne-am propus o reconstituire a biografiei sale, ci doar elucidarea unui aspect neclar din lungul cursus honorum pe care acesta l-a parcurs, de la statutul de lăcătuș-mecanic, până la funcția de vicepremier și atotputernic ministru de Interne. Mai precis, vom încerca să precizăm perioadele în care Alexandru Drăghici a fost titularul portofoliului Ministerului Afacerilor Interne.

Potrivit lucrării coordonate de Florica Dobre (*Membrii C.C. al P.C.R. 1945-1989. Dicționar*, București, Editura Enciclopedică, 2004, p. 231), Alexandru Drăghici s-a născut la 27 septembrie 1913, în comuna Tisău, județul Buzău. A absolvit școala primară (patru clase) și o școală profesională C.F.R. (patru clase). Conform autorilor volumului, a fost ministrul Afacerilor Interne (28 mai-20 sept. 1952); ministrul Securității Statului (20 sept. 1952-sept. 1953); șef al Departamentului Securității Statului (sept. 1953-28 mart. 1957); ministrul Afacerilor Interne (28 mart. 1957-27 iul. 1965). La 14 noiembrie 1968 a fost degradat și trecut în rezervă cu gradul de soldat.

Istoricul Cristian Troncotă oferă alte date. Alexandru Drăghici „va ocupa funcția [de ministru de Interne] între 28 mai-27 septembrie 1952 și 20 martie 1957-17 martie 1965. În intervalul 28 septembrie 1952-19 martie 1957 funcția de ministru al Afacerilor Interne a fost deținută de Pavel Ștefan, iar Alexandru Drăghici a îndeplinit funcția de ministru al Securității Statului” (*Istoria Securității regimului comunist din România. 1948-1964*, București, I.N.S.T., 2003, p. 24).

O altă versiune este prezentată de Stelian Neagoe, în enciclopedia intitulată *Oameni politici români* (București, Editura Machiavelli, 2007). Acesta arată că Drăghici

a fost ministru de Interne „în două rânduri: 28 mai-20 septembrie 1952 și 19 martie 1957-27 iulie 1965” (p. 248).

În *Dicționar enciclopedic, vol. II, D-G*, București, Editura Enciclopedică, 1996, p. 142, se regăsesc următoarele date cu privire la cariera ministerială a lui Alexandru Drăghici: „Ca ministru adjunct (1951) și apoi titular (1952-1965) la Interne, Drăghici a fost unul dintre principalii organizatori ai politicii de represiune brutală a opozițiilor anticomuniste”.

Tot despre un ministeriat unic, ca titular al portofoliului Afacerilor Interne, relatează și o lucrare mai recentă: „Șef al Direcției Generale Politice din M.A.I. (30 dec. 1950-28

ROMÂNII DEBARCĂ LA ISTANBUL

Crucișătorul „Elisabeta” ancorat în Bosfor (1912). În stânga, crucișătorul austriac „Elisabeth”

Comandor dr. MARIAN MOȘNEAGU

În vara anului 1912, coaliția balcanică alcătuită din Serbia, Bulgaria, Grecia și Muntenegru (Magazin istoric, nr. 10/2012) a atacat Imperiul Otoman, declanșând, la 9 octombrie 1912, primul război balcanic. Întrucât trupele bulgare au amenințat Istanbulul, deci Strâmtoarele, Anglia, Franța, Austro-Ungaria, Germania, Spania, Italia, Olanda, Rusia și S.U.A. au trimis nave de război în Bosfor pentru apărarea legațiilor, a reprezentanților comerciali și a propriilor cetățeni aflați în Imperiul Otoman.

Pentru protecția intereselor și a conaționalilor, la propunerea ministrului de Război, generalul Constantin Hârjeu, România a trimis în zonă crucișătorul „Elisabeta”. Mobilizat și complet armat, crucișătorul, comandat de căpitan-comandorul Nicolae Negru, având un echipaj format din 14 ofițeri și 223 grade inferioare, s-a alăturat flotei internaționale la 31 octombrie 1912. Această flotă interaliată urma să debarce trupe pentru a forma un cordon în jurul Istanbulului cu misiunea ca, sub protecția puternicei artilerii de pe aceste adevărate cetăți plutitoare, să oprească orice agresiune.

La 30 octombrie, 03.00 p.m., nava a plecat spre Istanbul, pe un timp frumos. Peste noapte însă s-a ridicat un vânt puternic dinspre Sud și s-au format valuri mari, care făceau ca nava să tangheze mult și să îmbarce apă pe punte; la prova s-au produs și câteva mici avarii.

La 31 octombrie, la ora 10.00, crucișătorul se găsea la intrarea în Strâmtoarea Bosfor; la 11.00 s-a îmbarcat pilotul și la 12.00 nava a ancorat vizavi de Top-Hane,

având pupa legată la geaman-dură, fără să execute salutul cu tunul. În radă staționau deja vasele de război străine „Léon Gambetta”, purtând pavilion de contraamiral, „Victor Hugo” și staționarul „Jeanne-Blanche” (Franța); „Hampshire” și un staționar (Anglia); „Aspern”, „Admiral Spaun” și staționarul „Taurus” (Austria); „Vineta” și staționarul „Lorelei” (Germania); „Emanuele Filiberto” și „Coatit” (Italia); „Rostislav”, „Kagul” și staționarul „Col-

chide” (Rusia); „Gerderland” (Olanda); staționarul „Scorpion” (S.U.A.) și un yacht cu zbatari otoman. Imediat după sosire s-au primit complimentele tuturor vaselor.

Marinari de patru zile

La 1 noiembrie, comandantul crucișătorului, căpitan-comandorul Nicolae Negru, s-a deplasat să-l salute pe contraamiralul francez Louis Dartige du Fournet. Vizita a

pe care a inserat-o Marius Oprea într-unul dintre volumele sale dedicate Securității: „După devierea «de dreapta», a ajuns în fruntea acestui minister, calitate în care trece în primul rând la o epurare cu caracter antisemit a M.A.I. Practic, din 18 septembrie 1952, când preia conducerea M.A.I. și a Securității, devine eminența cenușie a regimului Dej [...]” (*Banalitatea răului. O istorie a Securității în documente. 1949-1989*, studiu introductiv de Dennis Deletant, Editura Polirom, Iași, 2002, p. 550).

În încercarea de a elucida situația lui Alexandru Drăghici în perioada 1953-1957, am apelat și la o lucrare consacrată exclusiv miniștrilor de Interne ai României: Constantin Gheorghe, Miliana Șerbu, *Miniștrii de Interne (1862-2007). Mică enciclopedie*, București, Editura Ministerului de Interne și Reformei Administrative, 2007. Referindu-se la problema amintită, autorii notează: „Pe linie de stat îndeplinește funcția de ministru adjunct al

Afacerilor Interne (1951), ministru de Interne (28 mai-20 septembrie 1952), ministru al Securității Statului (20 septembrie 1952-24 ianuarie 1953), ministru Secretar de Stat și ministru al Securității Statului (24 ianuarie 1953-30 octombrie 1955), ministru al Securității Statului (30 octombrie 1955-19 martie 1957), ministru al Afacerilor Interne (19 martie 1957-21 martie 1961), prim-viceprim-ministru și ministru al Afacerilor Interne (18 martie 1961-27 iulie 1965)” (p. 311). Pentru intervalul 20 septembrie 1952-19 martie 1957, autorii cități îl indică drept ministru de Interne pe Pavel Ștefan (p. 315).

Nici o lucrare recentă, precum cea coordonată de Octavian Roske (*România. 1945-1989. Enciclopedia regimului comunist. Represiunea. A-E*, București, I.N.S.T., 2011), nu oferă informații precise despre personajul care a fost responsabil cu executarea politicilor represive timp de 13 ani. Astfel, fără a exista în volumul

Pavel Ștefan

amintit o fișă a lui Alexandru Drăghici, aflăm din legenda de sub fotografia acestuia, inserată la p. 82, că acesta a fost „ministru al Afacerilor Interne (1952; 1957-1965)” și „ministru al Securității Statului (1952-1953)”.

În bibliografia studiată am identificat și o prezentare corectă a perioadei în care Alexandru Drăghici a fost ministru de Interne. Gheorghe Crișan oferă următoarele date: „adjunct al ministrului Afacerilor Interne și șef al Direcției Generale Politice din D.G.S.P. (30 dec.1950); ministru al Afacerilor Interne (27 mai-18 sept. 1952 și 7 sept. 1953-24 iul. 1965); ministru al Securității Statului (18 sept. 1952-7 sept. 1953)” (Gheorghe Crișan, *Piramida puterii*, vol. I, *Oameni politici și de stat, generali și ierarhi din România (23 august 1944-22 decembrie 1989). Dicționar: 6.108 nume*, ediția a II-a, revăzută și adăugită, București, Editura Pro Historia, 2004, p. 125-126).

Pentru a argumenta de ce socotim corectă această din urmă fișă, vom face o scurtă prezentare a modului în care Alexandru Drăghici a ajuns în fruntea Ministerului Afacerilor Interne.

(Va urma)

Gh. Gheorghiu-Dej este întâmpinat pe Aeroportul Băneasa, la înapoierea de la Moscova, unde a participat, în fruntea delegației P.M.R., la lucrările celui de-al XIX-lea Congres al P.C.U.S., de dr. Petru Groza; primul din dreapta, Alexandru Drăghici; lângă el, Gheorghe Apostol; primul din stânga Emil Bodnăraș. Fototeca online a comunismului românesc, cota: 181/1952

Foaia calificativă pe 1912 —, făcând ca trupele României în Constantinopol să fie la înălțimea tuturor celorlalte trupe internaționale. A îngrijit mult și bine de hrana, îmbrăcămintea și igiena oamenilor, niciun bolnav n-a fost la bord și la uscat, deși orașul era infectat de holeră“.

La înmormântarea Patriarhului

În aceeași zi, comandanții au fost convocați din nou pe nava „Léon Gambetta“, unde s-a discutat despre distribuirea diferitelor nave în lungul Bosforului. Cu acea ocazie, comandantul crucișătorului i-a atras atenția contraamiralului că nu i s-a precizat încă în scris rolul detașamentului românesc. Rezultatul a fost că a doua zi s-a primit nota respectivă.

Cum localul Agenției S.M.R. era prea mic și prea departe de sectorul de apărare, comandantul navei a solicitat P.S.S. Episcopul, șeful comunității, localul Școlii Comerciale grecești, care fusese închisă din cauza epidemiilor. Ea se găsea în apropierea turnului Galata și la vreo 200 metri de sectorul destinat și a fost imediat pusă la dispoziția trupe și a ofițerilor.

Contraamiralul francez
Louis Dartige du Fournet

În dimineața zilei de 6 noiembrie, ora 05.00, trupa și tot materialul au fost transportate la Școala grecească. Se putea comunica cu nava prin semnale Morse (de zi și de noapte) făcute de pe acoperișul casei.

La 7 noiembrie, la ora 18.00, ambasadorii și miniștrii plenipotențieri au fost invitați la Ministerul Afacerilor Străine otoman. Li s-a cerut ambasadorilor ca trupele internaționale să fie retrase. Din cauză că armistițiul dintre beligeranți nu s-a putut încheia și luptele au reînceput, trupele internaționale au rămas pe loc.

Seara a izbucnit un mare incendiu pe strada Pera, destul de aproape de cantonamentul trupelor noastre și al celor ruse. Comandantul crucișătorului, aflat la cantonamentul

nostru, a dat ordin să se trimită un pichet de incendiu cu ofițer, fără arme. În același timp cu pichetul nostru a sosit și un pichet rus cu armele, care a făcut mult zgomot prin acțiunea sa, ajungând chiar să se ia la ceartă cu pompierii locali. Prin intervenția autorităților, lucrurile s-au liniștit, iar prefectul Poliției a mulțumit, printr-un delegat, comandantului nostru pentru modul operativ și eficient în care trupa noastră a venit în ajutor.

În seara zilei de 13 noiembrie, la 18.00, ambasadorii s-au reîntâlnit la Ministerul Afacerilor Străine pentru a discuta chestiunea retragerii la bordul navelor a trupelor internaționale. Ca urmare, în zorii zilei de 15 noiembrie au fost retrase parte dintre trupe, lăsându-se la Legație și Consulat câte trei oameni și un gradat, iar la detașamentul principal 25 oameni și un ofițer.

În urma invitației Patriarhiei Constantinopolului, la 18 noiembrie toți ofițerii și 50 de marinari au luat parte la înmormântarea fostului patriarh ecumenic al Constantinopolului Ioachim al III-lea, alături de marinari ruși, care împreună cu ai noștri au format cordonul. De la celelalte nave străine au fost prezenți numai comandanții.

La 26 noiembrie au fost retrase la bord garda de la Consulat și detașamentul principal de la Școala grecească, rămânând numai garda de la Legație. La 1 decembrie a fost retrasă și garda de la Legație.

Cu ocazia sărbătorilor de Crăciun și a Anului Nou (pe stil nou) s-a făcut schimb de felicitări cu toate navele din radă.

Flota internațională, la ancoră, în Bosfor
(marcat cu săgeată, crucișătorul „Elisabeta“)

durat mai mult, contraamiralul dându-i verbal toate explicațiile despre măsurile de debarcare și apărare a orașului care fuseseră anunțate în două conferințe anterioare ținute cu comandanții navelor străine, înaintea sosirii crucișătorului „Elisabeta”.

La 2 noiembrie au fost primite de la nava-amiral instrucțiuni precise, iar în urmă comandanții crucișătorului, în înțelegere cu Nicolae Mișu, ministrul României în Imperiul Otoman, a dispus să se alcătuiască trei gărzii, care în orice moment să fie gata de debarcare: prima gardă de 15 oameni, un caporal, un sergent și un om de serviciu, sub comanda sublocotenentului Preda Fundățeanu, pentru apărarea Legației; a doua gardă de trei oameni, un caporal, un sergent și un om de serviciu, sub comanda sublocotenentului Emil Geles, pentru apărarea Consulatului; și a treia gardă, compusă din 100 oameni, sub comanda căpitanului Ștefan Popescu, având ca ofițeri pe locotenentii Constantin Măicănescu și Alexandru Gheorghiu, sublocotenentul Virgil Dragalina și locotenentul medic dr. Lucian Cornea, pentru a apăra sectorul repartizat, între austrieci și englezi.

Tot în dimineața zilei de 2 noiembrie, ofițerii care făceau parte din compania de debarcare s-au deplasat la uscat pentru a recunoaște regiunea destinată detașamentului românesc pentru apărare.

În ziua de 4 noiembrie, după masă, comandanții navelor au fost invitați la bordul lui „Léon Gambetta”, unde a avut loc o consfătuire în prezența amiralului german.

Ministrul de Război
Constantin Hârjeu

La ora 20.00 s-a primit o circulară a contraamiralului francez du Fournet, în care se preciza că se vor debarca trupele spre ziua.

În dimineața zilei de 5 noiembrie, la ora 04.55, s-a dat semnalul convenit pentru debarcare (foc bengal alb-roșu-alb). Detașamentul crucișătorului a executat debarcarea, iar cele trei grupuri s-au deplasat la Legație, Consulat și Agenția Serviciului Maritim Român (S.M.R.).

În memoriile publicate de Editura Militară în anul 2011, sub titlul *Escadrila de Nistru* (Magazin istoric, nr. 10/2010), comandorul Virgil Alexandru Dragalina povestește: „În acea noapte, înainte de revărsatul zorilor, s-au văzut rachete pe cer lansate de la bordul cuirasatului «Henry IV», semnalul de debarcare. Imediat au pornit de la toate navele de război puzderie de șalupe ce trăgeau la remorcă bărci și barcaze, încărcate cu infanterie de marină. Numai noi

nu aveam nicio șalupă, așa că debarcarea s-a executat cu două bărci și o balenieră, duse la rame (sic!). În consecință, s-au făcut mai multe transporturi du-te-vino și foarte încete, așa că debarcarea companiei noastre a durat mult timp. Pe lângă aceasta, mai era și un alt neajuns: marinarii veniți de la Țiglina văzuseră pentru prima dată marea la Constanța, cu patru zile în urmă, iar acum puneau pentru prima dată piciorul într-o barcă și încă noaptea. De bine, de rău, debarcarea pe cheul Galatei s-a terminat fără niciun accident, iar când soarele se înălța deasupra minaretelor, căpitanul Ștefan Popescu a trecut compania în revistă [...] În cele din urmă, am ajuns la liceul grecesc din Kazim-Pașa; acolo ne-am instalat, punând santinele la porți, așteptând să primim ordinul de a ocupa linia de rezistență”.

Locotenent-comandorul Constantin Miculescu, secundul navei, a fost numit comandantul întregii expediții, fiind delegat cu „debarcarea, instalarea și continuarea inspecției a celor trei detașamente trimise la uscat. Mi-a executat ordinele cu cea mai mare exactitate și ordine – subliniază căpitan-comandorul Negru în

Compania de pe crucișătorul „Elisabeta”,
debarcată la Istanbul în noiembrie 1912

FOTOGRAFIA AERIANĂ ȘI ARHEOLOGIA

Autorul (în stânga imaginii), pilotul expediției Nicolae Vircă în centru și arheologul britanic Chris Musson

CĂTĂLIN I. NICOLAE

Fotografia aeriană este folosită cu succes de mai bine de 100 de ani în Europa de către arheologi și istorici. Ea a permis identificarea multor situri arheologice ascunse încă sub pământ. Progresul tehnic din ultimele decenii, dar mai ales schimbarea majoră a cadrului legislativ din România în ultimii ani, cu privire la efectuarea zborurilor civile, au permis dezvoltarea și la noi a fotografiei aeriene pentru studiul siturilor arheologice și al monumentelor istorice.

De numele lui Louis Daguerre și al său dagherotip se leagă apariția fotografiei alb-negru, în 1839, pentru ca două decenii mai târziu, în 1861, James Clerk Maxwell să realizeze prima fotografie în culori. Peste mai bine de un secol, în 1969, Willard Boyle și George E. Smith creează primul senzor CCD, care stă la baza tuturor aparatelor digitale din prezent.

Primul zbor cu un balon cu aer cald, creație a fraților Montgolfier, a avut loc în 1783. Primul zbor al unui avion avea să aștepte încă aproape un veac și jumătate, până în 1903, când frații Wright, americani, deschid o nouă lume. Potențialul imens al aviației pentru operațiuni de recunoaștere și observație a fost apreciat de la bun început, astfel că primele zboruri de recunoaștere au loc în 1912, în timpul războaielor balcanice. Cele două conflagrații mondiale aveau să statornicească definitiv

importanța aviației pentru astfel de operațiuni, iar perioada Războiului Rece a adus cu sine noi progrese, începând cu lansarea primului satelit dotat cu un aparat de fotografiat Corona KH-1 de către Statele Unite.

În 1828 astronomul, fizicianul și matematicianul german Carl Friedrich Gauss definește *Theorema Egregium*, care stă la baza sistemelor de proiecție cartografică de astăzi. Standardul internațional în cartografie, World Geodetic System (WGS), nu apare decât în 1960. Un progres important l-a reprezentat posibilitatea utilizării tehnologiei GPS de către aeronavele civile, după directiva președintelui S.U.A., Ronald Reagan, din 1983, ca urmare a doborârii cursei 007 a Korean Air Lines de către avioane de vânătoare sovietice, pentru o presupusă încălcare a spațiului aerian din zona insulei Sahalin.

Un elasicist și un iezuit

Istoria fotografiei aeriene în sine începe cu Nadar (pseudonimul lui Gaspard Félix Tournachon), fotograf, caricaturist, jurnalist, care la 23 octombrie 1858 realizează prima fotografie aeriană, dintr-un balon, deasupra actualului cartier Clamart al Parisului. Asocierea cu arheologia avea să vină în 1899, când Giacomo Boni își fotografiază săpăturile proprii de la Ostia și de la Roma, tot dintr-un balon. Data oficială de naștere a arheologiei aeriene este considerată anul 1906, când locotenentul britanic P.H. Sharpe a făcut prima fotografie dintr-un avion a unui sit arheologic, deasupra cunoscutului Stonehenge (*Magazin istoric*, nr. 8/1970). Începând cu acest an, fotografia aeriană va fi utilizată tot mai frecvent, cu rezultate spectaculoase uneori. Între

În urma intervenției Căpităniei portului, la 20 decembrie „Elisabeta” și-a schimbat locul, ancorând în fața cartierului Fındıklı, cu pupa la o geamandură.

Se decretează mobilizarea

La 21 decembrie, după prânz, la bord a avut loc o serbare, cu pom de Crăciun și cadouri pentru echipaj și ofițeri, oferite de colonia românească din Istanbul.

Ofițerii împreună cu colonia română au fost invitați la atașatul militar, locotenent-colonelul Aristide Razu, pentru Revelion.

La 16 ianuarie 1913, ofițerii crucișătorului l-au întâmpinat la vaporul S.M.R. pe noul ministru al României, Constantin Manu, venit de la Londra, unde fusese înlocuit de Nicolae Mișu.

La 17 ianuarie, pe la 10.40 seara, crucișătorul „Elisabeta” a fost abordat cu prova în pupa babord de cargoul rusesc „Wostotchnaja-Zvezda” care i-a provocat mai multe avarii serioase.

La 8 martie, ministrul otoman al Lucrărilor Publice, N. Batzaria, român macedonean, a făcut o vizită la bord.

La 10 mai, ziua națională, s-a ridicat marele pavoaz și s-au primit vizitele de felicitări. Toți invitații au participat la dejun la ministrul României, împreună cu personalul Legației și al Consulatului. Cum nava franceză „Henry IV” nu avea pavilion românesc, comandantul i-a oferit un pavilion, atât comandantul navei cât și contraamiralul francez mulțumind prin scrisori foarte curtenitoare pentru delicata atenție.

Nicolae Mișu

La 29 mai, marele vizir Mahmut Șefket Pașa a fost asasinat împreună cu aghiotantul său în automobil de membri ai Partidului „Unione și Progres”. S-a produs panică. A fost proclamată imediat starea de asediu. Numeroase patrulare au început să circule în oraș; circulația pe străzi a fost interzisă după ora 20.00. În port se încrucișau neconținut șalupe și bărci ale poliției, pentru a împiedica refugiarea asasinilor la bordul vreunei nave.

În urma invitației ministrului Marinei, transmisă printr-un ofițer, au participat la

**Marele vizir
Mahmut Şefket Paşa**

înmormântarea lui Șefket Pașa și a aghiotantului său un pluton de 40 soldați, sub comanda unui ofițer, însoțiți de comandant și ofițerii crucișătorului.

În urma unei telegramme cizare sosite prin Legație, la 15 iunie s-au făcut pregătirile de plecare și vizitele de adio. La 12.45 a sosit la bord atașatul militar român, pentru a-și lua rămas bun. La 13.15 s-a desfășurat legătura de la geamandură și crucișătorul „Elisabeta” a plecat spre țară, cu urări de bun voiaj semnificate de toate navele, cărora li s-a mulțumit prompt. Deși se aflau în repaus, navele italiene „St. Bon” și „Eturia” au scos echipajul pe punte pentru a saluta, ofițerii făcând semne foarte cordiale cu șepcile.

La 16 iunie 1913, la ora 06.45, „Elisabeta” a revenit în portul Constanța. S-a făcut salutul cu 21 lovituri de tun, iar echipajul urcat pe copastie și sarturi a izbucnit în urale nesfârșite. A doua zi, la ora 17.30, toți ofițerii au fost invitați la un ceai la M.S. Regele Carol I, care s-a interesat îndeaproape de viața dusă la Istanbul și de voiajul de întoarcere.

La 20 iunie, la ora 18.00, crucișătorul a plecat spre Galați, fiind vizitat înainte de plecare de principele Carol. Comandorul Nicolae Gracovski, adjutant regal, a venit la bord, anunțând că s-a decretat mobilizarea pentru cel de-al doilea război balcanic.

Misiunea îndeplinită de crucișătorul „Elisabeta” la Istanbul a reprezentat prima participare a Marinei Militare Române la o operațiune multinațională într-un teatru de operații european. ■

Potaissa, poză realizată de autor

el capturat de germani, petrecând în lagărul de la Holzminden restul războiului. După eliberare, Crawford devine primul arheolog angajat în cadrul „Ordnance Survey”, echivalentul Institutului Geografic Militar de la noi. Din această poziție, Crawford contribuie decisiv la dezvoltarea arheologiei aeriene. Beneficiind de întregul suport al armatei britanice, Crawford publică în 1928 *Wessex from the air* (Comitatul Wessex văzut din aer), lucrare care devine un model de lucru. În esență, Crawford considera fotografiile aeriene drept principala sursă pentru executarea hărților și pentru cartarea monumentelor și siturilor arheologice. Activitatea sa duce la crearea unui departament de arheologie în cadrul „Ordnance Survey”, pe care îl conducea.

Tot Crawford avea să publice și primele fotografii aeriene ale unui monument de pe teritoriul României, în 1954. Fotografiile în cauză fuseseră realizate în 1918, la cererea arheologului german Carl Schuchardt, care cerceta valurile romane din Dobrogea. Din păcate, activitatea de fotografiere din avion din România s-a desfășurat în mod sporadic până

la încheierea celui de Al Doilea Război Mondial (*Magazin istoric*, nr. 2/2007), iar în timpul regimului comunist ea avea să fie extrem de dificilă. Cu toate acestea, putem aminti articolele cartografiilor Mihai Rada, Nicolae Cochina sau Dumitru Manea din deceniile șapte și opt ale secolului trecut, care aveau ca subiect identificarea mai multor situri arheologice folosindu-se de fotografii aeriene. O activitate mai fructuoasă a avut Alexandru Simion Ștefan (elev al lui Dinu Adameșteanu), arheolog, specializat în probleme de topografie antică, care s-a ocupat în special de cetățile dacice din Munții Orăștiei și în general de monumentele de epocă romană. Tot de numele lui se leagă și organizarea primului laborator dedicat arheologiei aeriene și a unei arhive de fotografie aeriană (astăzi în ruină).

Deși au mai existat arheologi care au folosit fotografii aeriene în cercetările lor, abia după 1989 se poate vorbi de accesul liber al arheologilor la resursele necesare arheologiei aeriene – posibilitatea de a zbura liber și de a consulta puținele arhive de fotografii aeriene existente la noi în țară și în Europa. Primul proiect de arheologie

aeriană din România s-a desfășurat între anii 1998-2000 și 2002-2004, coordonat de către profesorul W.S. Hanson de la Universitatea din Glasgow și a vizat zona de Sud-Vest a Transilvaniei. Activitatea sa este continuată de Ioana Oltean (aflată în prezent la Universitatea din Exeter), cu investigații aeriene în Transilvania și sud-estul Dobrogei. Începând cu anul 2004 România (prin intermediul Institutului de Memorie Culturală) a devenit parte a unui program de amploare, *European Landscapes: Past, Present and Future* (Peisaje europene: trecut, prezent și viitor), program care a permis formarea de noi specialiști (printre care și autorul acestor rânduri) și dezvoltarea de proiecte noi, între care amintim pe cele dedicate cercetării văilor râurilor Neajlov și Mostiștea sau a repertoriilor siturilor și monumentelor de pe teritoriul județului Satu Mare. În luna septembrie a anului 2011 s-a desfășurat la București conferința anuală a *Aerial Archaeology Research Group* (Grupul de cercetare în arheologie aeriană), care reunește cei mai importanți specialiști în domeniu din toată lumea.

Un semnal de alarmă

Cercetările desfășurate pe valea mijlocie a râului Neajlov au vizat documentarea exhaustivă a microzonei Bucșani, acolo unde își desfășoară cercetări arheologice de peste zece ani un colectiv condus de dr. Cătălin Bem, de la Muzeul Național de Istorie a României. Pe parcursul mai multor zboruri în perioada 2007-2008, au fost fotografiate toate siturile arheologice și monumentele istorice cunoscute și au fost identificate numeroase alte situri

O.G.S. Crawford

pionierii arheologiei aeriene merită amintiți Theodor Wiegand și părintele Antoine Poidebard.

Primul, Wiegand (1864-1936), director al săpăturilor efectuate de muzeele din Berlin în Orientul Apropiat, creează o unitate numită *Deutsch-Türkisches Denkmalschutz-Kommando*, unitate ce activează pe frontul din Palestina, îndeosebi în regiunea graniței cu Egiptul, către sfârșitul Primului Război Mondial. Misiunea acestei unități era să înregistreze, să ia măsuri de protecție și, evident, să colecteze piese arheologice de tot felul pentru muzeul din Berlin (viitorul Muzeu al Orientului Apropiat – *Vorderasiatisches Museum*). În acest scop Wiegand s-a folosit și de fotografia aeriană, unitatea având în componență și un pilot, locotenentul major Falke. Deși clasicist ca formație, Wiegand a fotografiat fără excepție siturile și monumentele din zonă, extrem de numeroase și spectaculoase. Din păcate, deși era plănuț să apară mai multe volume, unul singur a văzut lumina tiparului, în 1920.

În aceeași perioadă, preotul iezuit Antoine Poidebard (1878-1955), geograf, istoric, arheolog, lingvist, devine ofițer de legătură al armatei franceze în Orientul Apropiat

și se califică ca observator aerian în 1918, în nord-vestul Iranului, în cadrul unui corp special al armatei engleze. După război, Poidebard se mută în Siria, administrată de Franța sub mandat al Societății Națiunilor, unde este însărcinat de către Societatea Franceză de Geografie să întocmească harta surselor de apă și a căilor de comunicație. Direct interesată de acest demers, armata franceză i-a pus la dispoziție avioane de tip Bréguet 14 și, mai târziu, Potez 25 TOE. Pasionat de istorie și arheologie, Poidebard vede imediat potențialul fotografiei aeriene și fotografiază sistematic siturile romane din zona limesului sirian, timp de șapte ani, oferind astfel comunității științifice probabil cele mai spectaculoase fotografii aeriene de monumente romane. El a fost primul care a combinat fotografia aeriană cu activitatea la sol, unde se afla întotdeauna o echipă de trei persoane, între care un topograf militar. Nu de puține ori Poidebard decidea să aterizeze lângă monumentele fotografiate și să facă mici săpături arheologice, pentru a lămurii unele aspecte care îl intrigau. Întreaga sa activitate în Siria a fost publicată la Paris într-un minunat volum

(*La trace de Rome dans le désert de Syrie. Le Limes de Trajan à la Conquête Arabe. Recherches Aériennes* – Urma Romei în deșertul Siriei. Limesul lui Traian la cucerirea arabă. Cuceriri aeriene), în 1934, la doar doi ani de la încheierea cercetărilor, „una dintre cele mai importante contribuții la istoria nescrisă a Imperiului Roman” – nota istoricul britanic Sir George MacDonald.

România văzută din avion

Deși Wiegand și Poidebard nu au fost singurii în epocă care s-au ocupat de fotografierea din aer a monumentelor, cel care avea să pună bazele arheologiei aeriene așa cum o cunoaștem noi azi a fost O.G.S. Crawford (1886-1957). Născut în India, la Bombay, Crawford și-a făcut studiile la Oxford, unde și rămâne pentru o perioadă în cadrul Departamentului de Geografie. Interesat de arheologie, participă la mai multe campanii de săpături în Sudan și centrul Angliei. Odată cu începerea Primului Război Mondial se înrolează și, în 1917, devine observator aerian în cadrul Royal Army Corps, până în 1918, când avionul său este doborât și

Palmyra într-o fotografie aeriană realizată de Antoine Poidebard

Eveniment

Pagină de titlu. Canonul cel mare (stânga) și pagină de titlu, cu semnătura Picu Pătruț. Versuri la toate praznicele

D'ALE PICULUI...

Dr. GEORGETA ROȘU

Între 1848-1862, Picu Pătruț căruia am început să îi prezentăm opera în numărul trecut al revistei a scris Miscelaneul V (din care s-au păstrat 237 pagini), care cuprinde literatură populară mitologică în proză: Mângâierea celui scârbit, cunoscutele Pilde filosoficești, Rețete lămăduitoare de toată patima sufletească, Pascalionul prințpal cu titlul Mâna lui Damaschin, Povești din Pateric și multe altele. Toate au fost copiate și, unele dintre ele, ilustrate de Picu Pătruț.

O altă lucrare deosebit de importantă realizată în această perioadă este volumul manuscris *Viersuri ce să cântă în seara Nașterii Domnului [...]* întru acel chip așezate și prescrise și alte versuri la mai multe praznice de peste an, așezate și prescrise acum din nou (398 pagini, cunoscut în literatura de specialitate drept VSN), care cuprinde 70 de cântări și imnuri, cea mai mare parte originale (unele reproduse

din SAV), altele preluate de la înaintași sau contemporani ai săi. Cea mai importantă este epopeea de 3.128 versuri, cu 82 de miniaturi, extinsă pe 147 pagini, *Viers al dreptului și curatului Iosif celui prea frumos, fiul patriarhului Iacov*, luat și alcătuit din cuvântul sf. Efrem Sirul. Volumul are primele și ultimele file lipsă și este ilustrat cu 110 miniaturi și un număr mare de vignete, toate în culori.

În 1851, Picu Pătruț colorează cele 183 de gravuri, vignete și letrine din *Ceaslovul* tipărit la Mănăstirea Neamțul, în 1835. A intercalat, apoi, în același exemplar, cu scris de mână, cultul unui număr de 22 de sfinți ruși, neincluși în *Ceaslov*. Cartea mai conține numeroase însemnări ale lui Picu Pătruț cu caracter istoric local. În același an, între 27 iunie și 5 iulie, a ilustrat cu 22 de miniaturi „pagină întreagă” în culori,

Vedere aeriană a castelului Arad

necunoscute, atât preistorice, cât și mai recente. Între acestea menționăm diverse amenajări militare din timpul celui de Al Doilea Război Mondial sau locațiile morilor de apă de pe Neajlov și Dâmbovnic, ale căror urme, fragile, rămân încă ignorate de arheologii români.

Începute tot în 2007, cercetările de pe valea râului Măștiștea au vizat în special zona iezerului cu același nume. În urma mai multor campanii de zboruri au fost identificate 394 de situri arheologice, ma-

joritatea necunoscute. Întreaga documentație este accesibilă și *on-line*, datorită eforturilor echipei din cadrul Institutului de Memorie Culturală.

În ambele proiecte de cercetare activitatea continuă, atât la sol cât și în aer, fotografia aeriană rămânând metoda cea mai eficientă de identificare și înregistrare de noi situri arheologice și monumente istorice. Deși, în ambele cazuri, cercetarea a pornit de la premisa identificării de noi

situri arheologice preistorice, realitatea din teren ne-a făcut să înregistrăm toate siturile, descoperind în același timp categorii întregi neglijate sau insuficient cercetate de către specialiștii de la noi: amenajări militare din timpul celor două războaie mondiale, exploatarea de lut ale comunităților sătești, exploatarea piscicole din secolele XVIII-XX, amenajări ale cursurilor râurilor și amplasamente de mori de apă începând cu secolul al XIX-lea, rămășițe ale sistemului agricol comunist ruine de CAP-uri, SMA-uri, sisteme de irigații și, în rare cazuri, parcelarea din epoca medievală târzie și modernă a terenului agricol. Toate acestea sunt încă prezente în memoria pământului românesc, prin urme fragile și în continuă distrugere, fiind insuficient apărute de legislația în vigoare.

Sperăm ca rândurile de față să atragă atenția asupra potențialului acestei metode de cercetare și asupra necesității unei documentări a tuturor urmelor trecutului nostru. ■

CU SMERENIE (Criptografie: 4, 5, 2, 7)

VR [S] [H]

Laurian BUTURE – Bacău

Soluția rebusului **VASILE PÂRVAN (1882-1927)**, din nr. 9/2012

A – RAC – A – M – ARTA – OARBE – HISTRIA – M – CETATE – BIO – ORT – CH – OR – ALA – ATUURI – OTIC – RUGA – UG – EROU – AL – ISTORIE – E – GET – SCENA – A – ADA – S – UV – LR – AJUTARE – OSC – RIT – S – ZMEIOS – EST – ACADEMIEI.

Soluția jocului **Bătălie**, din nr. 9/2012

MAREA ÎNCLEȘTARE

(M – ARE – A – ÎN – C – LE/S – T – ARE)

Soluția rebusului **ÎMPĂRAȚI BIZANTINI**, din nr. 10/2012

C – O – P – S – A – CONSTANTIN – METAL – ARD – ANTI – EST – R – EA – VOT – CO – UN – MELOMAN – R – JUDOCANI – ATU – EGA – TC – ESTA – REA – COTE – CIRCA – DIODE – EUL – SONDARI – ZE – SION – AFIX – ZIARIST – NI – ENA – PALOS.

Altă pagină de manuscris cu semnătura lui Picu Pătruț, Săliște, datată 2 octombrie 1869; imagini din colecția Muzeului Național al Țăranului Român

limbă), manuscrisul conține câteva povestiri în proză, scrise de Picu Pătruț, în 1870.

O altă etapă deosebit de importantă în creația lui Picu Pătruț, dar și cu important mesaj cultural, este cuprinsă între 1868-1870, când copiază, pentru biblioteca sa și „pentru a-l da și altora să-l citească” (cu unele prelucrări și omisiuni), romanul lui Alexandre Dumas *Isaak Lakedem* (443 + 42 pagini), în traducerea lui Gh. Baronzi, apărut la București, în patru volume, în 1855. Lucrarea urma să fie și ilustrată, spațiile rezervate în acest scop rămânând însă libere.

Între 1867-1872 a adunat, într-un caiet, diferite versuri profane și patriotice, care cuprind poezii de I. Văcărescu, C. Bolliac, V. Alecsandri (*Mănăstirea Argeșului*), Grigore Alexandrescu (*Căinele soldatului*), apoi *Turturica* și un *Viers la mort: Tristă-i viața omenească...*, acesta din urmă scris la 8 februarie 1872, cu câteva luni înainte de moarte.

În ziua de 3 septembrie 1872, Picu Pătruț s-a sfârșit, ca urmare „a unei boli de piept”. Moartea sa este înre-

gistrată în registrele morților din Săliște, astfel: „3 septembrie 1872. Procopie Pătruț, monah și eclesiarh al sfântei Biserici 36 de ani, gr.or. [greco-ortodox] 54 ani”.

În afara manuscriselor menționate, Picu Pătruț a mai întocmit și alte lucrări, care au fost prezentate în anul 1905, la Expoziția „Astrei” de la Sibiu (au fost expuse, apoi au fost înapoiate deținătorilor lor, dar după aceea nu au mai fost semnalate nicăieri). Aceasta este, pe scurt, viața și opera lui Picu Pătruț.

Personalitate singulară, atât în contextul cultural național, cât și în cel european, comparat cu Fra Angelico pentru tușa sa inspirată, Picu Procopie Pătruț (1818-1872) este, prin valoarea și dimensiunea operei, ultimul nostru mare artist popular.

Pentru Picu Pătruț manuscrisul se confundă cu cartea tipărită; de aceea numerotează fiecare pagină, semnează în josul paginilor sau pe miniaturi etc. Încă de la prima lucrare, *Miscelaneul I* (caiet copiat) se constată preocuparea caligrafului-țăran de a face din manuscris o carte frumoasă, dar nu oricum, una care

„să fie bine compusă, oglinda paginii să se afle întotdeauna într-un raport armonios cu albătura marginală, iar mărimea caracterelor și lărgimea coloanelor să fie judecate în funcție de dimensiunea paginii”.

Picu Pătruț a înțeles, ca nimeni altul, că rostul inițialelor nu este numai acela de a ornamenta, ci „încă și mai de preț fiind acela de a orienta cititorul asupra începuturilor de capitole sau de pasaje mai importante, prin aceasta fiind călăuzită lectura în chiar conținutul ei”. Nu putem să nu menționăm grija cu care și-a lucrat tiparele de mână pentru acestea, în alfabet chirilic.

Chiar dacă nu a urmat școli înalte, fantezia lui debordează în scene în care ne redă zburcișorul oastei faraonului înghițite de apele Mării Roșii sau pe profetul David, înfățișat ca „un pașnic cioban, un fel de Pinte Năzdrăvan care se înfruntă cu ursul și leul...”

Opera artistului-țăran Picu Pătruț rămâne un model de asimilare a tradițiilor de artă medievală cultă în mediul rural. ■

volumul *Patriarșii legii vechi*, de Gr. Șt. (Grigore Știrbey), tipărit la București, în anul 1839, aflat în biblioteca sa.

A urmat prefăcerea, cu un viers al său, a *Miscelaneului VI* (incomplet), care cuprindea câteva poezii patriotice – *Verșul lui Mihai cel Mare*, balada lui D. Bolintineanu *Ca un glob de aur*, scrise cu litere chirilice, apoi (cu litere latine) *Marșul ostășesc* și *Drum bun, drum bun, doba bate*, de Vasile Alecsandri o poezie în cinstea Sf. Nicolae, scrisă de Ana Herța din comuna Gales de lângă Săliște, precum și *Cântec vechi de turturică*. Curând după aceea, a scris „misteriul original” *Mironosițele* (46 pagini), descris D. Șt. Petruțiu drept o dramă religioasă din ținutul Săliștei, precum și *Rugăciuni după Alfvita la Greci* (26 pagini, 23x18 cm). Lucrarea conține 13 condate (cântec bisericesc scurt prin care se aduc laude unui sfânt sau se arată însemnătatea unei sărbători) și 12 icoane și a fost scrisă între 9 și 16 august 1852, Picu Pătruț punându-i un frontispiciu în culori, titlurile fiind scrise cu cerneală roșie.

O altă lucrare copiată și ilustrată de el, *Canonul cel mare. Facerea sfântului Andrei Criteanul Ierusalimeanul*, frumos caligrafiat (124 pagini), ilustrată cu mai multe miniaturi, inițiale și vignete inspirate în culori, a fost scrisă în, probabil, patru exemplare, dintre care se păstrează trei. Sunt prezente toate trei manuscrisele în expoziție.

Anul 1856 a marcat începerea lucrului la colorarea ilustrațiilor de factură protestantă și catolică din Biblia lui Andrei Șaguna, de

la Sibiu, dar renunță după scurtă vreme, neputându-se adapta stilului acestora, deosebit de cel al picturii orientale, care-i era apropiat. A decorat Biblia cu o singură ilustrație.

A scris apoi și a ilustrat două *vișuri* ale sale (zece pagini) într-un caiet de *vișuri* religioase și sociale (84 pagini), copiate între 1841-1858 (unele din SAV ale lui Picu Pătruț) de doi ciobani din Sibiel, caiet cu care aceștia plecau în peregrinările lor, cu oile, prin alte ținuturi (2 aprilie 1858).

Timp de trei ani (1860-1863) a lucrat la alcătuirea volumului de *vișuri* intitulat *Vișuri la toate praznicele* [...] (354 pagini, cunoscut drept *VPr1*). Volumul mai cuprinde și *Oda* lui Derjavin, în traducerea publicată de *Albina românească*. Și-a ilustrat manuscrisul cu 65 de miniaturi, 51 vignete și finaluri de carte și 63 letrine, toate, policrome. Aproape toate cele 65 de *vișuri* sunt copiate din SAV, ca și ilustrațiile (acestea fiind însă

diferit colorate, diferite ca dimensiuni și chiar cu unele modificări în compoziție).

Picu Pătruț întocmește culegerea de *vișuri* intitulată *Vișuri la toate praznicele*. Dintre acestea, 520 pagini cuprind *vișuri* preluate din SAV sau, în câteva cazuri, variante ale acestora. Restul paginilor cuprind alte *vișuri* originale ori preluate de la înaintași sau contemporani. Volumul este ilustrat cu 126 miniaturi, 69 vignete și finaluri de carte și 105 inițiale, toate, în culori. Ilustrațiile sunt preluate în cea mai mare parte din SAV, dar cu alt colorit și cu mici variațiuni de compoziție. Lucrarea are însă 12 ilustrații inedite, realizate între 1860-1862.

În anul 1864, a copiat, pentru biblioteca sa, cartea lui Eugène Sue *Crucea de argint*, 199 pagini, în traducerea lui Ioan Eliade, apărută la București, în 1858, pe care o ilustrează cu nouă miniaturi în culori, pentru ca între 1865-1867 să scrie lucrarea *Tripeasnița al sf. Andrei Criteanul Ierusalimeanul* (zece pagini), caligrafiată cu „extremă îngrijire” (se distinge prin cele 12 letrine de influență barocă), dar și *Miscelaneul VII* (1847), cuprinzând 12 vorbiri, canoane, paraclise, rugăciuni ș.a. (130 pagini). Copiază apoi, pentru biblioteca personală, Cartea I din *Divanul* lui Dimitrie Cantemir, ediția de la Iași, din 1698, pe care a ilustrat-o în culori cu cele două gravuri din volumul lui Cantemir, prelucrate însă de el, și cu patru vignete și o letrină mare, toate în culori. După cele 106 pagini cu textul din Cantemir (căruia îi aduce unele îmbunătățiri de

dinafară, la fel ca boierii de prim rang. Începând din 1812 nu s-a mai bucurat de monopolul cumpărării de furaje pentru armată.

Cuvântul *comis* este de origine bizantină (*cómes*), unde provine din latină: *comisul* era dregătorul care supraveghea grajdul imperial. Din Bizanț, dregătoria a fost preluată de bulgari, care au avut un dregător cu acest titlu și, de la aceștia, a trecut în Țara Românească. Reprezintă ceea ce era *comes stabuli* în organizarea medievală a Occidentului. *Comis* este dubletul lui *conte*, din lat. *comes*, -item.

În Franța, dregătorul numit *connétable* (provenit din *comes stabuli*) a avut o altă evoluție decât *comisul* de la noi: din mai marele peste grajdurile regale, a ajuns comandantul cavaleriei și consilier militar al regelui. Amintesc aici și cazul cuvântului fr. *maréchal* provenit din germanicul *marhskalk*, care însemna „rândas de cai” (compus din *marah* „cal” și *skalk* „servitor”); termenul a servit pentru denumirea unor diverse funcții în armată, ajungând până la aceea de „officier général de l’armée”. În Țara Românească, primul *comis* este menționat la 1415, iar în Moldova, la 1435. Exista și un subaltern al său, *brăniștarul*, care avea în grijă sa brăniștea domnească (= moșie folosită ca pășune și fâneață) de la Bohotin, amintit încă din secolul al XV-lea.

Jitnicherul era un dregător care avea funcții apropiate de cele ale clucerului. Cuvântul care îl desemnează este un termen învechit, explicat prin „dregător care avea grijă de magaziiile de grâne ale armatei sau ale Curții domnești”. Avem a face cu un derivat slav *žitari* de la un cuvânt slav *žito* „grâu”, împrumutat în română (*jitar*), cu sensul „persoană angajată să păzească semănătu-

rile”. Între diversele derivate ale lui *jitar* (*jităreasă*, *jitărie*, *jitărit*) există și *jitniță* (cu varianta *jigniță*) „hambar”, împrumutat din slavul *žitnica*. De la *jitniță* s-a format *jitnicher*, cu sensul arătat mai sus. *Jitnicherul* este amintit în Moldova într-o inscripție din 1558 și se pare că nu avea o importanță socială prea mare (*jitnicherii* erau numiți slugi, nu pani sau dregători). În Țara Românească, dregătoria de *jitnicher* apare în timpul domniei lui Grigore Ghica (1672-1673).

Pitar are sensul de „boier, membru al Divanului, însărcinat cu brutăria Palatului și cu intențența armatei, iar mai târziu, în Muntenia, și cu trăsurile domnitorului”. Dregătoria de *pită* apare, potrivit documentelor, mai devreme în Moldova (în timpul domniei lui Ștefan cel Mare) decât în Țara Românească (la 1489). Cuvântul este un derivat românesc de la *pită* „pâine”, termen regional care circulă și acum în Transilvania. Din română, cuvântul *pită* se pare că a intrat în slavă.

Sluger era un „dregător, slujitor la Curte, intendent principal al Curții și al armatei, boier de rangul al treilea”, titlu rămas onorific după

1783. Este amintit de la 1480, ca membru al Sfatului domnesc. În secolul al XVII-lea este definit ca șef al măcelarilor. În Moldova, prima mențiune a slugerului datează din 1456. În timpul Regulamentului Organic a fost asimilat gradului de sublocotenent și locotenent. Termenul avea variantele *slugar* și *sulgear*. Originea sa este discutabilă. Al. Ciorănescu, în *Dicționarul etimologic al limbii române*, crede că este un derivat de la *slugă*, cu sufixul de agent -ar, fiind vorba, într-un anumit fel, de șeful servitorilor de la Curte. ■

Miniatură din secolul al XV-lea, aparținând unuia dintre cei mai mari pictori ai Renașterii timpurii franceze, Jean Fouquet, și reprezentând înmânarea sabiei conetabilului Franței, Bertrand Duguesclin

Pastila de cuvinte

Continuăm explicațiile pentru denumirile diverselor dregătorii care au existat în trecutul istoriei noastre. După agă (Magazin istoric, nr. 10/ 2012) am ales termenii care îi desemnau pe cei ce se ocupau de aprovizionarea și organizarea Curților domnești.

CLUCER, COMIS, JITNICER, PITAR, SLUGER

Academician MARIUS SALA

Clucer este glosat în dicționare prin „dregător care se ocupa cu organizarea Curții domnești”. Era, în același timp, intendent al armatei și membru al Sfatului sau Divanului (poziția lui ierarhică în Divan a variat în timp, de la locul al șaselea, după ban, vornic, logofăt, spătar și vistier, în Țara Românească, la locul al patrulea, în Moldova din vremea lui D. Cantemir). *Marele clucer* avea sarcina de a procura toate proviziile necesare Curții și avea în subordine unu sau doi *cluceri de arie* „chelarul grânelor”, *un clucer de pivniță* „chelarul pivniței de vinuri”, *un clucer de jigniță* „intendent care asigura rezervele de hrană ale armatei”.

În Moldova clucerul apare la începutul secolului al XV-lea, iar în Țara Românească este menționat în documente din a doua jumătate a aceluiași secol. La originea cuvântului stă termenul slav *ključari*, folosit în documentele slavone (în documentele latine apare cuvântul *claviger*). Atât tremenul slavon, cât și cel latinesc trimit la un cuvânt care însemna „cheie” (slav. *kljuci*, lat. *clavem*), ceea

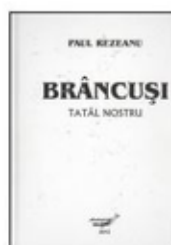
*Pârvu, mare clucer (în dreapta)
frescă din pronaosul bisericii Bucovăț (1574)*

ce sugerează că era dregătorul care păstra cheile magaziiilor Curții domnești. Mai târziu, pentru denumirea acestei funcții se folosea termenul *chelar*, preluat din greacă (*kellaris*) sau din slavonă (*kelar*), care are la origine cuvântul lat. *cellarium* (transmis unor limbi romanice:

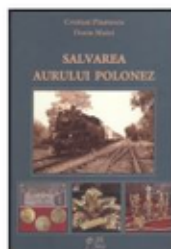
rom. *celar* „cămară”, it. *cellaio*, fr. *cellier*); românescul *chelar* se explică prin intermediul neogrecului *kellari(on)*. *Clucer* este dubletul lui *colcer* „persoană care, la nunțile populare, se ocupă de aprovizionarea cu alimente și băuturi”, care provine din același cuvânt slav, dar prin intermediul pronunțării maghiare *kolcsar*. Acesta din urmă are și derivate: (a) *colceri* „a pregăti mâncarea la cazan” și *colce-riță* „femeie care prepară mâncarea la cazan”.

Comis înseamnă „dregător”, iar *mare comis*, în vechea organizare socială, era un boier de rangul al doilea, mare dregător care avea în sarcina să grajdurile domnești și organizarea paradelor militare de la Bobotează și de Sfântul Gheorghe. Purta căciulă înaltă, cilindrică, din blană de oaie, cu părul pe

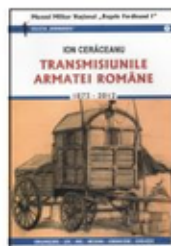
PENTRU BIBLIOTECA DUMNEAVOASTRĂ

● **Paul Rezeanu – BRÂNCUȘI. TATĂL NOSTRU**
Editura Autograf MJM, Craiova, 2012, 706 pp.

● **Cristian Păunescu, Dorin Matei – SALVAREA AURULUI POLONEZ**
Editura Oscar Print, București, 2012, 184 pp. + fotografii

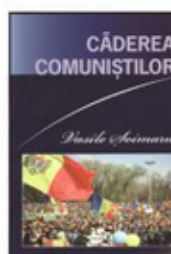
● **Ion Cerăceanu – TRANSMISIUNILE ARMATEI ROMÂNE (1873-2012)**, sub egida Muzeului Militar Național „Regele Ferdinand I”
Editura Militară, București, 2012, 96 pp.

● **BIBLIOGRAFIA ISTORICĂ A ROMÂNIEI XIII, 2009-2010** (sub egida Academiei Române; coord. general Nicolae Edroiu, autori: Mihaela Bedecan, Mircea Birtz, Monica-Gabriela Culic, Stelian Mândruț, Vlad Popovici, Ottmar Trașcă, Lucia Turc, Varga Attila, traducere în limba engleză: Rodica Răfiroiu și Daniela Todor)
Editura Academiei Române, București și Editura Argonaut, Cluj-Napoca, 2011, 797 pp.

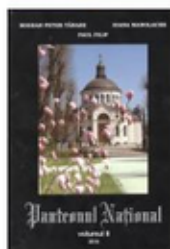
● **70 DE ANI DE LA INTRAREA ROMÂNIEI ÎN AL DOILEA RĂZBOI MONDIAL. CONTRIBUȚIA FORTELOR AERIE NE ROMÂNE ÎN CAMPANIA ANULUI 1941. DOCTRINĂ, INSTRUIRE ȘI ÎNZESTRARE. PERSONALITĂȚI. ACȚIUNI MILITARE** (sub egida Statului Major al Forțelor Aeriene, Școala de Aplicație pentru Forțele Aeriene „Aurel Vlaicu”; volum coordonat de: gen.-lt.dr. Fănică Cârnu, cmdr. Nicolae Grigorie, cmdr. dr. Emil Cimpoca, cmdr. dr. Marius-Adrian Nicoară)
Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, București, 2012, 584 pp.

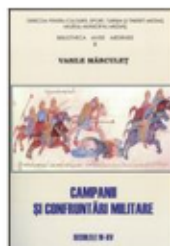
● **Vasile Șoimaru – CĂDEREA COMUNIȘTILOR**
Editura Prometeu, Chișinău, 2010, 144 pp.

● **Daniela Mârza – ÎNVĂȚĂMÂNT ROMÂNESC ÎN TRANSILVANIA. ȘCOLILE ARHIDIECEZE DE ALBA IULIA ȘI FĂGĂRAȘ LA SFÂRȘITUL SECOLULUI AL XIX-LEA ȘI ÎNCEPUTUL SECOLULUI AL XX-lea**
Editura Academiei Române, Centrul de Studii Transilvane, Cluj-Napoca, 2011, 289 pp.

● **Bogdan Peter Tănase, Ioana Manolache, Paul Filip – PANTENUL NAȚIONAL, vol. II**
Editura Tradiție, București, 2010, 330 pp.

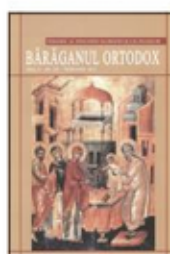
● **Vasile Mărculeț – CAMPANI ȘI CONFRUNTĂRI MILITARE ÎN SECOLELE IV-XV. STUDII DE ISTORIE MILITARĂ**
Editura Sfântul Ierarh Nicolae, Brăila, 2012, 281 pp.

● **Gheorghe Dragomir – ROMANIA ÎNTRE SCUTUL AMERICAN ANTIRACHETĂ ȘI KATUȘA RUSEASCĂ. TIMP ȘI DESTIN**
Editura România în Lume, București, 2012, 433 pp.

● **ARIPI BUZOIENE** (publicație editată de Asociația Română pentru Propagandă și Istoria Aeronauticii „Comandor Mihai Băctanu” Filiala Buzău)
Anul V, Nr. 11/2012

● **BĂRĂGANUL ORTODOX** (periodic al Episcopiei Sloboziei și Călărașilor)
Anul X, nr. 108, mai, 2012

BRUTAR

1

1800. John Adams, al doilea președinte american, doarme la Casa Albă. Este prima noapte în care un președinte american folosește această reședință, încă în construcție. Foarte curând el îi trimite soției un mesaj care conține o minciună: „Draga mea, casa este bună de locuit. Iar acum am nevoie de prezența ta“. Or, doar șase camere sunt oarecum locuibile, dacă nu ești friguros și pretențios în privința confortului. Fără a mai lua în calcul barăile șantierului din jur și noroiul care înconjoară clădirea. Abigail Adams se supune, străbate 1.000 de km și vine la Washington în plină iarnă. Dar nu-i place și, în plus, ea spune totdeauna lucrurilor pe nume. „Este gaura cea mai respingătoare pe care am avut vreodată ocazia să o văd. Este nedemnă de orice activitate“.

7

1934. Sergo Ordjonikidze, care a aderat la partidul bolșevic din 1903 și se consideră prieten bun cu Stalin – din acest motiv permițându-și să-i atragă atenția Tătucului că greșește instituind Marea Teroare și chiar să-l mai vorbească pe la spate –, pleacă într-o misiune în Transcaucazia. Spre seară se retrage în apartamentul unui activist din Baku pentru a lua masa, festin la care participă întreaga conducere de partid a regiunii, inclusiv Beria. Doar era 7 Noiembrie... Imediat după masă Ordjonikidze se simte rău, iar a doua zi i se declanșează o puternică hemoragie digestivă. Vrea să plece totuși la Moscova, dar Stalin îi ordonă să rămână pe loc și să se trateze. Cei mai buni medici ai Transcaucaziei nu găsesc nicio explicație hemoragiei. Mai multe voci vorbesc despre o otrăvă cu efect iritant gastric foarte puternic, administrată la cina din seara de 7. După două luni între viață și moarte, Ordjonikidze decedează, cauza oficială a morții fiind... o criză cardiacă.

8

63 î.H. În fața Senatului și în prezența lui Catilina, consulul Cicero rostește prima *Catilinară*, discursul împotriva conspirației antisenatoriale a patricianului Lucius Sergius Catilina. Este o invectivă, un monument al elocvenței ciceroniene, al cărei țel este să-l determine pe Catilina să se demaște. „O tempora! O mores!“ (Ce vremuri! Ce moravuri!), spune Cicero, ca semn al indignării împotriva degradării vremilor și oamenilor. Expresia rostită de el va rămâne peste veacuri. Catilina se apără destul de slab și părăsește adunarea huiduit, fiind obligat să plece din Roma. În anul următor va muri într-o confruntare cu armata senatorială.

9

1870. La Coulmiers, o așezare situată la 19-20 km de Orléans, francezii obțin prima victorie în războiul franco-prusian. Orașul era ocupat de prusaci și apărat de vreo 20.000 de soldați bavarezi. În fața înaintării celor două coloane franceze, de aproximativ 70.000 de ostași, și fără să le cunoască efectivele, bavarezii ies din Orléans, fiind surprinși de forța atacului adversarului. Rezistă mare parte a zilei, sub o ploaie rece, dar superioritatea numerică a francezilor îi obligă să se retragă, protejați de întineric. A doua zi, de dimineață, armata generalului francez de Paladines intră nestingherită în oraș.

15

1996. În Scoția, în castelul Edinburgh, este readusă cu mare fast Piatra sacră a Destinului, cunoscută și sub numele de Piatra din Scone sau Piatra Încoronării. Este un obiect legendar, din gresie roșie veche, foarte controversat, datând de la sfârșitul secolului al XII-lea și utilizat la încoronarea regilor scoțieni. În 1296, regele englez Edward I a cucerit Scoția și a luat și piatra de la abația din Scone. A dus-o la Westminster Abbey, unde a fost încorporată într-un scaun din stejar, cunoscut sub numele de Scaunul Sfântului Edward, pe care au fost încoronați de atunci încolo mulți monarhi englezi. În 1950 un grup de patru studenți scoțieni sparg catedrala și fură piatra, ducând-o în Scoția. Poliția intervine un an mai târziu și Piatra Încoronării se întoarce la Londra, unde rămâne 45 de ani, până în 1996, când revine la Edinburgh. Oare va fi readusă la Londra la proxima încoronare de la Westminster Abbey?

1912

Gh.Gr. Cantacuzino
(caricatură de epocă)

Ateneul Român

Națiunea „își exprima încrederea în soldații ei”. Parlamentului i se cer noi credite pentru armată. Ziarele au rubrici ca acestea: *Războiul văzut, Turcii și oponenții lor*. Apoi articole de fond: *Noua Turcie* (de critică a Junilor Turci care, imitându-i pe ungurii din monarhia austro-ungară cu maghiarizarea forțată, încercau să islamizeze toate provinciile aflate sub dominație otomană); *Război și pace* (unde se fac pronosticuri despre ce va urma după ocuparea Monastirului de sârbi, a Salonicului de greci, declararea autonomiei albanezilor la Valona și debarcarea europenilor la Istanbul spre a-și proteja conaționalii). Malițioșii pot deduce orientarea belicoasă și din relatările istoricului francez Frantz Funck-Brentano (*Magazin istoric*, nr. 2/1977): în trenul Orient Express, pe ruta Orșova-București, se vindeau pălării și corsete Ioana d'Arc, după numele eroinei franceze care a scăpat țara de ocupația engleză.

România, prin oameni politici și presă, pregătește spiritele în vederea unei virtuale intervenții. În foaia italiană *La stampa*, Take Ionescu justifică pregătirile de război ale țării sale ca fiind „un corolar decisiv spre a da politicii românești tot ajutorul de care dispune România”. Iar în *Corriere della sera* apare articolul *Situația și aspirațiile României*: dacă Bulgaria, victorioasă pentru moment, își sporește teritoriul, românii vor dori rectificarea frontierelor dobrogene și participarea la conferința de pace postbelică. Ziarul *Viitorul* oferă un premiu de 200 de franci pentru versurile „unui imn eroic de însuflețire a inimilor”. *L'indépendance roumaine* invită clar: *Sub drapel!* Publicația franceză *Le Gaulois* anunță explicit: „În Balcani e victoria împotriva Semilunei, dar Bulgaria și România se luptă pentru supremație”.

În acest context, A.D. Xenopol discută legitimitatea stăpânirii românești asupra Dobrogei, ca și ocuparea Silistrei pentru consolidarea frontierei sudice. Problema macedoneană este din nou la ordinea zilei. Iradeaua Sultanului, din 1905, pentru recunoașterea naționalităților, rămăsese literă moartă, încât după cum evoluau lucrurile, locuitorii aceluia spațiu geografic aveau să devină în curând cetățeni greci, bulgari, sârbi sau albanezi. Liga culturală și Societatea macedo-română organizează un ciclu de conferințe la Ateneu. Acolo, prof. Vasile Pârvan susține categoric: României îi trebuie Cadrilaterul; interesele țării noastre nu sunt aceleași cu ale Austro-Ungariei; ne trebuie o cale ferată până la Marea Adriatică, iar dacă bulgarii ocupă Dardanelele, „vom interveni militarmente”. Senatorul aromân Nic. Batzaria polemizează în *Le jeune turc* din Istanbul cu foaia franceză *Le Temps* pe seama necesității existenței statului albanezilor, căci „niciun european n-a păstrat mai bine chipul primitiv al rasei”.

Și românii din Viena cer guvernului austriac să-i sprijine pe macedoneni și albanezi spre a-și declara independența. Subiectul e păstrat în atenția opiniei publice și prin foiletoane, precum cel al lui Jules Brun, *Bătrânul din munți* (Roman din Pind)

Dar există și alt mod de abordare a stării de război din vecinătate. România răspunde favorabil cererii otomanilor de a importa unt, conserve, legume, pesmeți, tricouri și flanele. Crucea Roșie trimite la Istanbul mai multe ambulanțe conduse de doctorul Victor Gomoiu. Face același lucru pentru Belgrad și Gorna Oreahovița (Bulgaria). Husein Djahid bei, ziaristul care scotea foaia *Tamin* la Istanbul, e găzduit la București, unde

GEORGETA FILITTI

Desfășurarea primului război balcanic (octombrie 1912-mai 1913), în apropierea hotarelor României (Magazin istoric, nr. 12/2003), generează o stare de spirit plină de îngrijorare. Se profilează o viitoare implicare, se fac pronosticuri și consensul politic întârzie să se producă. În același timp, economia funcționează, cultura se diversifică, societatea românească împăcându-se parcă cu gândul că războiul de la orizont va însemna o primenire a întregii lumi.

La 35 de ani de la Războiul de Independență, românii simt umbra amenințătoare a unui conflict internațional aproape de hotarele lor. Declanșarea primei conflagrații balcanice a însemnat ridicarea creștinilor greci, bulgari, albanezi, sârbi, muntenegreni împotriva Porții Otomane. Europa întreagă era conștientă de pericol, intuind că asistă de fapt la preliminariile unei confruntări generale. „Trăim timpuri neliniștite“, rezuma atmosfera prim-ministrul britanic, lordul Asquith.

La București, formula impusă de atâtea ori de regele Carol I, a succesiunii la guvernare, după propria sa alchimie, a liberalilor și conservatorilor, dă greș. Al treilea partid în preferințele electoratului devine cel con-

servator democrat, condus de Take Ionescu. Neiubit de rege, el intră totuși ca ministru de Interne în Ministerul Titu Maiorescu și această fisură în unitatea conservatorilor generează lupte politice nesfârșite. La criticile opoziției liberale se adaugă sarcasmele conservatorilor lui P.P. Carp și acuzele „bizantinilor“ lui Gh.Gr. Cantacuzino.

Evident, situația din Balcani preocupa întreaga societate românească și mesajul regal de la deschiderea Parlamentului – adevărată mostră de abilitate politică – arăta încotro se îndrepta România, gata a duce „o luptă politică de moderație și de pace în limite compatibile cu interesele superioare ale țării“.

1912

Teatrul Național din București

Dr. Victor Gomoiu la un spital militar

Macedonski. Tot el își lansează volumul *Flori sacre*, la Ateneul Român. La Teatrul Național revine ca director Alex. Davila și montează, cu mare succes, piesele *Fântâna Blandusiei* de Vasile Alecsandri și *Ariciul și sobolul* de Victor Eftimiu. La Ateneu se deschide expoziția de pictură Nicolae Vermont („poet, visător, delicat și în același timp om de spirit“, comentează presa) și de pictură și ceramică Marinescu Vâlsan („adevărat regal pentru esteți, amintind de ornamentica bizantină din mănăstirile noastre“). La Casa Școalelor se inaugurează muzeul pedagogic, iar ministrul Instrucțiunii Publice – cu bine cunoscuta neliști a titularilor acestui minister schimbă din nou regulile pentru estimarea elevilor la sfârșit de an: notele la muzică, desen și gimnastică nu sunt ținute în seamă.

La Paris se înființează revista *Parthenon*, unde vor colabora Elena Văcărescu (președintă de onoare a colegiului de redacție), Alex. Lahovari, Em. Porumbaru, N. Titulescu. La Haga se deschide o expoziție de covoare românești.

În materie de filme, pelicula *Noaptea Parisului* e apreciată ca „senzațională“, dar e interzisă femeilor, fetelor și elevilor.

Evenimentul care a îndurerat pe mai toți românii a fost moartea, la Berlin, a celui care „își ascundea sensibilitatea sub masca râsului“ – I.L. Caragiale. După ce trenul cu trupul neînsuflețit al dramaturgului a răstăcit ore în șir pe liniile de triaj din Gara de Nord, sicriul a fost depus la biserica Sf. Gheorghe. Ca o precauție bizară, familia a dat publicității un anunț prin care preciza din cine e compusă (soție, doi fii, o fiică), pentru ca „alții să nu facă lucruri nedelicate“. L-au omagiat postum Take Ionescu, B.Șt. Delavrancea, M. Sadoveanu, M. Dragomirescu, Al. Davila.

Îngrijorarea pentru iminența războiului nu-i împiedică pe români să afle și să se minuneze de curiozități. De la noi și de aiurea. În ziare apar reclame la *bomboane orientale* (semn distinctiv: stea cu semilună) pentru dinți stricați; pentru migrene, *nevralgin jurist*. La rubrica nostalgică *Bucureștii ce se duc*, cineva regreta plecarea țiganilor italieni cu flașnete și papagali dresați să tragă bilete prezicătoare.

Introducerea omnibuzelor electrice pe Bd. Elisabeta din București, primită, cine știe de ce, cu rezervă de orășeni, amintește de o poveste asemănătoare, întâmplată cu 200 de ani în urmă la Paris: când s-au introdus acolo omnibuzele cu cai, lumea le-a refuzat. Ludovic al XIV-lea, Regele Soare, s-a suit însă demonstrativ într-unul dintre ele și atunci toți parizienii s-au bulucit în noua mașinărie.

Ingeniozitatea chinezilor rămâne, desigur, neegalată: pentru a se proteja de frig, își căptușesc hainele cu ziare. Cele mai călduroase s-au vădit a fi cele importate din Europa.

În orașul Linge (California, S.U.A.) poliștii au primit câte o cutie în valoare de trei dolari, cu ace, ață, pieptene, foarfeci, pudră de orez – pentru a veni în ajutorul femeilor cochete. „Fiți promți ca pompierii la foc“, suna recomandarea șefilor lor. Gazetarul român comenta visător: „Galanterie americană!“

Un testament de acum 700 de ani poate da și azi fiori: regele Eduard I al Angliei (1272-1307; din 1296 și al Scoției) i-a cerut fiului său să-l fiarbă într-un cazan, până îi va cădea carnea de pe oase, s-o îngroape creștinește, iar ciolanele rămase să le păstreze ca o amuletă contra scoțienilor ce s-ar răscula contra sa. Urmașul n-a respectat totuși dorința testatorului și l-a îngropat, în întregime, ca bun creștin ce trebuia să fie... ■

Alexandru Macedonski

I.L. Caragiale

1912

își continuă activitatea editorială (chiar dacă acum publicația sa era confiscată dacă pătrundea în capitala otomană). Elevii turci din Iași sunt ajutați să se repatrieze pentru a-și servi țara. În fine, presa românească îi compătimește pe parizieni, care au pierdut 4.000 de croitori sârbi și bulgari, repatriați în același scop.

Tot din ziare lumea află de o legendă care stă să devină realitate: dacă țarul Ferdinand al Bulgariei va intra în Istanbul, o va face prin Poarta Aurită, ca să meargă la Ediculă. Constantin Dragases, ultimul împărat bizantin, murise la 29 mai 1453 pe pragul Porții, și Mehmed al II-lea Cuceritorul l-a călcat în picioare ca să intre. Ca profeția revenirii unui creștin să nu se împlinească, poarta fusese zidită. Acum trebuia dărâmată zidirea și din stânga ei avea să iasă un preot care să continue slujba întreruptă la 1453...

Echo de Paris abordează realist, ca o concluzie pentru luna noiembrie 1912, situația din Balcani și Asia Mică: se pregătește o pace șchioapă și nepotrivită, care va păstra vechile rivalități, dușmăni și competiții – toate propice unui viitor război. Iar o foaie germană scria vizionar: „Un război general înseamnă triumful lumii noi asupra celei vechi!” Dar cu ce preț?

România profundă, cea prin care, până la urmă, se realiza progresul, fie și lent, al societății, are alte griji. Banca Națională demarează, prin guvernatorul Anton Carp, un adevărat plan de susținere a întreprinzătorilor autohtoni: negustori cu afaceri stagnante din cauza crizei și a datoriilor, industriași fără lichidități pentru procurarea de materii prime, achitarea salariilor și desfacerea producției, agricultori cu cerealele stocate în hambare și fără fonduri pentru transport,

viticultori cu producția nevândută și amenințată de frig. Astfel Banca Națională a disponibilizat 30 de milioane de franci, angajându-se să mărească, la cerere, acest credit.

Congresul agronomic se deschide la București cu o conferință a lui Nicolae Iorga despre *Trecutul agriculturii românești*. Se discută crearea unei Academii de Comerț, iar Nicolae Xenopol, ministrul Industriei și Comerțului, instituie medalia *Meritul comercial și industrial*. Desigur, tot pentru promovare economică, are loc și reuniunea Societății agronomice române, unde N. Iorga vorbește din nou despre *Politica externă a țărilor agricole*.

Urmează un program eteroclit de ateneu popular: versuri de Octavian Goga, recitate de Maria Filotti, arii interpretate de Locusteanu, un monolog umoristic, piese pentru pian oferite de d. Fuchs... În fine, Societatea pentru protecția animalelor oferă pistoale Behr pentru sacrificările de la abator, în locul punctiei cefalice, socotită „barbară”. Al. Polizu Micșunești e trimis în Rusia pentru a studia industria petrolieră, în special funcționarea și rentabilitatea conductei Baku-Batumi. Aceasta costase 21 de milioane de franci și între 1900 și 1912 avusese beneficii de 34 de milioane de franci. Trimisul român informează că industria petrolieră rusească era creația familiei suedeze Nobel, care construise rafinării și conducte la Marea Caspică.

La Expoziția poliției științifice de la Roma, dr. N. Minovici primește medalia de aur pentru procedeele de fotografiere și identificare a cadavrelor mutilate și putrezite. Aceeași distincție e oferită și fratelui său, dr. M. Minovici, directorul Institutului medico-legal.

În spațiul cultural e activ „Cercul Prietenii Analelor”, unde conferențiază Alexandru

proportii a avut loc la 18 aprilie 1917 la Odessa, la care au participat peste 10.000 de soldați, ofițeri, studenți, preoți basarabeni. În acest oraș și-au desfășurat activitatea mai multe organizații cu caracter național ale militarilor moldoveni din unitățile armatei ruse de pe Frontul Român.

În zilele următoare, la Chișinău s-a întrunit Congresul Preoților și al Învățătorilor. Participanții au cerut mitropolit român, autonomie și constituirea unui „înalt sfat” cu atribuții legislative și executive. În rândurile intelectualității basarabene se discuta necesitatea creării unui partid românesc, care să conducă lupta de eliberare națională. O astfel de formațiune, numită Partidul Național Moldovenesc, a fost creată la 2 aprilie 1917. Președinte de onoare a fost ales Vasile Stroescu, iar vicepreședinți Vladimir Herța și Paul Gore (*Magazin istoric*, nr. 6/1990; 3/1998; 5/2004).

La 9 aprilie a fost publicat programul partidului nou creat, care avea drept deziderat principal „dobândirea drepturilor cetățenești și naționale pentru moldovenii din Basarabia și de dincolo de Nistru”. Printre prevederile programului erau introducerea limbii române în toate sferile de activitate publică, autonomia bisericii, împrăștierea țăranilor etc. Era prevăzută înființarea unei „Diete provinciale” (Sfatul Țării; *Magazin istoric*, nr. 12/1993). Secții ale acestui partid au fost deschise în toate centrele județene ale Basarabiei. „Partidul Național Moldovenesc – scria ziarul *Cuvânt Moldovenesc*, din 9 aprilie 1917 – va lupta pentru dobândirea celei mai largi autonomii administrative, judecătorești,

Paul Gore

bisericești, școlare și economice a Basarabiei. Rămânând legată și de aici încolo de Rusia prin legile de interes de obște, Basarabia va avea să-și cârmuiască singură viața ei din lăuntru, ținând seama de legăturile naționale ale tuturor locuitorilor ei”.

Toate legile care priveau „viața din lăuntru a Basarabiei – continua ziarul amintit – să le întocmească Dieta provincială (Sfatul Țării), potrivit obiceiurilor vechi și nevoilor de acum ale țării. Administrația (ocârmuirea locală) și judecățile să se îndeplinească, de sus până jos, de către slujbași ieșiți din sânul poporului și în limba poporului”. Limba rusă urma să fie folosită „numai pentru legăturile cu stăpânirea de sus. În școlile de toate treptele limba de predare să fie limba națională a poporului. Limba rusească se va învăța în școli ca obiect de învățământ (ca învățatură deosebită)”. Biserica trebuia să aibă „autonomia ei, adică să se cârmuiască singură; ea să alcătuiască o Mitropolie deosebită cu arhieru moldovean în frunte. Preoții să fie crescuți în limba moldovenească și toate slujbele bisericești să le facă în această limbă.”

Se mai preconiza ca moldovenii „să nu fie duși la oaste

în afară de Basarabia și să învețe aici pe loc slujba ostășească în limba moldovenească. Limba rusească să rămână numai pentru comanda mai înaltă. Colonizarea, adică aducerea și așezarea străinilor pe pământul Basarabiei, să se oprească și să li se dea pământ sătenilor plugari care n-au pământ sau n-au de ajuns”.

În vara anului 1917 s-a intensificat mișcarea pentru renaștere națională a militarilor moldoveni din armata rusă. Ostașii moldoveni de la Odessa, conduși de către maiorul de stat major Em. Catelly, au înaintat noi revendicări naționale care au impulsionat mișcarea de emancipare a românilor basarabeni, optând cu perseverență pentru autonomia Basarabiei. Mișcarea a luat amploare după ce Rada (Parlamentul) Ucrainei autonome și-a manifestat intenția de a încorpora Basarabia în componența ei. Împotriva acestei tendințe a Ucrainei a protestat Comitetul Central Executiv Moldovenesc al Soldaților și Ofițerilor, creat la Chișinău la 23 iulie 1917 (*Magazin istoric*, nr. 3/1991).

Același Comitet a convocat la Chișinău Congresul Militar Moldovenesc, la care au participat circa 800 de delegați, care reprezentau toate garnizoanele și fronturile armatei ruse. Au fost adoptate mai multe rezoluții de o deosebită importanță, printre care proclamarea autonomiei Basarabiei în componența Republicii Federative Democratice Ruse și constituirea Sfatului Țării. Congresul a determinat și structura Sfatului Țării. Mandatele de deputați aveau să fie repartizate conform structurii naționale și

27 MARTIE 1918. BASARABIA REVINE ACASĂ

Demonstrație pe străzile Odesei

Dr. ION VARTA

În 1917-1918, lupta basarabenilor împotriva politicii de deznăționalizare promovată de Rusia țaristă (Magazin istoric, nr. 1-10/2012) a intrat în faza decisivă.

Era război. Rusia cunoștea un proces de disoluție, iar la 7 noiembrie 1917 (stil nou) revoluția bolșevică a triumfat, instaurând puterea Sovietelor (Magazin istoric, nr. 10-12/1991; 1, 2/1992; 3-5/2004).

În acest context, forțele patriotice din Basarabia au reușit să-și coordoneze acțiunile în vederea realizării unirii cu Patria mamă, România.

În urma intrării României în Primul Război Mondial (*Magazin istoric*, nr. 8/2006), administrația țaristă din Basarabia își sporise măsurile, pentru ca în localități să nu fie admise niciun fel de manifestații, mai ales cu pronunțat caracter patriotic. În caz de împotrivire erau prevăzute acțiuni extreme. Șeful poliției din Chișinău raporta guvernatorului despre gradul de pregătire a poliției orașenești, care, în caz de necesitate, urma să intervină de comun acord cu garnizoana militară a orașului.

Un prim pas - autodeterminarea

Tot în scopul evitării unor eventuale complicații au fost

expulzați din ținut câteva sute de români basarabeni care continuau a fi considerați supuși austrieci (părinții și bunicii lor veniseră în Basarabia din Transilvania încă în perioada colonizării Basarabiei). Erau expulzați în baza unui ordin special al șefului Districtului Militar Odessa și al guvernatorului general, fiindu-le interzisă rămânerea în acele locuri pe toată durata stării de război. De altfel, un destin similar l-au avut capii de familie de origine germană, precum și cei de proveniență bulgară. Înainte ca aceștia să fie expulzați din Basarabia, le-au fost confiscate averile. Abia după Unirea Basarabiei cu România, toate aceste familii au fost repuse în dreptu-

rile lor de proprietate, fiindu-le restituite bunurile confiscate de autoritățile imperiale ruse în timpul Primului Război Mondial.

În urma revoluției din februarie 1917 și odată cu prăbușirea autocrației, au fost anulate o bună parte dintre restricțiile impuse anterior de autoritățile țariste. Drept urmare, acțiunile naționale ale românilor basarabeni s-au putut manifesta cu mai multă vigoare, căpătând un caracter unitar și transformându-se în mișcare de eliberare națională. A câștigat teren ideea autodeterminării naționale, căreia i s-a dat un contur concret în timpul mai multor reuniuni ale reprezentanților românilor basarabeni. O întrunire de

O parte a membrilor Sfatului Țării

instaleze pe cale militară un regim comunist în Basarabia, dar nu a izbutit.

Declarația de independență era privită de mulți intelectuali basarabeni ca un act de desprindere de Rusia, care deschidea posibilitatea unei eventuale uniri cu România. Elita proromânească, încurajată de prezența armatei române, avea să joace un rol important în evenimentele din primăvara anului 1918. Pe parcursul lunii martie zemstva din județul Bălți, apoi Uniunea Marilor Proprietari din Basarabia, adunarea generală a zemstvei din Soroca (cu participarea reprezentanților marilor proprietari, ai clerului, ai corpului didactic și ai consiliului orășenesc), precum și zemstva din județul Orhei s-au pronunțat în favoarea unirii Basarabiei cu România.

La 27 martie 1918, din 125 deputați prezenți în sala unde s-a întrunit Sfatul Țării, 86 au votat Unirea, 3 au fost împotriva, iar 36 s-au abținut.

Unirea s-a înfăptuit în baza a 11 condiții, care prevedeau păstrarea unor particularități și drepturi locale. Conform acestor prevederi, Sfatul Țării își continua activitatea în scopul realizării reformei agrare, iar hotărârile lui în această problemă trebuia să fie recunoscute de Guvernul român. Sfatul Țării, ca organ executiv central al autonomiei provinciale, avea dreptul să adopte bugetul local, să exercite controlul asupra instituțiilor administrative. Se mențineau legile în vigoare și structura administrativă existentă (zemstvele, dumele orășenești). Provincia urma să fie reprezentată în Parlamentul de la București proporțional cu numărul ei de locuitori, doi reprezentanți ai guvernului român urmând să fie aleși din rândul parlamentarilor basarabeni. Prin aceste condiții, arăta ziarul *Sfatul Țării*, din 30 martie 1918, românii basarabeni căutau să-și garanteze dez-

voltarea democratică stabilă a provinciei pe viitor.

La 30 martie delegația Sfatului Țării, condusă de Ion Inculeț, Pan Halippa și Constantin Stere, a înmănat la Iași regelui Ferdinand I Actul de Unire, care a fost promulgat prin Decretul Regal din 9 aprilie 1918.

Unirea Basarabiei cu România a salvat această provincie de la bolșevizarea ei, așa cum s-a întâmplat rapid cu alte teritorii ale fostului Imperiu Rus.

Sfatul Țării și-a continuat activitatea, până la data adopțării Legii agrare pentru Basarabia, autodizolvându-se la 2 decembrie 1918, când a votat unirea necondiționată a ținutului cu România. Basarabia a revenit astfel, cu deplin temei, în granițele firești ale României Mari făurite la 1 Decembrie 1918, alături de celelalte provincii surori, Bucovina și Transilvania, care suferiseră și ele, timp de veacuri, stăpânirea străină. ■

ponderii partidelor politice existente.

A fost ales și un birou special pentru organizarea Sfatului Țării, care a reușit să pregătească convocarea acestuia. Ședința inaugurală a primului Parlament al Basarabiei – Sfatul Țării – a avut loc la Chișinău, în incinta Liceului de băieți. În debutul ședinței în sală a fost introdus tricolorul românesc și a fost intonat imnul *Deșteaptă-te Române!* Atare elemente conferau o semnificație mai mult decât evidentă cursului pe care trebuia să-l urmeze mișcarea de eliberare națională a românilor basarabeni, cel al reîntregirii Moldovei sfărțate de Imperiul Rus la 1812 cu restul națiunii române. Din numărul total de 150 de membri, deputații moldoveni reprezentau 70%, iar cei ai minorităților etnice – 30%. Zece locuri erau prevăzute pentru românii transnistreni. În cadrul Sfatului Țării s-au creat câteva facțiuni. Cea mai reprezentativă era Blocul Moldovenesc, constituit din deputați aleși la Congresul Militar, de Partidul Național Moldovenesc, din reprezentanții mai multor organizații obștești, culturale, profesionale. Urma Facțiunea Socialistă, alcătuită din reprezentanți ai grupărilor socialiste, din unii deputați ai țăranilor, ai populației ruse și ucrainene. Facțiunea Minorităților întrunea reprezentanții comunităților bulgară, evreiască, poloneză, armeană și germană. Președinte al Sfatului Țării a fost ales Ion Inculeț.

Prin constituirea Sfatului Țării basarabeni și-au exprimat ferm vo-

ința de autodeterminare națională și reîntregire națională.

La Iași, cu Actul de Unire

La 2 decembrie 1917 Sfatul Țării a proclamat Republica Populară (Democratică) Moldovenească Autonomă, ca parte componentă a unei federații de state democratice, care urma să fie creată pe teritoriul fostului Imperiu Rus. În *Declarația* votată de deputați se menționa că până la convocarea Adunării Populare a Republicii Moldovenești, aleasă prin vot universal, direct și secret, după sistemul proporțional, puterea supremă legislativă era reprezentată de Sfatul Țării, iar cea executivă de Consiliul Directorilor Generali.

Declarația trasa programul de activitate al „Sfatului Țării”: convocarea Adunării Populare, organizarea alegerilor în organele autoadministrării locale, organizarea armatei naționale, repartizarea

tuturor pământurilor fără răscumpărare celor care le lucrează, egalitatea în drepturi a tuturor naționalităților din Republica Moldovenească. Președinte al Consiliului Directorilor Generali a fost numit Pantelimon Erhan.

Toate acestea aveau loc în condiții destul de dificile. La mijlocul lui decembrie armata rusă se retrăgea de pe frontul din România în mod dezorganizat prin Basarabia, săvârșind acte de jaf, crime, distrugerii în masă. Armata națională moldovenească era abia în stadiul de constituire.

La 5 ianuarie 1918 Blocul Moldovenesc a hotărât să trimită la Iași o delegație pentru a cere intervenția armatei române în Basarabia. Guvernul român a examinat această cerere și a coordonat acțiunea de trimitere a trupelor peste Prut cu reprezentanții Antantei, precum și cu comandantul armatei ruse de pe front – generalul Șerbașev. La 13 ianuarie 1918 trupele române au intrat în Chișinău, ceea ce a pus capăt anarhiei în Basarabia.

Odată cu proclamarea independenței Ucrainei, legăturile Basarabiei cu Rusia s-au întrerupt. În aceste împrejurări, la 24 ianuarie 1918 Sfatul Țării a votat în unanimitate *Declarația de independență a Republicii Democratice Moldovenești*. Prin acest act Basarabia, încerca să devină subiect de drept internațional. Dar puterile europene au refuzat să recunoască independența Republicii Moldovenești și nu i-au admis delegații la tratativele de pace. Rusia Sovietică a încercat să

zisul „Hotel Lambert“), cât și cea denumită democrație, adunată în jurul istoricului Joachim Lelewel, fost profesor la Universitatea din Vilnius. Amintim că opera istoricului a fost profund studiată de Bălcescu la Biblioteca Poloneză din Paris. Experiența acestor lideri și a colaboratorilor lor, idealurile de luptă care îi călăuzeau pentru cucerirea neamului țării lor aflate sub împilare rusească, prusacă și austriacă i-au inspirat pe tinerii români.

Copia primului document cu caracter organizatoric al emigrației românești din afara granițelor se află la secția de manuscrise a Academiei Române, document ce provine din arhiva N. Bălcescu (donatie făcută Academiei în 1961), înregistrată sub forma „Bălcescu-Rosetti Jurnal“ (BAR I Acte – 22, 2 pag.).

E vorba de Jurnalul (Procesul-verbal, cum am putea să îl denumim azi) în care sunt consemnate rezultatele primei întruniri a exilaților, ținută la Istanbul, la 8 martie 1849, în cadrul căreia cei prezenți au chibzuit „că interesul național cere ca ambele emigrații ro-

mâne din Moldova și Țeara Românească să se împreune sub o singură direcție, care să lucreze pe lângă cabinetele și popoarele europene pentru unirea ambelor Principate într-un sigur stat sub suzeranitatea turcă și dobândirea dreptului d-a provoca pe temeiul autonomiei țărilor o reformă potrivită cu treburile societății noastre“.

Se vorbește, în continuare, de necesitatea unei conduceri unice, deoarece „pentru a putea trage conștiința cabinetelor și a lega relațiuni intime cu dănele este neapărat a încredința această direcție căreia i se va supune toată emigrația unui singur individ“.

„Această chipsuire a noastră se va face cunoscută tuturor fraților emigrați din celelalte locuri prin dd. Radu Rosetti și N. Bălcescu, ce sunt numiți secretari“.

Jurnalul este iscălit de Teodor [indescifrabil, probabil Râșcan – N.M.], F. Zelic, I. Ghica, I. Bălăceanu, C. Alecsandrescu, M. Marghiloman, N. Catargiu, D. Gergel, N. Bălcescu, R. Rosetti, M. Serghiescu, N. Ipătescu.

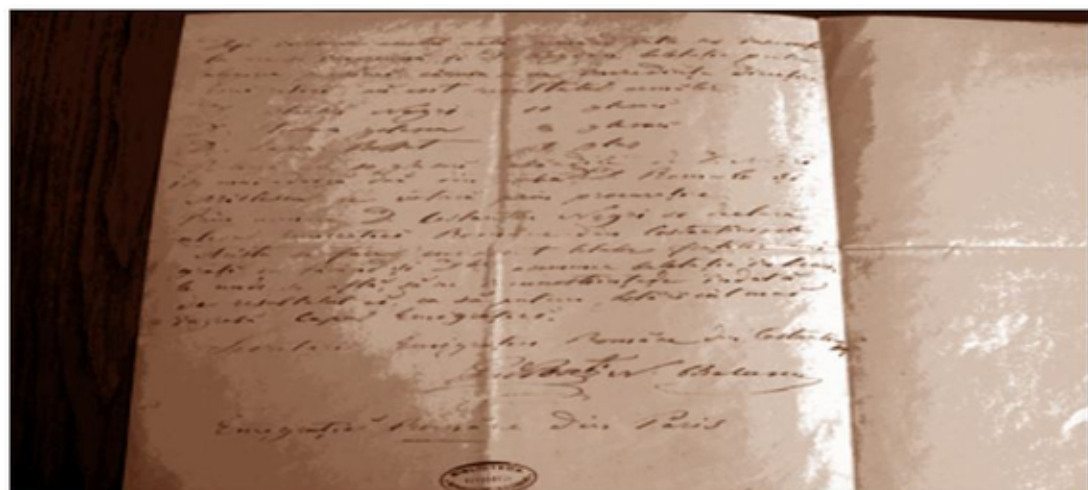
Documentul continuă cu precizarea: „După încheierea

acestui act stabil în text [urmând] între sus însemnații la care se împreună și D. Bogdan s-a votat [în text – balotat] pentru alegerea persoanei căruia se va încredința direcțiunea Emigrației; au ieșit rezultatul următor: D. Constantin Negri – 10 glasuri; D. Ștefan Golescu – 2 glasuri; D. Lascăr [indescifrabil] – 1 glas.

Pe lângă cele 10 glasuri dobândite de D. Negri i se mai adaugă două din partea dd. Romalo și Miculescu, ce vorară prin procurație. Prin urmare, d. Constantin Negri se declară alesul emigrației române din Constantinopol“.

„Aceasta [prevederile documentului] se face cunoscut tuturor fraților emigranți ca făcând și d-lor asemenea alegeri [balotație] în locurile unde se află, să ne încunoștințeze îndată de rezultatul ei, ca să putem hotărî cât mai îngrabă Capul Emigrației“.

Jurnalul (Procesul-verbal) a fost semnat de „secretarii emigrației române din Constantinopol“: Rosetti – N. Bălcescu. Urmează mențiunea: „Emigrația României din Paris“. ■

Câteva rânduri din finalul Jurnalului (Procesului-verbal)

Constantin Negri

1849. ALESUL EMIGRAȚIEI DIN ISTANBUL

Istanbulul vremii

NICOLAE MAREȘ

După înfrângerea Revoluției de la 1848 din Țara Românească, o parte dintre participanți au fost întemnițați, iar alții au luat drumul exilului, ajungând la Giurgiu, escortați fiind de două escadroane otomane de cavalerie, și nu la Brașov, cum li se promisese unora dintre ei. De la Rusciuk, cei 15 prizonieri au fost imbarcați, la începutul lui octombrie stil nou, pe ghimii (opt într-una și șapte în cealaltă) și duși spre Vidin, apoi spre Fetislam, unde au fost din nou întemnițați. De-aici au ajuns la Ada Kaleh, de unde au fost obligați să emigreze, deoarece la București, caimacamul Constantin Cantacuzino decretase: „aflarea lor [a revoluționarilor] în țară nu se poate împăca cu ordinea și siguranța publică”.

Printre exilați, alături de Nicolae Bălcescu, se aflau: C.A. Rosetti, D. Bolintineanu, I.C. Brătianu, Ioan Voinescu II, Ioan Ionescu de la Brad, Gr. Ipătescu și A. Zane. Eliberându-se, așadar, de sub paza otomană, Bălcescu, Dimitrie Bolintineanu și Alexandru C. Goleșcu-Albu s-au îndreptat spre Sibiu (unde au ajuns în noiembrie), pentru a se lămuri „asupra stării țării”. Restul revoluționarilor s-au îndreptat spre Viena. O dată ajunși la Sibiu, revoluționarii munteni au constatat succesul românilor transilvăneni în „războiul barbar” în care se găseau confrunțați; au deplâns, totodată, „nebulia un-

gurilor” adică a acelor conducători ai revoluției din Ungaria care nu înțeleseseră necesitatea realizării unui acord între cele două națiuni și cele două revoluții.

De la Sibiu, Bălcescu a plecat la Brașov, unde se aflau peste 70 de revoluționari munteni, care constituiseră Societatea emigraților români din România. Disputele mai vechi dintre aceștia vor continua, iar periplul lui Bălcescu avea să treacă prin Pancevo, via Belgrad, și Trieste, până la Atena. Mai departe, din Grecia, revoluționarul român a ajuns la Istanbul, la 17 februarie/1 martie 1849, unde îl va reîntâlni pe vechiul și bunul său

prieten Ion Ghica, cu care va analiza situația din țară.

Exact la începutul lunii martie 1849, ei vor convoca prima întrunire de organizare a emigrației române care trăia peste fruntașii țării. Nu excludem că în demersul lor ar fi fost inspirați de polonezi, deoarece de la Câmpineanu până la Nicolae Bălcescu, Ion Ghica și Rosetti, tinerii români aflați la studii la Paris au avut prilejul să cunoască nemijlocit modul în care se organizase și funcționa Marea Emigrație poloneză din Franța, atât cea grupată în jurul prințului Adam Czartoryski (mișcarea conservatoare, așa-

Participanții la un concurs de schi organizat la Sinaia

madame Gerase, fie de coana Vavi sau familia Cogniet, care la București era proprietara distileriei „Bresson“. Ne ospătam împăratește până la ore de noapte târzii.

Dimineța, la program, eram cu ochii cârpiți. La vila „Ungarth“, seratele și balurile mascate se țineau lanț, în scop de binefacere, sub diferite patronaje care mai de care. La unul dintre aceste baluri, ceata noastră în cap cu maiorul Nuță Argeșanu am intrat în plină petrecere costumați, unii apași, alții cowboy, alții [indescifrabil] etc., cu armonică, cu pistoale din care trăgeam aprig. S-a produs o panică grozavă, cu țipete, cu leșinuri, până când, în cele din urmă, lumea s-a dumirit și i-a venit inima la loc. Pe chestia aceasta am tras un chef până la ziuă, când am încălțat schiurile și ne-am suit la „Stâna Regală“. Acolo erau în plin antrenament frații Calista și frații Pascu. Când ne-au văzut, s-au speriat și ei și au luat-o la fugă care pe unde nimereau. Degeaba i-am strigat să le dăm binețe.

Și elevele, și elevii petreceau destul de bine. La Mănăstirea Sinaia era stareț un călugăr tare bătrân, surd și aproape orb. Fac-totum era însă călugărul Nicodim, în tinerețe fost plutonier. Mare jucător de cărți, bun sugaci și iubitor de mândre. Îi spuneam Popicu. I-a ieșit vestea că știe să ghicească în cafea, în cărți, în bobi etc. Fetele de la O.N.E.F. au dat năvală în chilia lui. Le cinstea cu vinișor fier, cu dulceturi și le citea din ceasloave. Mai de ochii lumii, ne mai invita și pe noi din când în când. Noi duceam vinul și lăutarii, și el ne pregătea ciorba de fasole cu ciolan și cu murături neîntrecute. „Oițele Domnului“, mai toate basarabence, ne cântau rusește și mângâiau toca precuciviosului frate Nicodim și ne jucau năstrușnic căzăceasca.

Se apropiau campionatele de bob și ceata noastră a hotărât să participăm și noi. Am dat o fugă la Brașov și, la atelierul de reparații al Corpului Vânători de Munte, am rugat să ne construiască un bob. Zis și făcut. Peste o săptămână am avut gata un fel de

bob (două săniute cuplate, cu volan) cu patru locuri. Am început antrenamentul și într-o seară Principele Carol, făcându-și plimbarea prin fața Castelului Peleş, ne zărește în plină activitate. Ne oprește și începe să rădă: „Cine-i căpitanul echipei?“ „Eu“, i-am răspuns. „Bine, Scârnci, acesta-i bob? Este caricatură, nu altceva. Vă faceți de râs! Du-te la Ștefanovici și alege-ți din remiză bobul care-ți convine“.

Adoua zi dimineată, toată echipa l-am luat din pat pe intendentul Castelului și ne-am ales dintre cele patru boburi pe cel mai arătos. Se chema „Ilderim“ (Fulgerul) și ne-am hotărât să-i schimbăm porecla în renume. Avea un volan mare de auto „Minerva“, cu patru locuri. Ce mai încoace încolo, bob, nu jucărie!

În afara orelor de program, ne antrenam de zor. Ne-am înscris pentru concurs plătind taxele respective.

Au început să sosească echipe din Brașov (căpitanul Seiculescu), din Râmnicu Vâlcea, colonelul Mihail, cu bobul „Moțul“, Iorgu Arsenie etc., toți boberi de marcă, foști prin străinătăți.

Manolache și Ion Pam-bucol, care se țineau numai de șotii, au lansat un zvon: echipa noastră este a închisorii Doftana și componenții sunt condamnați între 5-10 ani. Directorul închisorii a promis că dacă vom ieși primii la campionate ne va reduce pedepsele, ba chiar vom fi grațiați etc. Zvonul a prins și, în ajunul zilei de concurs, seara, când ne-am adunat să tragem la sorți, Iorgu Arsenie, decanul boberilor, a ridicat un protest: echipa Penitenciarului

Continuăm prezentarea amintirilor colonelului Vasile Scărneci, începută în numărul anterior. Sunt fragmente ce, din rațiuni de spațiu, nu au fost incluse în volumul *Viața și moartea* în linia întâi. Jurnal și însemnări de război 1916-1920 și 1941-1943, apărut la Editura Militară în acest an.

A. PANDEA

BOBUL „ILDERIM“

VASILE SCĂRNECI

După sărbătorile Crăciunului, și O.N.E.F.-ul, și I.M.E.F.-ul s-au deplasat la Sinaia pentru cursul de schi, care va dura o lună și jumătate.

Aici eram instructor și aveam în grupa mea, pe lângă fete și băieți, și pe profesorii mei, doctor Vasilică Stepleanu, Marcel Botez, Stewens, toți 30 la număr.

Împreună cu Didi Dumitriu, Ion Pambucol, Manolache, Hanus, ceata noastră, [locuim] în vila Miței Mihaescu (biciclista), vilă frumos situată și dichisită. Programul îl executam prin preajma castelelor Peleş, Peleşor, Foişor, la început.

Către orele 11, spre sfârşitul programului de dimineaţă, îşi făcea apariţia coconetul sinăian, venit de la Bucureşti şi instalat în frumoasele lor vile pentru sezonul de iarnă. Se aciuiuau pe lângă noi, rugându-ne să le dăm lecţii, căci eram consi-

deraţi matadori. Îndrumam elevii către cantonament şi răspundeam cum se cuvine arzătoarelor rugăminţi. Lecţiile le dădeam pe gratis, pe simpatie. Astfel am legat multe prietenii. Aproape în fiecare seară eram invitaţi la masă, fie de coana Miţa, fie de

● Elevii trimişi în cantonament, pentru a putea acorda lecţii de schi doamnelor ● Cu ochii cârpiţi la program ● Dau năvală apaşii şi cowboy-i ● Prea cucernicul plutonier... călugăr ● Principele Carol le face rost de un bob adevărat ● Sunt echipa... Penitenciarului Doftana ● Regina balului birjarilor aleasă în mod fraudulos ● Recompensa: plimbări pe gratis cu birja

Autorul şi „Patrula internaţională” (fotografie cu dedicaţie pentru căpitanul V. Scărneci)

Ioan Ianolide, ultima fotografie înainte de arestare, în 1941

Literatura de specialitate privind închisorile comuniste s-a axat, în principal, pe fenomenul Pitești (Magazin istoric, nr. 3-5/1993), experiment care încă șochează lumea. La polul opus, plin de lumină și bucurie, se află fenomenul Târgu-Ocna. „La Târgu-Ocna reeducarea nu a avut succes, căci nu a beneficiat de izolare și de elementul surpriză“ scria Ioan Ianolide. Mărturie despre viața adânc duhovnicească dusă de bolnavii de tuberculoză din închisoarea Târgu-Ocna o găsim în cartea sa Întoarcerea la Hristos, document

pentru o lume nouă. „Am scris ca o mărturisire. Am scris ca un testament. Am scris cu speranța că aceste rânduri vor supraviețui mie“, nota Ioan Ianolide.

Valeriu Gafencu, student, în 1938

MĂRTURIA LUI IOAN IANOLIDE

STELUȚA CHEFANI-PĂTRAȘCU

Primul document existent în arhive despre familia Ianolide din comuna Dobrotești se referă la evenimentele din primăvara anului 1907. Mențiunea a fost făcută la un an distanță, sub forma unei legende atașate unui plan economic al moșiei Doagele-Dobrotești. Păgubitul era Ion Dumitru Berindei, care își avea proprietatea pe raza comunei Dobrotești și Beuca, iar vinovat de distrugere – Niculache Ianolide.

Cu această ocazie, a întocmirii planului economic al moșiei Doagele (Dobrotești), plasa Beuca, județul Teleorman, în anul 1908, de către inginerul hotarnic L.E. Masalski, găsim o mențiune trecută la cererea proprietarului, alături de schița vechiului conac: „proprietatea veche Dumitru Berindei, clădită în anul 1858, distrusă de incendiul din noaptea de martie 1907, cu ocazia revoltelor țărănești din Districtul Teleorman. Incendiarii fiind Ciuvică, Cârstea

Trăistaru, împinși de instigatorii Petrescu Cartian din Slătina, fost agent veterinar, și de fiul lui Ianolide, grec morar din localitate; iar devastatori tot satul, fiind primar Gheorghe Tudosie. În urma acestui incendiu Ion D. Berindei au părăsit vechea curte, păstrând moara rămasă în ființă a cărei exploatare se continuă și s-a stabilit [...] în casa provizorie din Cuibul din Luncă, așa botezată de doamna Caterina I.D. Berindei, născută Laptew“.

Documentul atestă faptul că originile familiei Ianolide erau grecești și aveau ca ocupație morăritul, la moara de pe șoseaua Roșiori de Vede-Balaci. Proprietarii au iertat familia pentru acest episod din tinerețea lui Niculache Ianolide. Acesta va locui în comuna Dobrotești, dar va lucra ca arendaș pe moșia Berindeilor strămutați în comuna Beuca. Proprietarul Dumitru Berindei va înființa aici o fermă model, care va purta numele de *Cuibul din Luncă*.

În perioada celui de Al Doilea Război Mondial găsim actele de angajament ale lui Niculache Ianolide către proprietarul moșiei Dumitru Berindei privind arendarea moșiei. Prin muncă Niculache ajunge să dețină 15 hectare de pământ pe raza comunei Dobrotești. Familia Ianolide rămâne însă în stadiul de arendași, pământul stăpânit conferindu-le doar statutul de țărani înstăriți.

Logodnă în detenție

Comuniștii vor pune o etichetă cu încărcătură negativă familiei Ianolide: *chiaburi*. Familia va trăi calvarul cotelor obligatorii, al impozitelor proporționale cu suprafața deținută și al multor abuzuri, toate cu scopul de a-i săraci și de a le lua pământul.

Ioan Ianolide s-a născut în 1919, în comuna Dobrotești-Teleorman, în familia lui Niculache și a Ispasiei Ianolide.

Doftana (noi) să nu fim admiși în concurs, fiind imoral ca niște delicvenți să poată participa. Este informat că suntem hotărâți la orice, să mergem cu frânele blocate etc. Ce nu este în stare să facă omul numai să scape de pușcărie! Comisia concursului, care ne cunoștea, a făcut mult haz și cei din sală au râs cu hohote.

Adoua zi, plecarea. Parcurș: din Calea Codrului, prin fața vilei Mița Biciclista, jos pe stradă, în bulevard. Aveam număr de sorț ultimul. La start, într-un cort, un bufet improvisat cu țuică fiartă, cârnați etc. Până să ne vină rândul, am sorbit vârtos din țuica fierbinte, căci tare era frig. Am luat startul: la volan eu, după mine Didi, apoi Manolache și la frâne Pambucol, ca fiind mai greu. Am hotărât să mergem fără frână și ca atare le-am blocat, funcția lui Pambucol transformându-se numai în balast. Aproape de vila Miței, la o curbă căreia i se spunea „curba Miței”,

având viteză prea mare, ne-am răsturnat și ne-am prăvălit într-o viroagă. Nu ne-am pierdut cumpătul. Sus, repede, de sub zăpadă, bobul pe patine și tu, Ioane, împinge vârtos, să luăm viteză. Eram toți ca niște bucăți de rahat scoase din cutie. Am luat viteză bună și tot fără frâne am trecut linia de sosire glonț. Urale, ovații. Credeam că acestea sunt numai în batjocură, căci nu ne închipuim că după răsturnare să mai avem timpul pentru clasament. În realitate, ovațiile erau pe merit, căci într-adevăr am avut timpul cel mai scurt, clasându-ne primii. Iată-ne campioni! Ce prost trebuie să fi mers ceilalți! Iarăși „chiori în țara orbilor”! Bobul „Ilde- rim” l-am păstrat încă câțiva ani, ca bună amintire.

Într-o seară, ieșind de la popotă, am aflat că undeva în mahalaua Izvor, în localul zis „Hărdău”, este un bal al birjarilor și am hotărât să mergem și noi acolo. Iarăși banda cu Nuță Argeșanu în cap. Am ajuns chiar la vreme, căci se

poporul. Urma să fie ales regele balului. Familia și rubedeniile „reginei” simțiseră de unde se trage alegerea Lenuței și au pus și ei mână de la mână cumpărând multe cărți poștale ilustrate și l-au votat pe maiorul Nuță Argeșanu, în chip de revanșă. Tot după protocol, pe scenă trebuia să danseze un dans de onoare Regele și Regina, Argeșanu, o matahală de creștin, și Lenuța regina, mică, pirpirie, îi ajungea numai până la brâu. Ne-am așezat apoi cu toții la un ospăț strașnic. „Familia Regală” cu toate neamurile, destul de numeroase. Rivalele, cu neamurile și simpatizantii, ne priveau cu multă ură și era gata, gata să se încingă o bătaie.

Din noaptea aceea, cum întâlneam pe stradă un membru din familia „reginei”, eram poftiți în linie și preumblați pe gratis. Regina făcea parte dintr-o dinastie numeroasă și veche de birjari.

Cursul de schi a luat sfârșit și O.N.E.F. și I.M.E.F. au plecat la București după un timp atât de bine petrecut, într-un cadru de adevărată camaraderie și prietenie. Au fost primele noțiuni în sportul schiului date viitoarelor și viitorilor profesori de educație fizică.

Rezultatele au fost optime, căci șefii au arătat toată înțelegerea, nu au precupețit nimic. Toți ceilalți, instructori și elevi, au pus toată inima la treabă.

Colonelul Bădulescu, directorul O.N.E.F.-ului, drept mulțumire, ne-a dat nouă, instructorilor, o permisie de opt zile și pe deasupra și o sumă de bani. ■

Câștigătorii cursei de 18 km: căpitan Scărneci (29), sublocotenent Faur Zeno (11) și locotenent Sângiorzan (fotografie din presa vremii)

religioasă desfășurată în sanatoriu alături de Jimboiu Gheorghe și Lefa Aristide primește o nouă condamnare la 18 ani muncă silnică. Pedepsa a fost cumulată cu cei 25 de ani primiți la primul proces din 1941. Securitatea vedea în activitatea religioasă dusă de aceștia un paravan după care Mișcarea Legionară activa și răcola noi membri.

Chiar dacă mai avea de ispășit 20 de ani a fost eliberat în 1964, cu decretul de amnistie generală a deținuților politici. Redăm din cartea autorului momentul eliberării: „Era 1 august 1964. Am plecat plângând. Se rupea inima în mine de durere, de umilință, de neputință. Eram învinși, definitiv învinși... Acum păream cu toții temnița, slabi, zdrențăroși, murdari, umbre ale celor ce fusesem cu 20 de ani în urmă. Așteptam în fiecare stație să ne aresteze și să se termine gluma asta proastă, dar ne înșelam: mergeam, de fapt, spre temnița cea mare... Căutam pe peron să văd silueta logodnicei mele, dar nici ea și nici nimeni din familie nu mă aștepta...”

Află că mama îi murise cu trei ani în urmă și că logodnica se căsătorise. Ultima veste îl doboară: „m-am încovoiat și am izbucnit în plâns înfundat, care nu se va sfârși niciodată în sufletul meu. Totul era un dezastru, o ruină, o paragină, iar eu o nălucă, o arătare, o himeră”. Despre această stare de depresie scrie și informatorul „Cornel” în data de 13 noiembrie 1975, după o discuție avută cu Ianolide. Acesta i-ar fi destăinuit că: „am început să plâng știu când? În ziua când m-am eliberat și de atunci această

stare depresivă s-a tot accentuat. Pentru mine ziua eliberării a fost cea mai tristă zi din viața mea, a fost cumplit, a fost o durere extraordinară”.

Ioan Ianolide s-a căsătorit după câțiva ani. Familiile celor doi foști logodnici, Ioan și Valentina, au rămas în relații cordiale.

Calvarul celor trăite de Ianolide nu se va opri aici. Securitatea îl va urmări și hărțui toată viața, pentru activitatea religioasă desfășurată în timpul și după detenție. Caracterizarea șefului Unității militare 0622 Aiud este definitivă: „a plecat în libertate ca un mistic încrâncenat, dezecilibrat mintal, care prin fanatismul său prezintă pericol de propagare a misticismului”. Nu este de mirare de ce cele patru dosare aflate la C.N.S.A.S., privind persoana lui Ioan Ianolide, poartă numele de cod *Misticul*.

În libertate a dus o viață retrasă de frica unei noi înscenări. Puținele contacte cu foștii deținuți sunt și ele menționate în dosarele Securității

de informatori aflați în imediată apropiere a lui. Se spune și pe drept cuvânt – curajul este atributul tinereții iar înaintarea în vârstă îl face să dispară.

Pentru Ianolide, care nota în ianuarie 1982: „Timp de trei ani am scris aceste pagini tensionat, urmărit, singur. Nu le pot citi. Nu le pot sistematiza. Sunt bătrân și bolnav. Nu mai pot lupta, nu mai pot rezista, dar nu pot muri fără a mărturisi tuturor oamenilor, cinstit și obiectiv, cele ce am trăit, am văzut și am suferit”, se pare că, curajul a rămas atributul întregii lui vieți.

A scris mii de pagini, pe care le-a ascuns în interiorul a trei lămpi de cameră cu picior, pe care le confecționase singur. La 5 februarie 1986 s-a stins din viață și a fost înmormântat în cimitirul monahal de la Mănăstirea Cernica. După moartea lui manuscrisul a fost încredințat de către soție unui prieten, fost deținut politic, pentru a fi dus și publicat în Occident. Manuscrisul a fost scos peste graniță, dar nu s-a reușit publicarea lui.

După 1989 manuscrisul a fost readus în țară și în 2006, la 20 de ani de la moartea lui Ioan Ianolide, a apărut *Întoarcerea la Hristos, document pentru o lume nouă*, datorită muncii maicilor de la Mănăstirea Diaconești, din județul Bacău, care au reușit să dea tiparului după o muncă minunată de descifrare, selectare, ordonare și adnotare a miilor de pagini, ce a durat doi ani – o mărturie zguduitoare despre natura criminală a comunismului, a închisorilor regimului comunist și a torturilor suferite de deținuții politici. ■

După eliberare, în 1965, împreună cu soția, Constanța

Despre părinți, știm de la Ioan că erau firi diferite: tatăl – om de lume, interesat de afaceri, iar mama – evlavioasă, bună și blândă. După anii de copilărie petrecuți în casa părintească, va pleca la studii în București, urmând Facultatea de Drept. În timpul liceului din Turnu-Măgurele, Ianolide s-a înscris în Frățiile de Cruce, organizație de tineret de pe lângă Mișcarea Legionară.

Din dosarul aflat la Consiliul Național pentru Studierea Arhivelor Securității reiese faptul că Ioan Ianolide a fost urmărit zilnic de Siguranța Națională în timpul primului an de studenție și arestat la începutul celui de-al doilea an alături de alți colegi, după rebeliunea legionară din 1941. A fost condamnat la 25 de ani de închisoare. A fost închis la Aiud. În pușcărie l-a cunoscut pe Valeriu Gafencu – numit de părintele Nicolae Steinhardt „sfântul închisorilor” –, cu care s-a împrietenit din prima clipă. Prin Gafencu, Ianolide ajunge la Dumnezeu și la practicarea rugăciunii inimii și totodată la marea sa iubire, sora acestuia, Valentina Gafencu.

Din cauza situației dificile din țară, în 1945 s-a dat dispoziție ca închisorile să se autofinanțeze prin munca deținuților. Un an mai târziu, în 1946, conducerea închisorii Aiud a căzut la înțelegere cu reprezentanții celor 8.000 de legionari deținuți acolo, ca aceștia să iasă pe grupe la munci agricole. Reprezentanții legionarilor au garantat că niciun deținut nu va fugi și într-adevăr, până în 1948, când s-a înăspriț regimul de detenție, cu toții și-au respectat cuvântul. Ioan Ianolide și Valeriu Ga-

fencu, alături de alți deținuți, au mers la Galda de Jos, din județul Alba, la îngrijitul podgoriei. Acolo aveau un regim de semi-libertate: munceau la câmp, se gospodăreau singuri, erau lăsați să meargă în sat, aveau voie să scrie acasă, să primească vizite, să citească.

În această perioadă, Valeriu Gafencu era vizitat, destul de des, de mama și de surorile sale Valentina și Eleonora. Cunoscând-o inițial prin intermediul scrisorilor pe care Valentina le scria fratelui său Valeriu, Ioan Ianolide s-a îndrăgostit de ea. S-au văzut la Galda și s-au logodit la conacul podgoriei de acolo. Deținuții au organizat pentru ei o ceremonie specială, cu preot și covor de flori de câmp. Cei doi și-au făgăduit să se căsătorească și să rămână împreună până ce moartea îi va despărți. Sperau că Ioan se va elibera curând, chiar dacă mai avea de ispășit 20 de ani de închisoare. De aici și hotărârea Valentinei de a merge să locuiască și să-l aștepte pe logodnicul ei la casa părintească din comuna Dobrotești.

Între anii 1947-1952 va fi profesoară de română în comunele: Tufeni și Dobrotești și va locui în casa familiei Glontescu, cumnatul lui Ianolide și directorul școlii din Dobrotești.

Ultima picătură de durere

Din anul 1948, Valentina Gafencu n-a mai știut nimic nici despre logodnicul și nici despre fratele ei. Deținuților le-a fost interzis orice contact cu exteriorul. Comuniștii pregăteau reeducarea de la Pitești, iar deținuții studenți au fost aduși de la Aiud la închisoarea din Pitești. În 1949, Ianolide și Gafencu, care se îmbolnăviseră de TBC, au fost transferați la Văcărești, scăpând astfel de experimentul „reeducării”. La Văcărești nu au primit îngrijiri medicale, iar starea lor s-a agravat. După aproximativ un an au fost transferați la Târgu-Ocna, într-un spital-penitenciar, unde erau duși deținuții TBC grav bolnavi. Valeriu Gafencu a murit acolo, la 18 februarie 1952.

Pe Ioan Ianolide, Valentina Gafencu îl va aștepta 18 ani. Într-o întâlnire târzie avută cu părinții acestuia la Ploiești este sfătuită să se căsătorească și să nu-l mai aștepte, pentru ei Ioan era mort. Ea se va căsători, în 1963, cu Neculai Elefteriu, proaspăt eliberat din prizonierat din U.R.S.S. Un singur an a lipsit pentru ca cele două suflete pereche să-și găsească fecunditatea.

Ianolide a supraviețuit bolii, pentru ca în anul 1959 să fie din nou judecat într-un alt proces numit „procesul Târgu-Ocna”. Pentru activitatea

Cu logodnica sa Valentina Gafencu, la Galda, în 1946

Vrăjitoare, gravură pe lemn de Hans Baldung Grien (c. 1484-1545), considerat unul dintre cei mai dotați elevi ai lui Dürer

mârșave“. Actul papal le-a interzis tuturor creștinilor să dea sau să primească lecții de magie ori să se servească de ele, „prin orice căi, pentru orice scopuri“. Se mergea chiar și mai departe, oferindu-le celor care se simțeau amenințați de noua lege și un așa-zis termen de grație, respectiv, opt zile, în care să renunțe la orice practică magică și să arunce în flăcări toate textele care ar fi putut fi incriminate. După care, toți aceia care nu ar fi respectat noile canoane deveneau pasibili de pedeapsă, fiind tratați caeretici și excomunicați sau chiar condamnați la ardere pe rug.

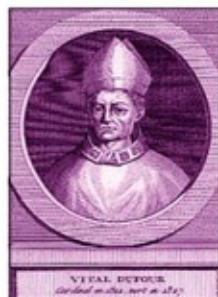
Definiția pe care o oferea documentul lui Ioan al XXII-lea așa-numitului „fapt eretic“

(*factum hereticale*) a devenit capitală pentru întregul Ev Mediu de mai târziu. De astă dată, nu mai era vorba de o credință eronată, a unui suflet chinuit și neînțeles, ci de acțiuni, de rezultate palpabile ale ereziilor. Raportul cu demonii intra în câmpul faptelor reale, nemaiținând de domeniul iluzoriului, al imaginației. Devenea material și, în consecință, și demonul începutului de veac XIV prindea mai multă substanță, fiind dotat cu mai multe și mai sofisticate modalități de corupere. Și împotriva lui nu se putea lupta decât cu arme pe măsură!

Dintre cei zece specialiști chemați să ofere soluții, schimbând radical perspectiva teologică, se pare că măcar

unul a deținut o poziție mai aparte franciscanul Enrico del Carretto. Născut în jurul anului 1270, într-o familie liguă, Enrico s-a dedicat încă din anii adolescenței credinței franciscane. Solida educație religioasă și-a definitivat-o în chiar primul an al veacului al XIV-lea, prin finalizarea studiilor teologice la Universitatea din Paris. Câteva luni mai târziu, la 1 august 1300, prin vrerea Papei Bonifaciu al VIII-lea (1295-1303), a și fost numit episcopul orașului toscan Lucca. Încă din primele zile, del Carretto s-a dovedit un preot conștiincios, zelos și chiar un pic sever, dar cu un scop nobil: să stopeze abuzurile și să îmbunătățească condiția membrilor clerului și a credincioșilor din parohie.

Ultimii ani ai vieții l-au impus ca pe un respectat teolog. Ca membru al Ordinului franciscan, a luat parte la aproape toate disputele religioase ale epocii, fiind, în consecință, adesea solicitat să ofere opinii și chiar soluții. Astfel, în iulie 1313, avea să primească două scrisori de la Papa Clement al V-lea (1305-1314) cu privire la unele situații doctrinare confuze apărute în mănăstirile

Inițial, pasiunea pentru știință a viitorului cardinal Vital du Four l-a condus spre medicină. Ca student al Universității din Montpellier (1295), a redactat un interesant tratat asupra beneficiilor... „apei vieții“ de Armagnac. Tânărul du Four considera că se putea vorbi de cel puțin patru „virtuți și remedii“, dar cu stricta condiție ca ea să fie consumată doar „ca medicament și... cu măsură“. În opinia sa, licoarea deținea puteri de-a dreptul miraculoase: conserva carnea; vindeca răni și ameliorea dureri; ascutea spiritul; îl făcea pe om mai vesel, păstrându-l tânăr și oprea, pe deasupra, îmbătrânirea!

La sfârșitul verii trecute, o macabră descoperire readucea în atenția publicului larg una dintre cele mai controversate, dar și, totodată, fascinante povești ale Evului Mediu: vânătoarea de vrăjitoare. În cadrul săpăturilor din orașul italian Piombino au fost scoase la iveală, în septembrie 2011, rămășițele unei presupuse vrăjitoare din Evul Mediu, cu șapte piroane înfipte în maxilar, având corpul înconjurat de alte

Gravură din 1555
înălțându-se arderea unor vrăjitoare

13. „Este o descoperire neobișnuită și fascinantă. N-am mai văzut așa ceva în viața mea. Modul în care a fost îngropată femeia mă face să cred că era vrăjitoare și că oamenii au vrut să se asigure că e moartă și că nu se va mai trezi să-i bântuie. Cu siguranță, localnicii credeau că are puteri malefice” – a declarat presei conducătorul săpăturilor, arheologul Alfonso Forgione, de la Universitatea din L'Aquila.

PACTUL SATANIC

THEO STĂNESCU-STANCIU

Testele au oferit, mai apoi, și o datare aproximativă: posibila exorcizare avusese loc cu 700-800 de ani în urmă, așadar la granița secolelor XIII-XIV. Tocmai perioada considerată de către unul dintre specialiștii în domeniu – francezul Alain Boureau, autor, printre altele și al unei istorii a demonologiei (*Satan hérétique. Histoire de la démonologie, 1280-1330*, Satan eretic. Istoria demonologiei, 1280-1330) – ca noul punct de plecare al obsesiei omului occidental al Evului Mediu: spaima și lupta împotriva demonilor și a vrăjitoarelor. În ultimele decenii, medievistii au crezut că persecuția sistematică a vrăjitoriei a început în secolele XVI-XVII, fie la mijlocul veacului al XV-lea.

În lucrarea apărută cu câțiva ani în urmă, A. Boureau și-a luat ca punct de reper un an și un personaj considerate emblematice: 1320 și, respectiv, Papa Ioan al XXII-lea (1316-1334). Era momentul în care Ioan al XXII-lea instituise o adevărată comisie de „experți” (zece teologi și profesori renumiți) însărcinați cu o extrem de dificilă, dar și crucială misie: calificarea, ca erezie, a invocării demonilor de către magi și vrăjitori.

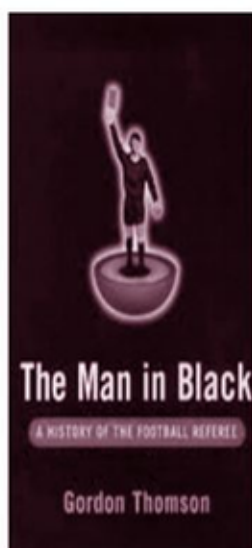
Rezultatul anchetelor judiciare și doctrinale a venit destul de repede, materializându-se în bula papală *Super illius specula* (De veghe, 1326), cea care a reprezentat o adevărată ruptură în gândirea epocii. Până atunci, cei care dădeau crezare magiei negre sau puterilor demonilor nu puteau fi considerați decât

spirite slabe, înșelate de impostori, persoane care și-au ales greșit credința. Nici pe departe nu putea fi vorba de... erezie!

Odată cu documentul din 1326, situația se schimba radical. Octogenarul Părinte (născut, pe la 1244, ca Jacques Duèze, într-o familie înstărită din regiunea viticolă Cahors) lega, pentru prima dată practica vrăjitoriei de erezie, excomunicare și, chiar, ardere pe rug.

Bula papală îi condamna pe toți acei care „le aduceau sacrificii demonilor, li se închinau, confecționau imagini, inele, oglinzi... în scopuri magice... ajungând, astfel, să se transforme, în modul cel mai mârșav cu putință, în sclavii lor, pentru scopuri la fel de

Arbitrul este cel care conduce jocul sportiv în baza unui regulament. Pașiunea pentru fotbal și miza accentuată a jocurilor, coroborate cu orgoliul uman, au făcut ca arbitrii să fie expuși tot timpul criticilor. Încă din secolul al XIX-lea ni s-au păstrat dovezi ale abuzurilor comise în fotbalul britanic contra arbitrilor. Nu întâmplător, istoricul Gordon Thomson

intitulează una dintre cele mai cunoscute lucrări despre istoria arbitrajului *The man in black: a history of the football referee* (Omul în negru: o istorie a arbitrajului fotbalistic). Titlul este o trimitere la echipamentul clasic al celui responsabil cu împărțirea dreptății pe terenul de sport, dar, în același timp, are și o conotație negativă, prin sugestia cromatică indusă.

ARBITRUL, ETERNA PROBLEMĂ

POMPILIU-NICOLAE CONSTANTIN

Situația nu este cu mult diferită în fotbalul românesc și o să mă opresc la perioada interbelică, pentru că o serie de întâmplări merită menționate. Actualitatea subiectului este evidentă pentru toți cei pasionați de acest sport.

Arbitrajul fotbalistic românesc a ocupat o parte importantă în publicațiile de sport din perioada interbelică. Nemulțumirea și controversalele sunt la ordinea zilei, mai ales atunci când implicarea financiară începe să fie sesizabilă. În plus, raporturile între spațiul sportiv bucureștean și cel ardelean au amplificat conflictul. Discursul mediatic este sub influența acestei relații.

De atenția presei s-a bucurat și arbitrajul zonelor nou incluse în statul român, Bucovina și Basarabia. Pentru că fotbalul din acest spațiu nu era

la fel de dezvoltat precum cel practicat în București, presa centrală vedea și în arbitrajul din provincie un soi de judecată părtinitoare.

Spre exemplu, un articol sugestiv pentru ceea ce însemna arbitrajul în regiunea Bucovinei era publicat în *Gazeta Sporturilor*, din 24 octombrie 1929. Limbajul folosit de cronicar abate asupra tagmei arbitrilor o serie de atribute negative. Sub titlul *La Cernăuți, debandada crește*, ziaristul înfieră arbitrajul din regiune. Tirada are ca țintă învinovățirea șefului arbitrilor fotbalului românesc, care era din Arad, Șincai. Acesta era supranumit „dictatorul”, deoarece controla cu autoritate mișcarea arbitrilor din România, spre nemulțumirea grupului bucureștean. „Publicul indignat de flagrantă inca-

pacitate și revoltătoarea lor parțialitate nu mai poate fi împiedicat să nu năvălească pe teren, spre a pune prin vindicta publică capăt unei îngrozitoare stări de lucruri”, se scria într-un articol presărat cu exemple elocvente. Pe lista impostorilor descreierați cu fluier, așa cum îi numea cronicarul, se găsea arbitrul Weinstein, care la meciul Macabi-Jahn, de la Cernăuți, s-a bucurat la golul uneia dintre echipe și a scăpat cu fuga de furia suporterilor adverși. O stare de indignare a produs-o și trioul Rottman, Erlich și Mihăilescu, care solicita bani mulți pentru a arbitra. Peisajul era completat de caracterizări biblice, care făceau din arbitri „lăcuste fluierătoare”, dornici să-și continue „planul păgubos”.

În 1928, un grup de arbitri din Oradea a solicitat ca limba

franciscane din Florența și zona Toscane; în primăvara lui 1318 a făcut parte din grupul teologilor franciscani care au condamnat, ca eretice, părerile a patru confrăți din Narbonne și Béziers (care nesocotiseră ordinele noului Papă, Ioan al XXII-lea); pentru ca, la 6 martie 1322, alături și de cardinalul de origine franceză Vital du Four (1260-1327), să susțină teza sărăciei absolute a lui Iisus și apostolilor săi. Ioan al XXII-lea îl stima, iar sentimentul se pare că a fost reciproc, căci una dintre cele mai importante lucrări ale lui del Carretto i-a fost dedicată (*Liber super visione rotarum Ezechielis*, Despre viziunea lui Ezechiel, 1315). Iar, în 1320, bătrânul papă a apelat la mai tânărul franciscan pentru a clarifica tocmai controversata problemă a magiei.

Enrico del Carretto nu numai că a răspuns la chemarea superiorului, ci a lansat chiar una dintre cele mai interesante explicații a nevoii de pedep-

În anii primului deceniu al secolului al XIV-lea, Papa Clement al V-lea, printr-un canon special, oferea scăpare unei categorii care, până atunci, fusese extrem de incriminată – categoria celor care sufereau de somnambulism! Decretul papal îi elibera de orice responsabilitate penală, punându-i pe același loc cu nebunul sau copilul.

sire drastică a actului vrăjitoresc. Totul a pornit de la importanța acordată imaginii lui Satan. Care era cauza care permitea ca răul să „lucreze” prin intermediul unei imagini? Dacă este extrem de clar că nu poate fi vorba de Dumnezeu, atunci să fie oare imaginea în sine? Sau chiar Diavolul?

Încercând să ofere cele mai credibile și temeinic documentate răspunsuri, del Carretto a înclinat spre ultima variantă, nemarșând pe cea soluție datorită faptului că Diavolul chiar era reprezentat în încredințata imagine, ci grație tocmai atributelor

sale, imaginea devenind purtătoarea răului în sine. Interpretarea i-a venit prin comparație cu sacralitatea jurământului creștin, care, după cum sublinia franciscanul, „produce efectele pe care le reprezintă”. Dar, atunci când un jurământ creștinesc, de pildă, botezul întru Domnul, este redirecționat spre devoțiunea lui Satan, tocmai acea imagine a botezului, altădată sacră, devenea semnul pactului cu diavolul și putea, în consecință, să conducă chiar și la moartea persoanei reprezentate. Astfel, de exemplu, obiceiul magiei negre de înfigere a unor ace într-o reprezentare simbolică a unui individ, altădată tratat doar ca o manifestare de superstiție, devenea act eretic și pasibil de pedeapsă maximă. Explicația era destul de simplă, pe înțelesul, se pare, chiar și al contemporanilor mai puțin obișnuiți cu dezbaterile teologice: numai cineva care îl venera efectiv pe Diavol era capabil să recurgă la asemenea gesturi și, în consecință, era un eretic, intrând sub jurisdicția viitoareii inchiiziții.

Erau puse, astfel, bazele mult discutatului de atunci încolo „pact satanic”. ■

Vrăjitoarele din Malleghem, gravură de Pieter Bruegel cel Bătrân

În zilele de 20-21 septembrie 2012, la București, în sala Eliade a hotelului „Ibis“, „Comisia Română de Istorie a Relațiilor Internaționale (CRIRI)“, în colaborare cu „Comisia Internațională de Istorie a Relațiilor Internaționale (ICHIR)“ au organizat conferința cu tema: Gestionarea crizelor internaționale din 1919 până astăzi.

De la stânga: Hugues Tertrais, Dumitru Preda, Larry Watts, Mihail Narinski

CRIZELE ÎN CONFERINȚĂ

După cum afirma președintele ICHIR, prof. dr Hugues Tertrais, în alocuțiunea sa de deschidere, conferința și-a propus analizarea crizelor perioadei contemporane, și pentru că ele duc la schimbare, iar istoricii lucrează cu schimbarea, iubesc schimbarea. Consilierul prezidențial Iulian Fota a subliniat, în mesajul citit din partea Președintelui României noile evoluții surprinzătoare ale lumii contemporane, determinate de criza economică prin care trecem, care duce la schimbări politice și nemulțumiri sociale. Criza a determinat noi competiții strategice și un nou curs al relațiilor internaționale, ceea ce se vede prin creșterea importanței zonei Pacificului în comparație cu zona Atlanticului. Un mesaj al ministrului Afacerilor Externe, domnul Titus Corlățean a fost prezentat participanților.

Crizele generează în țările civilizate organisme a căror menire este să preîntâmpine pe viitor repetarea unor fenomene similare sau de o amploare similară. Astfel, România după criza greco-turcă din 1919-1922 a înființat, în anul 1924, Consiliul Superior al Apărării Țării. Dar nu întotdeauna astfel de organisme sunt consultate în momentul apariției crizei, uneori decizia este asumată de o singură persoană, cu consecințe negative.

Crizele pot fi atenuate până la rezolvare doar prin colaborare și cooperare. Dacă nu

există această colaborare, cum s-a întâmplat în Italia, la începutul anilor 1920, când conducătorii marinei militare au avut altă viziune asupra politicii italiene din Mediterana decât cea a guvernului de la Roma, consecințele pot fi dintre cele mai rele. Parcursul ulterior al Italiei din perioada interbelică relevă efectul acestei lipse de dialog. Marele cutremur care a lovit Japonia în anul 1923 (*Magazin istoric*, nr. 9/2011), a fost momentul izbucnirii unor puternice revolte ale cetățenilor străini prezenți în țară. Lovitura putea fi una foarte grea pentru Japonia, dacă luăm în considerare și marile prejudicii materiale cauzate de cutremur, dar colaborarea strânsă dintre armată și guvern a dus la anihilarea ei și a făcut din statul nipon o putere a Asiei.

In cazul crizei renane s-a observat clar slăbiciunea Societății Națiunilor, dar și a conducătorilor implicați. Diplomația franceză încearcă descurajarea Germaniei, dar nu a existat un punct de vedere unitar. Chiar dacă s-a propus corelarea punctelor de vedere belgian, englez, francez și italian, pentru a se adopta măsuri colective, acest lucru nu se va întâmpla și ceea ce duce la realizarea planurilor lui Hitler privind remilitarizarea Renaniei. Era implozia sistemului ratificat prin tratatele de la Versailles

maghiară să fie limbă oficială la meciurile de fotbal, pentru că numărul fotbaliștilor care o vorbeau era foarte mare. Ar fi fost o modalitate de a facilita dialogul între arbitru și jucători și, chiar dacă în mod neoficial schimbul de replici în maghiară exista, arbitrii au dorit să legisfeze acel aspect.

În spațiul bucureștean cerea arbitrilor orădeni a fost privită ca un act șovin, ceea ce a declanșat un întreg război mediatic împotriva arbitrilor din zonele cu minorități etnice. La mai bine de un an de la gestul arbitrilor orădeni, cronicarul *Gazetei Sporturilor* menținea cazul deschis și comenta acid: „În gestul celor de la Oradea nu trebuie văzută încercarea unei ușurări a lucrurilor, ci izbucnirea unui șovinism, care nu înțelege nici astăzi că sportul de la noi este românesc”, scria ziaristul bucureștean.

Polul de putere al arbitrajului era la Arad, în Transilvania, mai aproape de Ungaria decât de București, ceea ce îi nemulțumea pe oamenii fotbalului Capitalei. Această stare de fapt a declanșat o scindare în cadrul organismului care conducea arbitrajul, A.A.F.A.R.. (Asociația arbitrilor fotbalului amator din România). În momentul în care grupul de arbitri de la București a lansat o mișcare de disidență, conducerea

1927. Echipele Mihai Viteazul din Chișinău și Politehnica din Timișoara

A.A.F.A.R. a amenințat că își rezervă dreptul de a se separa de Centru. În presa din București apăreau tot felul de informații referitoare la pretențiile financiare ale arbitrilor din Arad sau Oradea. Conflictul se acutiza.

Pentru a balansa influența arbitrilor transilvăneni, grupul de la București inițiază o școală specială pentru arbitri, care se dezvoltă din primăvara lui 1930. La prima ediție a acestui centru educațional s-au înscris 14 elevi, iar cursurile au debutat la 12 martie. În lipsa fondurilor, locația pentru instruire era oferită gratuit de „Generală”, din strada Bărăției, nr. 23. Este un moment care declanșează ascensiunea arbitrajului bucureștean.

Ripensia – Universitatea Cluj (5-0), finala Cupei României pe anul 1934 (echipele înaintea meciului)

În aceste condiții, conflictul dintre cele două tabere ale arbitrilor a evoluat. Presa sportivă a acordat o atenție constantă fenomenului, insistând pe greșelile de arbitraj. În acest fel s-au lansat tot felul de speculații, de multe ori neverificate de jurnaliști. Arbitrii au

fost victimele denigrărilor și chiar au avut de suferit din punct de vedere fizic, fără a se lua măsuri eficiente.

Un asemenea incident, episod generalizat pentru perioada interbelică, care a marcat istoria fotbalului românesc, s-a produs la finalul lunii aprilie 1941, când Rapid s-a deplasat la Craiova. Aproximativ 5.000 de oameni asistau la partidă. Formația craioveană își dorea să adune puncte pentru a scăpa de grijele retrogradării. Maniera de arbitraj a bucureșteanului Caciuc a iritat spiritele în tribune și suporterii l-au luat pe sus la finalul jocului. Craiova a fost amenințată ulterior cu excluderea din campionat, dar amenințarea nu a fost pusă în aplicare.

Nu sunt puține cazurile în care presa bucureșteană critica sau desființa și arbitri străini, care erau delegați la meciurile României. Așadar, arbitrul a fost un personaj negativ pentru cronicarul sportiv și public și în perioada interbelică. ■

SITUAȚIA EMIGRAȚIEI ROMÂNE

Îată noi pagini dintr-un Raport asupra aspectului actual al emigrației și asistenței refugiaților români, document dactilografiat în limba română, păstrat în Arhivele de la Hoover Institution on War, Revolution and Peace, a cărui publicare am început-o în numărul 5/2012. Ca de obicei, le mulțumim doamnelor ELENA DANIELSON și LAURA COSOVANU.

Cei mai mulți refugiați români trecuți prin Iugoslavia au preferat să treacă în teritoriul Triestului, deoarece frontiera era mai accesibilă, iar posibilitățile de a se înțelege cu populația erau mai mari, autohtonii vorbind mai toți limba italiană. Triestul a oferit adăpost refugiaților din primul moment, în timp ce primii refugiați români ajunși din Iugoslavia în Italia au fost internați de autoritățile italiene, în aprilie 1949, în insulele Lipare, cu femeile și copiii lor, fiind suspectați de comunism. Numai după verificarea lor, care a durat câteva luni, au fost autorizați să părăsească insulele Lipare și să se stabilească în lagărele pentru refugiați din Italia. Toți acești refugiați au beneficiat de protecția I.R.O. [Organizația Internațională a Refugiaților], atât în Italia, cât și la Triest.

Printre refugiații români din Iugoslavia, o categorie care trebuie menționată este aceea a românilor basarabeni și bucovineni, cari părăsindu-și căminurile după ocuparea Basarabiei și Bucovinei de Nord de către ruși, în 1940, au fost colonizați în Banat și în Dobrogea. După 1944, rușii au cerut guvernului comunist de la București să ridice pe toți acești coloniști și să-i trimită în U.R.S.S. De teama deportării, mulți dintre ei, în special cei din Banat, au luat drumul pribegiei, fugind în Iugoslavia. O parte dintre ei au ajuns în Occident, de unde au emigrat în alte continente.

III. Asistența refugiaților români

1) Asistența prin „Organizația Internațională a Refugiaților“

Asistența refugiaților o putem împărți, în general, în două categorii:

A) Ajutorul imediat, ce se da refugiaților sub forma de:

a) asistența legală și politică, pentru stabilirea identității și a statutului lor de refugiați;

b) primirea lor într-un cămin sau lagăr, pentru a li se da adăpost și hrană;

c) procurarea de îmbrăcăminte necesară, întrucât majoritatea refugiaților au sosit doar cu ce aveau pe ei;

d) asigurarea asistenței medicale necesară în caz de boală;

e) ajutoare diverse în caz de urgență.

B) Ajutorul pentru reșezare (resettlement assistance). Întrucât din cauza evenimentelor politice consecutive victoriei Aliatilor numărul refugiaților a devenit atât de mare, încât amenința cu prăbușirea sectoarelor de Vest ale Europei, evacuarea lor pe cale de emigrare a devenit imperioasă. Pentru acest motiv, Națiunile Unite, într-o conferință a plenipotențiarilor țărilor participante la programul de reșezare a refugiaților, au stabilit condițiile de evacuare și reșezare a refugiaților.

La data terminării războiului, Europa Centrală și de Vest a fost copleșită de populația deplasată în timpul războiului. Se prevedea că va fi nevoie de ani de zile și de cheltuieli enorme pentru trimiterea a milioane de dezrădăcinați de puterile Axei.

Deși experții au calculat exact capacitatea de transport a căilor de comunicații din Europa și au estimat numărul persoanelor deplasate cu grijă, totuși prezicerile lor nu s-au realizat. Reîntoarcerea la domiciliu s-a făcut mai mult pe cale neorganizată și pe contul propriu al celor deplasați, decât prin organizațiile internaționale și naționale create în acest scop.

(Va urma)

Războiul Coreei a reprezentat o criză majoră a Războiului Rece. El a însemnat pentru viitorul președinte american Lyndon Johnson momentul în care „trebuie să ne recâștigăm umanitatea”. Totodată, aceeași criză a evidențiat strategia de negociere a crizei din punctul de vedere american: „dacă președintele are posibilitatea să ceară prea mult sau prea puțin, ar trebui să ceară prea mult”.

România s-a folosit de criza din Orientul Mijlociu, din iunie 1967, pentru a evidenția autonomia sa în cadrul blocului statelor comuniste, în ciuda cererilor lui Leonid Brejnev ca, măcar în probleme de politică externă, blocul să acționeze unitar. Vocea singulară a României se făcuse auzită și după criza rachetelor din Cuba, când Dej a asigurat partea americană că trupele române nu se vor implica decât în cadrul unor operațiuni de apărare a teritoriului național. În ciuda insistențelor sovietice, pe toată perioada crizei, armata română nu a intrat în stare de alertă.

Problema reunificării Germaniei nu putea fi soluționată fără acordul și sprijinul părții sovietice. Ar fi devenit o criză serioasă, cu un rezultat imprevizibil. Mihail Gorbaciov a realizat că reunificarea devenise inevitabilă,

dar Moscova se temea de un nou Mare Război. În același timp conducerea sovietică, a realizat că în țară era nevoie stringentă de capitalul și colaborarea băncilor germane, ceea ce a determinat partea sovietică să accepte reunificarea, ca un fapt împlinit.

Domnii Dumitru Preda, ambasadorul României în Republica Cuba, și prof. univ. dr. Mihai Retegan au reușit să adune în jurul aceleiași mese cercetători de prestigiu din străinătate. Mihail Narinski (Federația Rusă), Bernard Cook, David Moore și Larry Watts (S.U.A.), Bohumila Ferencuhova (Slovacia), Oreste Foppiani și David Burigana (Italia), Hirotaka Watanabe (Japonia) și din România Liviu Bota, Liviu Mureșan, Adrian Pop, Constantin Hlihor, Mioara Anton, Laurențiu Constantiniu.

Concluzia dezbaterilor, audiate în sala Eliade a hotelului „Ibis”, a fost că orice criză este un test de maturitate pentru toți actorii și instituțiile implicate, care trebuie să pună în aplicare toate instrumentele de abordare interne și internaționale pentru ca rezultatul să ducă la o schimbare pozitivă. ■

Alexandru PIȚIGOI

BLITZ... CONCURS

Trimiteți, până la 15 decembrie 2012, răspunsul la această întrebare (cu mențiunea **Pentru concurs**) și puteți câștiga un abonament pe un an de zile la revista **Magazin istoric**.

– Când a avut loc bătălia de la Tagliacozzo, care a decis soarta Regatului celor Două Sicilii?

Răspunsul corect la **Blitz... Concursul** din luna septembrie 2012 este:

Anul 1952

Premiul de un abonament pe un an la revista **Magazin istoric** a fost câștigat de doamna **Saveta Popa, din Oradea**.

Abonamentul se efectuează începând cu luna ianuarie 2013.

Adresa noastră: **Magazin istoric, C.P. 15-702, Of.P. 15, sect. 1, București**

Panait I. Panait și articolul „Museul Bucureștilor”, publicat de Iorga în „Neamul Românesc”

Museul Bucureștilor

Vechea casă cantacuzi-marului, dr. Gheorghian, a-
ceastă hotărâre a fost luată
foi, cumpărată de Primăria
acum câteva zile. Museul va
capitalei, în vederea unei
fi organizat și condus de o
proprietăți, de la moșteni-
comisiune, din care vor face

La 22 noiembrie 1931 se deschidea Muzeul Bucureștilor, avându-l drept principal susținător pe Nicolae Iorga. Peste numai trei zile, se naștea P.I. Panait. Predestinare pentru un om care a făcut mult pentru istoriografia acestui oraș și care devenea, în aprilie 1984, directorul Muzeului amintit.

GÂNDURI LA ANIVERSARE

GABRIEL CIOTORAN

Inainte de a fi director, sunt istoric!”, ne-a spus atunci, în aprilie 1984, la conferința de la Sala Palatului, unde fuseserăm convocați toți cercetătorii instituției și unde ne-a vorbit despre statul geto-dac, și nu despre proaspătul lui directorat. După preluarea postului, domnul Panait a făcut un ghidaj tuturor noilor muzeografi (între care mă număram) prin expoziția permanentă a Muzeului. La scurt timp a sosit și primul grup; erau elevi și niciun muzeograf disponibil. Țin minte că am fost întrebat atunci: „Îi iei?” Am confirmat și de atunci am condus prin muzeul nostru sute de grupuri de români și străini.

Domnul Panait m-a impresionat întotdeauna prin corectitudine, conștiinciozitate și motivație. Dacă arheologul Dinu V. Rosetti (*Magazin*

istoric, nr. 7/2005) a între-prins, în perioada interbelică, primele cercetări sistematice ale orașului București, împreună cu C. Moisil și C.S. Nicolaescu, domnul P.I. Panait a continuat după război investigațiile arheologice și a scos la lumină, la începutul anilor '70, Curtea Veche, sediul domnitorilor Țării Românești. A făcut cercetări în zona Lipscani-Șelari (vechiul centru al Bucureștilor), la Turnul Colței, infirmând ipoteza ridicării sale de regele Suediei, Carol al XII-lea. A studiat perioada lui Matei Basarab (1632-1654) și a publicat lucrarea *Orașul București în timpul lui Matei Basarab*. A cercetat satele limitrofe județului Ilfov, Cernica, Dudești, iar înaintașilor săi în arheologia Bucureștilor le-a închinat articolul *În memoria arheologilor pământului Bucu-*

reștilor, în revista *Cercetări arheologice în București*, volumul V, din 2002.

Într-o lucrare de referință a istoriografiei naționale, *Istoria românilor*, publicată în 1976 de C.C. Giurescu, autorul citează trei articole publicate de P.I. Panait despre istoria Bucureștilor. Ceea ce nu-i puțin. În anul 1987, domnul Panait a avut curajul de a întocmi un memoriu prin care solicita salvarea de la distrugere a următoarelor monumente: Curtea Nouă, Biserica Mănăstirii Cotroceni, Mănăstirea Văcărești, Sf. Spiridon Vechi, Sf. Vineri – Hereasca, precum și a unor case din Strada Romulus, nr. 38-40, Mihai Vodă, Orzari. De altfel, la 16 iunie 1980, la „Suțu”, cum îi spuneam pe scurt Muzeului Municipiului București, s-a desfășurat o sesiune în care s-a cerut păstrarea

Telex Telex Telex Telex Telex

FIICELE ȚARULUI NU AU FOST ASASINATE

Ziarista americană Marie Stravlo a descoperit recent în arhivele Vaticanului jurnalul Olgăi Romanov, fiica cea mare a ultimului țar al Rusiei, Nicolae al II-lea (jurnal scris în 1954), ca și alte documente privitoare la soarta ei, între care și actul de identitate al Olgăi, autentificat de un notar din orașul italian Como (Lombardia), în 19 ianuarie 1955, în prezența unor martori. Ceea ce confirmă ipoteza susținută în biografia dedicată lui Nicolae al II-lea, în urmă cu 20 de ani, de istoricul francez Marc Ferro, codirector al revistei *Les Annales* și specialist în revoluția rusă, care a scris că în măcelul desfășurat în casa Ipatiev din Ekaterinburg, în noaptea de 16 spre 17 iulie 1918 (*Magazin istoric*, nr. 10,11/1990, 2/1991), nu au murit toți membrii familiei, ci au supraviețuit țarina și fiicele ei.

Marc Ferro are în pregătire la Editura Tallandier un volum intitulat *La vérité sur la tragédie des Romanov* (Adevărul despre tragedia Romanovilor), în care afirmă că fetele și mama lor, Alexandra Feodorovna, au fost salvate, în cadrul unui acord secret încheiat între bolșevici și nemți. Țarina era de origine germană, iar Kaiserul Wilhelm al II-lea era chiar nașul unora dintre fete.

Mutarea familiei țarului la Tobolsk, în Siberia, în 1917, s-a făcut la ordinele lui Kerenski, ministrul de Justiție în guvernul provizoriu, după revoluția din februarie 1917, anume pentru securitatea ei, pentru a o pune la adăpost de pericolele revoluționare. La Tobolsk puterea bolșevică s-a instalat abia în aprilie 1918. La început ea s-a cantonat în Petrograd și Moscova. Iar execuția, din vara lui 1918, a avut loc după pacea de la Brest-Litovsk, cu germanii, din martie 1918, în condițiile când bolșevicii nu controlau decât o parte limitată din teritoriu.

Marc Ferro adaugă că mai mulți lideri bolșevici, Cicerin, comisar al Poporului pentru Afaceri Externe, Litvinov, succesorul lui, apoi Zinoviev au declarat presei străine, uneori chiar repetat, în anii 1918-1920, că cele patru fiice ale țarului nu au fost executate. Un asemenea masacru, afirmă Marc Ferro, asupra celor cărora bolșevicii le spuneau cu ostilitate „Nemțoaicele”, l-ar fi făcut să reacționeze negativ pe Kaiser și atunci pacea de la Brest-Litovsk nu s-ar mai fi încheiat, deci regimul sovietic ar fi fost în mare pericol. Acest dezastru trebuia împiedicat... salvând-o pe mamă și pe fiicele ei. Rămâne încă necunoscută soarta țareviciului Aleksei.

Țarina Aleksandra Feodorovna împreună cu cele patru fiice; de la stânga: Olga, Tatiana, Anastasia, Maria

CABARETUL REDESCOPERIT

Berlinul anilor '20 era vestit pentru viața de noapte și cabaretele sale. Clădirea unuia dintre acestea a fost recent redescoperită de un dezvoltator imobiliar, într-o stare avansată de degradare. Inițial, deși a recunoscut fosta scenă, Dirk Moritz nu a știut peste ce a dat. Arhivele primăriei nu i-au oferit date despre ruina dintr-un district central al Berlinului, Mitte. Apelurile lansate pe internet au făcut să apară până la urmă cărți poștale cu clădirea. Fusese ridicată în 1905, de Oscar Garbe, unul dintre constructorii prolifici din Berlinul acelei perioade. A fost la început restaurant și sală de bal, apoi s-a transformat în cabaret și restaurant. După venirea naziștilor la putere, din 1934, nu i se mai cunoaște destinația, dar se poate presupune că a fost închis. În perioada R.D.G., a fost utilizată ca depozit de gunoarie și moloz.

Noul proprietar a deschis inițial o galerie de artă, dar acum a închis-o și începe o nouă operațiune de renovare – informează revista germană *Der Spiegel*. În mod sigur nu va redeveni cabaret sau restaurant, pentru că plasarea într-o zonă rezidențială exclude o astfel de posibilitate.

HABSBURGII

„I” (1483-1519) FIULUI FILIP CEL FRUMOS (1519-1556)	→	„PARTI DIN TERI- TORIU” CELEBRI- TATE	→	CAROL QUINTUL TITLU NOBILIAR ÎN ANGLIA	→	VIENA! CARE DISPLACE, HIDOS	→	MARIA TEREZA NĂTĂRĂU (VAR.)	→	TĂRI CARE AU FĂCUT PARTE DIN IMPERIUL HABSBURGIC (1273-1918)	→
→		→		→		→		→		→	
„STRAIN” (ELEM. DE COMP.) ZEITZA INTELEPCUNI LA ROMANI	→				DĂLĂNĂTORI DREPT DE A SE O- PUNE UNEI HOTĂRĂRI	→			NORD- VEST ÎN SENA!	→	
→					→			MONARH INTEMEIETO- RUL DI- NASTIEI (1273-1291)	→		
ÎNCEPE MUZICA! ACTORI DE PANTO- MIMĂ	→		ÎNLĂTURAT DE PETHON FRANZ... ULTIMUL HABSBURG	→				→			
→			→		PETRU MOVILA		ÎN BUDA! ALIAȚ ÎN FOND!	→		DĂRII VECHI POLIȚAI	→
...I (1657- 1705) CARE A LUAT TRANSELVANIA A EXISTA	→								ACEIA (POP.) REGE (INV.)	→	
→		STURDZA MIHAIL (1834- 1849)	→		ISTORIC ROMAN (1871-1940) MONARHI SLAVI			→			SFÂNTUL IMPERIU ROMAN DE NAT... (1273-1806)
SALUT ROMAN CONDUCA- TOR PUȚIN SNOB	→			MUZA COMEDIEI (MIT. GREACĂ) CALEDE ANAC(VAR.)	→					OAMENI (DEMNI- TARI) DE FRUNTE	→
→		APARE FRANȚA! PREFĂ- CUȚI	→			FRANCISC GABOR CONTI- NENT	→		DAME! VECHI ROMÂN DIN Ț. ROM.	→	
	PICĂȚURI DE APĂ PE FRUNZE DIMINEAȚĂ	→	PERIOADĂ ISTORICĂ CLARE	→		→	ZGÂRCIT CETE!	→			
→			→				→	ÎN PARMA! BOLDURI	→		
„FERDINAND ASASINAT LA SARAJEVO” ULUI (INV.REG.)	→				SINĂ CARE PARȚIALA FĂCUT PARTE DIN IMPERIUL CAIET	→		→			
→					→			CU NASUL RIDICAT PUȚIN	→		
ALBERT DE... (1298-1308) FIULUI RUDOLF ACEST (REG.)	→					TARĂ DIN IMPERIUL HABSBUR- GIC (1526- 1918)	→				

D. CIREAȘĂ

ariilor semnificative ale arhitecturii tradiționale.

Nu pot uita seara zilei de 23 decembrie 1989, în timpul revoluției, când domnul director mi-a telefonat și m-a întrebat dacă pot pleca spre Obedenaru, unitate a secției de artă, deoarece în „Drumul Taberei se trage, să faci de gardă în această noapte“. Dacă pe drum au fost incidente asupra cărora nu mă opresc în această evocare, noaptea nu am avut probleme, deși prin fața muzeului treceau trăsore care luminau ca ziua, iar tirurile de arme se auzeau intens. Tancurile apăreau și ele la anumite intervale de timp. Eram numai doi oameni în muzeu. La orele 24.00 mi-a telefonat și i-am relatat aceste aspecte. Mi-a spus: „dacă intră în curte, ridici mâinile sus“. Era încă întuneric când telefonul a sunat. M-am uitat la ceas. Cinci dimineața. Am răspuns. Am auzit vocea deosebit de obosită a domnului director: „ce este acolo?“ Am raportat că noaptea a trecut fără incidente.

La sfârșitul lunii ianuarie 1990 avea loc la „Suțu“ o adunare generală. Mulți dintre noi stăteau în picioare, la perete. Domnul director a spus în deschidere următoarele cuvinte: „Misiunea mea s-a încheiat. Mă retrag la pensie. Am desemnat un triumvirat (dl Boroneanț, dl Zoner, dl Badea), din care va fi nominalizat noul director, prin vot. Nu aveți nicio obligație față de mine“. Apoi a luat loc în sală. După câteva minute s-a ridicat și a părăsit sala, închizând încet ușa.

Ca în celebrul roman al lui Alexandre Dumas *După 20 de ani*, ne-am revăzut la 23 ianuarie 2012, la „Suțu“. În sala de conferințe se lansa volumul omagial *P.I. Panait. 50 de ani în slujba istoriografiei orașului București*. A fost o sărbătoare cu mult peste cadrul particular al acestei „bijuterii“, cum a numit autorul palatului-gazdă. „Evocând momentul 23 ianuarie 1959, când în această

sală plină până la refuz am deschis expoziția – s-a confesat domnul Panait, referindu-se la perioada directoratului – eu nu am avut subalterni, eu am avut colaboratori! Pot spune, conform dictonului, «prieteni îmi este Platon, dar mai prieten îmi este adevărul» și că anii petrecuți la Muzeu au fost ani de mare mulțumire sufletească. Oricine s-a ocupat de istoria orașului într-un secol sau altul trebuie să țină cont de celebrul dialog purtat de N. Iorga cu I.C. Brătianu: «și cam ce pot învăța de la un inginer? Doar măsura!». Măsura și simțul ridicolului trebuie să fie avute în vedere de noi toți, la o eventuală comparație!“

Filosoful chinez Confucius afirma că „persoanele trecute de 80 de ani sunt stâlpii cetății. Li se datorează respect, solicitarea părerii în luarea deciziilor“. În această situație se află și domnul profesor P.I. Panait, care, în urmă cu un an, la 25 noiembrie, a împlinit 80 de ani. ■

BLITZ... CONCURS 200

Anul acesta se împlinesc 200 de ani de la pierderea Basarabiei. Revista noastră organizează un concurs adresat cititorilor din teritoriul dintre Prut și Nistru. Premiul constă într-un abonament pe un an la ediția on-line a revistei **Magazin istoric**.

Trimiteți, până la 15 decembrie 2012, răspunsul la această întrebare (cu mențiunea **Blitz – 200**).

– La ce dată a fost creat Partidul Național Moldovenesc din Basarabia?

Răspunsul corect la **Blitz... Concursul 200** din luna octombrie 2012 este:
10.000 de exemplare

Adresa la care puteți trimite răspunsurile: **mistoric@gmail.com**. Vă rugăm să precizați numele, adresa și numărul de telefon.

CONTENTS (Romanian History) ● **P. Creția** Villains and roguery, a historical and linguistic analysis ● **I. Scurtu** Campaign, candidates, voters, vote in the interwar period ● **C. Scafeș** 1st Armored Division in the Stalingrad battle, November-December 1942 ● **A. Ilincă, L.M. Bejenaru** Service „D”. Deception operations by Securitatea ● **L. Vasile** The November 9th, 1940, earthquake in Bucharest ● **I. Popescu** The childhood of our grandparents ● **L. Alexandrescu** Colonel Nonu Olteanu and his ordinance, Baroga, attempted escape from the Sopronnyék POW camp, in the 1917 summer ● **F. Banu** When was Constantin Draghici Home secretary? Addenda et corrigenda ● **M. Moșneagu** Romanian Navy's first participation in a multinational operation in a European theater of operations: the cruiser „Elisabeth” in the Istanbul harbor (1912-1913) ● **C.I. Nicolae** Archeology and aerial photography ● **G. Roșu** Picu Patrut, the last great miniaturist of Europe (II) ● **M. Sala** clucer, comis, jitnicer, pitar, sluger – the prince courtiers ● **G. Filitti** in Romania 100 years ago: the same scandals, with the first Balkan War as background ● **I. Varta** Bessarabia gets back home. 1918 ● **N. Mareș** Costache Negri, the choice of the Istanbul emigration, in 1849 ● **V. Scărneci, A. Pandea** Ski course in Sinaia. The adventures and exploits of a officer instructor ● **S. Chefani-Pătrașcu** Ioan Ianolide's drama, one of kulaks of the country ● **P.-N. Constantin** Stories with „the man in black” from the interwar period ● **A. Pițigoi** International Conference on the crises in history ● **G. Ciotoran** A historian of Bucharest: Panait I. Panait ● **Romanian Documents at Hoover Institution (CXXXI).** The situation of the Romanian exile

СОДЕРЖАНИЕ (Румынская история) **П. Креция** Подлые и подлость – исторический и лингвистический анализ ● **И. Скурту** Межвоенные выборные кампании, кандидаты, избиратели и выборы ● **К. Скафеш** Ноябрь-декабрь 1942 г. 1 Бронетанковая Дивизия в сталинградской битве ● **А. Илинка, Л.М. Беженару** Служба «Д». Операции Секуритате по дезинформации ● **Л. Василе** Ночь 9 ноября 1940. Землетрясение в Бухаресте ● **И. Поеску** Детство наших дедов ● **Л. Александреску** Полковник Нону Олтяну и его ординарец Барога бежат из лагеря Сопронниэка летом 1917 ● **Ф. Бану** Addenda et corrigenda. Когда был Константин Дрэгич министром Внутренних Дел? ● **М. Мошнягу** Первое участие румынского военного флота в многонациональной операции на европейском театре: крейсер «Елисабета» в Стамбуле (1912-1913) ● **К.И. Николае** Археология и воздушная фотография ● **Дж. Рошу** Пикю Пэтруц, последний великий миниатюрист Европы (II) ● **М. Сала** Боярские чины при дворе государя: клучер, конюший, житничер, питар, сулджер ● **Дж. Филитти** В Румынии 100 лет тому назад: те же внутренние скандалы на фоне первой балканской войны ● **И. Варта** 1918. Бессарабия возвращается домой ● **Н. Мареш** 1849. Эмиграция в Стамбуле выбирает своего лидера: Костакэ Негри ● **В. Скрынеч, А. Пандя** Случаи и поступки офицера инструктора. Курсы по лыжному спорту в Синае ● **С. Кефани-Пэтрашку** Драма Иона Янолиде, одного из «кулаков» родины ● **П.-Н. Константин** Межвоенные годы. Рассказы про судей в чёрном ● **А. Пицигой** Международная конференция по истории кризисов ● **Г. Чоторан** Историк Бухареста: Панаит И. Панаит ● **Румынские документы в Гуверском Институте (CXXXI).** Положение румынской эмиграции

magazin istoric

Apare lunar, se găsește de vânzare la chioșcurile de difuzare a presei. Abonamentele se fac la oficiile poștale, factorii poștali de la orașe și de la sate sau la redacție (pentru cititorii din București).

Cititorii din străinătate se pot abona direct la redacție, pe adresa Piața Valter Măărăcineanu, nr. 1-3, sector 1 PO Box 15-702, cod 010155, București, România; e-mail: mistoric@gmail.com sau mistoric1967@yahoo.com; cont bancar B.C.R., sucursala Sala Palatului, RO80RNCB0080005630130002 (USD) sau RO15RNCB0080005630130008 (EURO). Plata se poate face prin virament sau cec bancar. Prețul unui abonament pe un an este de 75 EURO sau 90 USD. Vă rugăm să indicați adresa poștală unde doriți să primiți revista și data de la care să înceapă abonamentul.

Tiparul executat la Compania Națională a Imprimeriilor „Coresi” S.A. – București
ISSN 0541-881X

Lei 5,00

DIALOG CU CITITORII

ÎN ATENȚIA COLABORATORILOR

Vă anunțăm că adresa de e-mail mistoric@itcnet.ro s-a desființat. Vă rugăm să ne trimiteți mesajele sau articolele doar pe adresele de e-mail mistoric@gmail.com sau mistoric1967@yahoo.com

O COMPLETARE

Domnul ADRIAN MATA-CHE ne trimite, în completarea articolului său publicat în nr. 6/2012 al revistei, o fotografie în care apare telefonista Paula Darini, cea care și-a riscat libertatea deschizând circuitele telefonice din Turnu-Severin spre zona rurală, în pofida

supravegherii Securității. În această fotografie, din anii 1943-1944, autorul se află între Vilma Dimitrievici, dreapta, proprietara imobilului unde familia sa era chirie, și Paula Darini, stânga.

RECTIFICARE

Sunt un pasionat de istorie – ne scrie domnul RADU KRAMER, din București – și de fotografie. Plecând de la aceste coordonate, vă semnalez câteva erori apărute în informațiile transmise de domnul inginer I. Păduroiu, în numărul din luna iunie al *Magazinului istoric*, la rubrica *Dialog cu cititorii*. În conținutul scrisorii sunt cuprinse câteva inexactități geografice, și anume: Catedrala Saint Jean Baptiste din Lyon nu se află pe colina Fourvière, ci în cartierul Vieux Lyon, situat la baza colinei amintite. Pe colina Fourvière se află Bazilica Notre-Dame de Fourvière, construită între anii 1872-1884.

Domnul Kramer ne mai semnaleză și că fotogra-

fiile trimise de domnul I. Păduroiu reprezintă detalii ale Bazilicii Notre-Dame de Fourvière, și nu ale Catedralei Saint Jean Baptiste.

ÎN ATENȚIA BIBLIOTECILOR!

SHIVA BOOKS S.R.L. completează gratuit colecțiile revistei Magazin istoric pentru bibliotecile publice din România, în măsura stocului disponibil. Fax: 0268.312.894.

CERERI ȘI OFERTE

FLORIN NICOLAE GEORGESCU, București, telefon 0745.580.800, solicită numerele: 1/1967; 2/1986; 8/1993; 1/1994; 8, 10/ 1996; 12/1998; 4, 10/1999; 6/2002; 6, 7/2003; 11/2004. Oferă numerele: 3, 7/1967; 9/1974; 10, 11/1975; 5/1981; 12/1982; 12/1986; 8, 9/1987; 4, 6/1991; 6/1998.

FLORENTIN GRECU, telefon 0722.507.052, oferă colecția pe anii 1967-2007.

Dragi cititori, vă puteți asigura continuitatea colecției revistei Magazin istoric prin abonarea la oficiile Poștei Române. Revista Magazin istoric figurează în catalogul electronic al Poștei Române la poziția 19.356.

În București revista poate fi ridicată și de la sediul redacției din Piața Valter Mărăcineanu, nr. 1-3, etajul 3, camera 283, sector 1. Vă punem la dispoziție, cu abonament, și versiunea on-line a revistei www.magazinistoric.ro, unde veți avea acces începând cu primul număr, aprilie 1967.

Îi rugăm pe autorii și colaboratorii revistei noastre să ne trimită fotografiile care însoțesc articolele pe adresele de e-mail: mistoric@gmail.com și mistoric1967@yahoo.com; de asemenea, să redacteze articolele cu diacritice românești.

Aurelius

Augustinus

5 948384 040074

11